

PUBLIEKSMONITOR WATERPEIL

2018 | Integrale een-meting

leer **ons water** kennen

In opdracht van:

 **UNIE VAN
WATERSCHAPPEN**

Marjolein van Kouterik
Senior Consultant
033 330 3146
06 28995170

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	2
Belangrijkste bevindingen	9
1. Klimaatverandering	23
2. Waterveiligheid	28
3. Waterwerk in uitvoering	40
4. Wateroverlast	49
5. Beschikbaarheid van zoetwater	58
6. Drinkwater	66
7. Waterkwaliteit	71
8. Willen we het weten?	82

INLEIDING

Ten geleide

Waterbewustzijn op peil?

Als het om water gaat, is niets vanzelfsprekend. Nederland is goed beschermd, maar blijft kwetsbaar. De watersector levert al sinds jaar en dag uitstekend werk: op het gebied van waterveiligheid is Nederland maatgevend in de wereld en de kwaliteit van ons kraanwater is hoogstaand. Daar zit een keerzijde aan. Verantwoordelijke overheden hebben het waterbeheer zo goed aangepakt, dat de meeste mensen in Nederland denken dat het vanzelf gaat. Veel Nederlanders weten nauwelijks wat er nodig is om veilig onder de zeespiegel te kunnen leven of om altijd en overal te kunnen beschikken over schoon drinkwater uit de kraan.

Waterpeil biedt inzicht in (ontwikkelingen) in het waterbewustzijn

Om te kunnen zorgen dat het waterbewustzijn op peil blijft, is een gedegen inzicht in het waterbewustzijn en de ontwikkelingen daarvan essentieel. Waterpeil is een publieksmonitor waarmee integraal de ontwikkeling van het waterbewustzijn van Nederlanders in kaart wordt gebracht. Waterpeil maakt inzichtelijk of de gekozen uitgangspunten van Ons Water aansluiten op de behoeften en voorkeuren van het publiek. Elke meting geeft inzicht in de centrale vraag: Wat is de uitgangspositie rondom waterbewustzijn en hoe ontwikkelt deze zich in de tijd? Hieraan liggen vragen ten grondslag als: In hoeverre is het besef aanwezig dat effecten van klimaatverandering een reële bedreiging vormen voor het hebben en houden van waterveiligheid, voldoende en schoon zoetwater in Nederland? Beseffen Nederlanders dat het werk hieraan nooit af is en continue investeringen met zich meebrengt?

En, als we inzoomen op *waterveiligheid*: in hoeverre voelen Nederlanders zich goed beschermd tegen overstromingen vanuit zee of de grote rivieren? Maken zij zich zorgen over een grote overstroming in hun eigen woonregio en zijn ze zich bewust van mogelijke gevolgen? Wat zouden ze doen bij een overstromingsdreiging in hun woonregio? Kijken we naar de *beschikbaarheid van zoetwater*: in hoeverre maken Nederlanders zich enerzijds zorgen over een toename van extreme regenbuien en wateroverlast en anderzijds over het optreden van droogte en watertekort? Wat zijn hun eigen ervaringen hiermee en welke handelingsperspectieven kennen en nemen zij? Hebben zij zicht op de overheidsinspanningen ter voorkoming van wateroverlast en -tekort?

En wat weten en vinden Nederlanders eigenlijk van de *waterkwaliteit* in Nederland? Zijn zij zich bewust van bedreigingen van de waterkwaliteit en de moeite die het kost om het water schoon te maken en te houden?

In hoeverre zijn de overheidsinspanningen om te zorgen voor waterveiligheid, schoon en voldoende zoet water zichtbaar voor het algemeen Nederlands publiek? En in welke mate doen de waterpartners in de ogen van het publiek de goede dingen, en doen ze die ook goed? En wanneer we de blik van buiten naar binnen richten: Zijn Nederlanders zich

überhaupt wel bewust van hun eigen handelingsperspectief op het gebied van waterveiligheid, wateroverlast en de beschikbaarheid van voldoende schoon zoetwater? Welke informatiebehoefte leeft er rondom waterthema's en waar liggen communicatiekansen voor de waterpartners?

Waterpeil is een initiatief van de partners van "Ons Water"

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en de Unie van Waterschappen zijn de trekkers van de monitor. De opzet van elke meting vindt plaats in nauwe afstemming met de overige partnerorganisaties van Ons Water, te weten: Rijkswaterstaat, VNG, IPO, Vewin, Waterschappen, provincies, gemeenten en drinkwaterbedrijven. Het onderzoek wordt uitgevoerd door onderzoeksbureau SAMR.

Waterpeil loopt sinds 2015 en bestond initieel uit twee deelonderzoeken. Beide bestaan uit een vaste kern waarin het algemeen waterbewustzijn, klimaatverandering en informatiebehoefte aan bod komen. Daarnaast heeft elke meting een eigen focus op specifieke waterthema's, die een onderdeel vormen van het algemeen waterbewustzijn. In het najaar van 2015 (het begin van het stormseizoen) vond de eerste nulmeting meting plaats met als centraal thema 'Waterveiligheid'. In de zomer van 2016 (aan het einde van het stormseizoen) vond de eerste nulmeting plaats met als centraal thema 'Water in en om het huis', met de focus op schoon (waterkwaliteit) en voldoende water (wateroverlast, watertekort).

Waterpeil wordt twee- of driejaarlijks herhaald; een hogere frequentie is niet zinvol omdat waterbewustzijn een fenomeen is dat niet snel verandering laat zien. In tussenliggende jaren kan een verdiepend onderzoek plaatsvinden qua thema, doelgroep en/of gebied. In 2017 is via een omvangrijk verdiepend onderzoek een BSR™ leefstijlensegmentatie voor het domein Klimaat- en waterbewustzijn ontwikkeld en uitgewerkt in een praktische communicatietoolkit met regionale GIS-leefstijlgebiedskaarten.

In het voorjaar van 2018 vond de eerste herhaalmeting c.q. een-meting van Waterpeil plaats. Daarbij is ervoor gekozen om de twee themametingen in te dikken en samen te voegen tot één integrale meting. Het eerdere argument om de metingen op te splitsen en qua thematiek aan te laten sluiten op de seizoenen bleek namelijk minder relevant. Door klimaatverandering komen de extremen in het weer het jaar rond voor waardoor bepaalde weersomstandigheden zoals hoosbuien niet langer zijn voorbehouden aan het najaar. Oftewel "Water op straat hoort bij het nieuwe klimaat".

Via de integrale herhaalmetingen van Waterpeil ontstaat geleidelijk aan een helder beeld van het waterbewustzijn van Nederlanders en trends daarin. Hiermee geven we een cijfermatig onderbouwd, actueel inzicht in het huidige waterbewustzijn en risicobewustzijn en factoren die daarmee samenhangen.

Dit rapport doet verslag van de integrale een-meting van Waterpeil

In dit rapport beschrijven we de resultaten van de integrale een-meting van Waterpeil. Naast de vaste kern aan vragen over algemeen waterbewustzijn en klimaatverandering die in elke Waterpeil-meting terugkeren, komen alle waterthema's uit de eerdere twee themametingen aan bod: droge voeten (waterveiligheid, waterwerk in uitvoering), de beschikbaarheid van zoetwater (wateroverlast, watertekort) en schoon water (waterkwaliteit). In hoofdstuk 1 beschrijven we een algemeen beeld van waterbewustzijn in Nederland. Hoofdstuk 2 gaat over het probleembesef aangaande klimaatverandering en de gevolgen

daarvan. Hoofdstuk 3 gaat over risicobewustzijn en zelfredzaamheid bij een (dreigende) overstroming in de eigen woonregio. Hoofdstuk 4 gaat over de bekendheid met en de opinie over het werk in uitvoering (waterprojecten en werkzaamheden in de eigen regio). In hoofdstuk 5 komen de bekendheid, opinie en gedrag(sintentie) rondom wateroverlast aan bod. Aansluitend bespreken we in hoofdstuk 6 de bekendheid, opinie en gedrag(sintentie) aangaande het tegenovergestelde van wateroverlast: droogte en zoetwatertekort. Daarna behandelen we het thema drinkwater in hoofdstuk 7, gevolgd door het thema waterkwaliteit waarbij onder andere aan bod komen: de perceptie en kennis van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater, kennis en gedrag rondom de belasting van grond- en oppervlaktewater via het riool en de bodem en de bekendheid met maatregelen om bedreigingen van de waterkwaliteit tegen te gaan.

We besluiten dit rapport met een hoofdstuk over de informatiebehoefte- en voorkeuren over de waterthema's die in dit onderzoek de revue zijn gepasseerd.

De enquêtegegevens voor de nulmeting zijn verzameld tussen 8 en 30 maart 2018 onder een representatieve netto steekproef uit het algemeen Nederlands publiek van 18+ van 1.929 personen. Deze steekproef bestaat uit twee deelsteekproeven: een representatieve steekproef onder 1.502 inwoners van evacuatiegebieden en een representatieve steekproef onder 427 inwoners van niet- evacuatiegebieden.

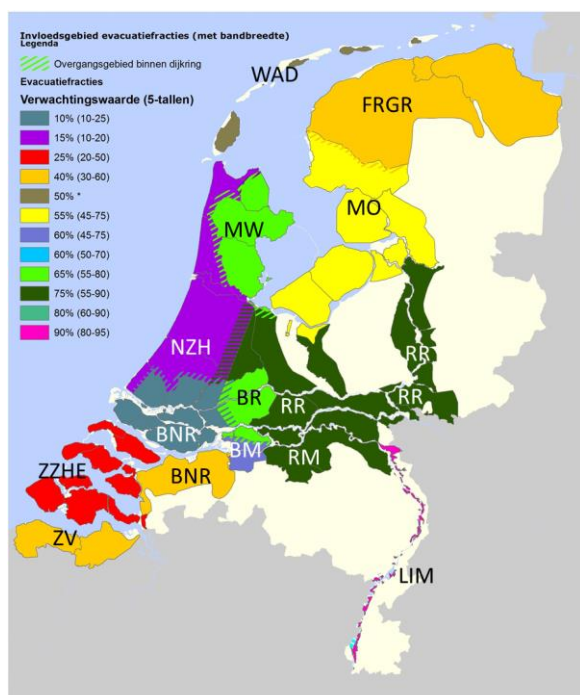
Het veldwerk vond online plaats via het panel van SSI, dat ook het streekproefkader vormde van de vorige metingen. Omdat bewoners van de Waddeneilanden onvoldoende vertegenwoordigd zijn in online panels hebben we hen telefonisch uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek, waarbij bewoners mee konden doen op de wijze van hun voorkeur: online of via een schriftelijke vragenlijst (gekozen door ruim een kwart).

Evacuatiegebieden

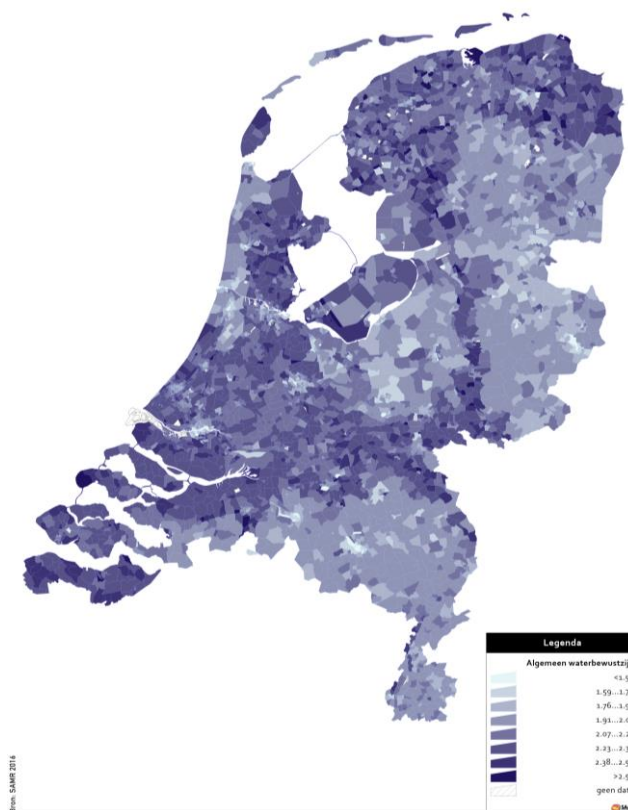
In deze Waterpeil is een representatieve steekproef van twee groepen ondervraagd: bewoners van gebieden die wel versus niet blootgesteld staan aan overstromingsrisico's (dijkkringgebieden).

Eerder onderzoek (zie figuur 2, ontleend aan Rapportage Waterpeil 2015, verdiepende analyses) heeft aangetoond dat de beleving van waterveiligheid grote regionale en lokale verschillen kent en in sommige gevallen zelfs verschilt op straatniveau. De nabijheid van water (de zee of grote rivieren) bleek bepalend voor gevoelens van veiligheid en de perceptie van overlast. Bovendien kunnen de overstromingsdreiging en de evacuatiemogelijkheden verschillen per regio. Er wordt dan een onderscheid gemaakt tussen een tiental gebieden. Deze gebieden, vanaf nu 'evacuatiegebieden' genoemd zijn gebaseerd op een kaart met evacuatiefracties.

Figuur 1. Kaart evacuatiegebieden

Figuur 2. Kaart waterbewustzijn Nederland

Leeswijzer

Significante verschillen in de tijd en tussen subgroepen

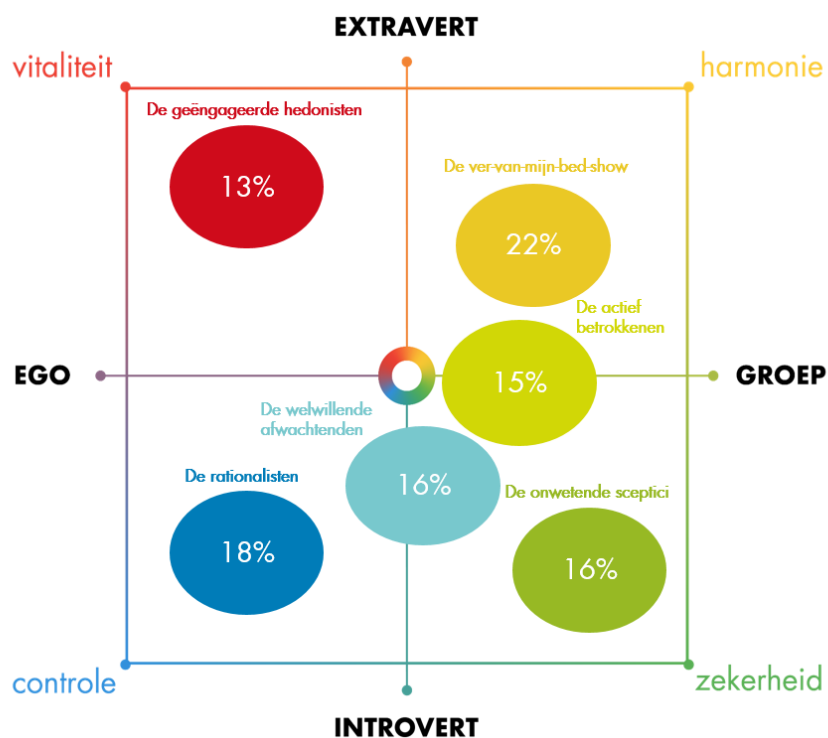
In dit rapport gaan we in op eventuele (significante) verschillen in de tijd (tussen metingen) op geaggregeerd niveau, dat wil zeggen op het niveau van het algemeen Nederlands publiek van 18+. Dit omvat de inwoners van evacuatiegebieden en niet- evacuatiegebieden. Daar waar er significante verschillen bestaan naar deze dimensie vermelden we dat in de tekst.

Omwille van de leesbaarheid verwijzen we voor significante verschillen tussen andere relevante subgroepen (zoals mannen en vrouwen, lager en hoger opgeleiden, jongeren en ouderen, de evacuatiegebieden onderling) binnen het algemeen Nederlands publiek naar de uitgebreide tabellensets die als separate bijlagen bij dit rapport komen.

Verschillen in de resultaten naar BSR™ Klimaat- en waterbewustzijnsleefstijlen

De definiërende vragen om de *BSR™ Klimaat- en waterbewustzijnsleefstijlen* te kunnen onderscheiden, vormen onderdeel van deze Waterpeil. Deze leefstijlen dimensie is het overkoepelende frame van waaruit de verschillen in resultaten op kennis, houding, gedrag(s)intentie, informatiebehoefte- en voorkeuren en betrokkenheid begrepen, verklaard en vertaald naar een gedifferentieerde communicatiestrategie kunnen worden. De nieuwe inzichten uit deze Waterpeil voor wat betreft de leefstijlen zijn opgenomen in de separate Communicatietoolkit.

Figuur 2. BSR™ Klimaat- en waterbewustzijnsleefstijlen

Vergelijkbaarheid in de tijd

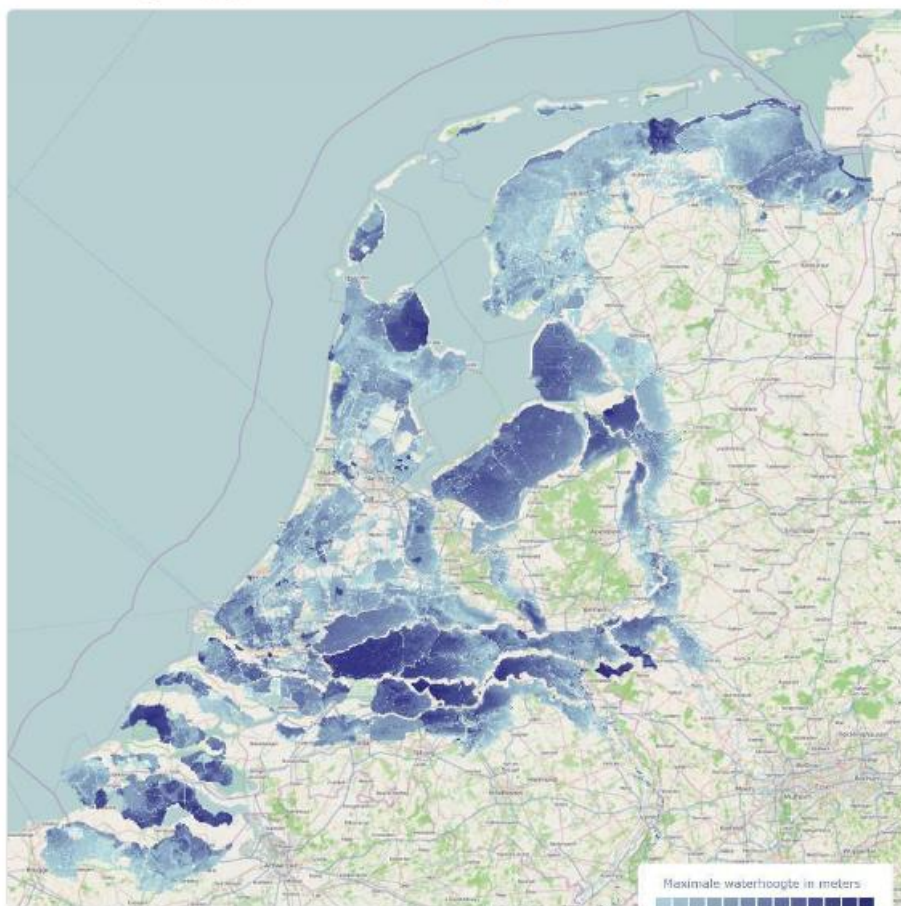
Bij de vergelijkbaarheid van het onderzoek in de tijd is het van belang het volgende in ogenschouw te nemen:

- *Vragenlijst*
 - Om de vragenlijst qua invulduur behapbaar te houden voor de respondenten en een evenwichtige respons te realiseren is in de vragenlijst een selectie gemaakt van de meest relevante en bruikbare waterpeil-vragen uit de beide nulmetingen (uit 2015 en 2016) en uit het verdiepende Waterpeil onderzoek uit 2017. Dit betekent dat een aantal eerder gerapporteerde vragen niet in dit rapport terugkomt.
 - Daarnaast is een aantal kleine aanpassingen gedaan aan sommige vragen. In de meeste gevallen is een vergelijking in de tijd daarbij goed mogelijk. Daar waar dat niet het geval is, staat dit aangegeven in de tekst.
- *Weging*
 - De in dit rapport weergegeven resultaten van de nulmetingen kunnen af en toe enigszins verschillen van diezelfde resultaten weergegeven in de rapportages van de nulmetingen. Het dan om zeer kleine verschillen die het resultaat zijn van een geavanceerdere weging. Deze weging hebben we op de huidige meting van Waterpeil toegepast en, omwille van een zuivere vergelijking in de tijd, ook met terugwerkende kracht toegepast op de data van de nulmetingen.

- *Seizoensinvloeden*
 - Weersomstandigheden kunnen van invloed zijn op sommige resultaten van Waterpeil. Denk bijvoorbeeld aan hoosbuien die het probleembesef, de kennis en de gedragsintentie rondom wateroverlast kunnen beïnvloeden omdat mensen er dan uit eerste hand mee te maken kunnen krijgen en er in de media-aandacht wordt besteed aan oorzaken, zichtbare gevolgen en handelingsperspectieven.
 - Bij nulmeting van Waterpeil deelonderzoek Wateroverlast en waterkwaliteit in 2016 was er in de periode voorafgaand aan en tijdens het veldwerk regelmatig sprake van (ernstige) wateroverlast in delen van Nederland en in West-Europa. Het KNMI heeft meermaals code geel of oranje voor extreem weer afgegeven.
 - Ten tijde van de huidige integrale Waterpeil meting was er geen sprake van dit soort extremiteiten tijdens de veldwerkperiode. Het KNMI meldt dat er in maart 2018 gemiddeld over het land 2018 60 mm neerslag viel, iets onder de normale hoeveelheid van 68 mm. De maand kende grote tegenstellingen met zowel zachte als zeer koude perioden. Met een gemiddelde temperatuur van 4,7°C tegen normaal 6,2 °C was maart koud. In totaal telde maart elf vorstdagen tegen acht normaal.
 - Specifiek voor het thema wateroverlast kunnen deze verschillen in weersomstandigheden tussen de nulmeting en de huidige een-meting van invloed zijn op de resultaten.
 - Relatief kort voor de huidige meting vond een belangrijke gebeurtenis op het gebied van waterveiligheid plaats om een krachtige westerstorm het hoofd te bieden: op 3 januari is de Oosterscheldekering voor het eerst sinds ruim drie jaar weer volledig (alle 62 schuiven) dicht geweest. Naast de Oosterscheldekering werden ook de Maeslantkering, Hollandse IJsselkering, Hartelkering en stormvloedkering Ramspol gesloten. Daarmee waren alle vijf stormvloedkeringen van Rijkswaterstaat tegelijk dicht, een unieke situatie. Deze waterveiligheidsinterventies genereerden dan ook veel media-aandacht. Het leidde zelfs tot overbelasting van de website www.overstroomik.nl. Dit, tezamen met het succesvolle verloop van de sluitingen, kan van invloed zijn op het vertrouwen van het publiek in de vaderlandse waterveiligheidsmaatregelen.
 - Het veldwerk vond in maart plaats, ruim voor de lange, aaneengesloten periode van droogte in juni en juli 2018. Gezien de invloed van weersomstandigheden op het probleembesef rondom waterthema's verwachten we dat het probleembesef omdom droogte en watertekort vermoedelijk hoger zou zijn indien de Waterpeil meting in deze droge periode zou hebben plaatsgevonden. Het is dus van belang om dit in het achterhoofd te houden bij het interpreteren van de resultaten.

Figuur 2. Twitterbericht van Helga van Leur over de sluiting van de waterkeringen

Vandaag worden veel waterkeringen gesloten om het achterland veilig en droog te houden! Zonder dijken en waterkeringen zou ons land er zo bij liggen... (via [@Rijkswaterstaat](#))

05:19 - 3 jan. 2018

242 retweets 271 vind-ik-leuks

26 242 271

EnergieBewustZeeland @energiebewustzl · 3 jan.

Als antwoord op [@helgavanleur](#) [@Rijkswaterstaat](#)

Is er ook een Hoge Resolutie plaatje hier van? Ik kan nu niet bepalen of ik dan natte voeten zou gaan krijgen...

1 242 2

Helga van Leur 🌞 @helgavanleur · 3 jan.

Dan kan via: [overstroomik.nl](#) Site is alleen nu overbelast ;-)
Deze kun je ook proberen: [klimaateffectatlas.nl/nl/](#)

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

Overkoepelende beschouwing

Kijkend naar de resultaten dan is het opportuun om in de communicatie, voorlichting en participatie de energie te richten op de thema's wateroverlast, waterkwaliteit en watertekort, specifiek op het vergroten van de kennis over de handelingsperspectieven voor burgers daarbij.

Deze thema's zijn de meest effectieve ingang om aan waterbewustzijn te werken vanwege toenemende zichtbare gevolgen en concrete handelingsperspectieven op microniveau voor het publiek. Hierop focussen zet veel meer zoden aan de waterbewustzijnsdijk bij burgers dan het thema waterveiligheid, waarbij sprake is van een (te) diep geworteld geïnstitutioniseerd vertrouwen in het Nederlandse watermanagement in combinatie met het ontbreken van laagdrempelige handelingsperspectieven en actuele, zichtbare waterveiligheidsproblemen in Nederland.

Er is sprake van substantiele informatiebehoefte aangaande klimaat- en waterthema's, waarbij de regionale insteek van Ons Water goed aansluit op de voorkeurskanalen- en middelen van het publiek.

Deelconclusies

Klimaatverandering

- Probleembesef en urgentie ten aanzien van klimaatverandering zijn op een hoog niveau verankerd bij de Nederlandse bevolking en staat niet of nauwelijks ter discussie. Te midden van een algehele afname van maatschappelijke zorgen is klimaatverandering juist verder opgeklommen op de publieke agenda. Wel wordt de maatschappelijke urgentie sterker gevoeld dan de persoonlijke urgentie.
- De overall perceptie lijkt te zijn dat klimaatverandering in Nederland vooral een grotere kans op gebeurtenissen rondom een teveel aan water (waterveiligheid en wateroverlast) met zich meebrengt en in mindere mate voor gebeurtenissen rondom een watertekort. Verklaring hiervoor is waarschijnlijk dat gebeurtenissen rondom een teveel aan water en de zichtbare, nadelige gevolgen daarvan op de leefomgeving, tot nog toe relatief vaker zijn voorgekomen in ons land en zichtbaarder zijn dan gebeurtenissen rondom watertekort.

Waterveiligheid

- Hierbij is sprake van een ogenschijnlijke paradox: ondanks de toegenomen bezorgdheid met betrekking tot klimaatverandering en de inschatting dat klimaatverandering gepaard gaat met een grotere kans op gebeurtenissen die een bedreiging voor de waterveiligheid kunnen vormen (stijging van de zeespiegel, natte winters met zeer hoge waterstanden in de rivieren), is de urgentie en risicoperceptie ten aanzien van waterveiligheid bij het publiek structureel laag en bovendien afgenomen in de tijd.

- ➔ Debet aan het gebrek aan urgentie rondom waterveiligheid is waarschijnlijk het diepgewortelde vertrouwen in het Nederlandse waterbeheer. Dit vertrouwen is bovendien verder toegenomen, mogelijk door gebeurtenissen (zoals de succesvolle sluiting van de waterkering begin dit jaar) die voor het publiek bevestigden dat dit vertrouwen gerechtvaardigd is.
- ➔ De risicoperceptie aangaande een overstroming en de gevolgen daarvan is structureel hoger onder inwoners van evacuatiegebieden en degenen die informatie hebben vernomen over regionale waterwerkzaamheden en - projecten. Opvallend is dat hoewel inwoners van evacuatiegebieden twee keer zo vaak inschatten dat hun woning onder water kan komen te staan bij een overstroming als inwoners van niet- evacuatiegebieden, denkt ook bij hen de grootste groep (45%) ten onrechte dat hun woning geen gevaar loopt om onder water te komen. Bovendien geeft bijna een kwart (22%) aan het niet te weten. Kortom: waterveiligheid is ook anno 2018 weliswaar een zichtbaar thema met een breed draagvlak voor overheidsmaatregelen maar tegelijkertijd bij de meerderheid structureel een weinig urgent issue. Dit uit zich ook in de beperkte mate waarin zowel inwoners van evacuatiegebieden als overige gebieden maatregelen hebben getroffen of van plan zijn te treffen ter voorbereiding op een overstroming.

Wateroverlast en waterkwaliteit

- ➔ Hoewel het toenemende maatschappelijke probleembesef rondom klimaatverandering zich niet doorvertaalt in een toenemend probleem- en met name urgentiebesef rondom waterveiligheid, is dat wel degelijk het geval bij de waterthema's wateroverlast en waterkwaliteit, waar een toenemend bewustzijn is te zien:
 - Er is sprake van een breed en toegenomen bewustzijn van de gevolgen van regenwateroverlast en basale kennis over de functie van het riool en de tuin bij de afvoer van overtollig regenwater. Het probleembesef komt niet alleen tot uiting in het hoge kennisniveau, maar ook in het gedrag. Zo heeft de helft zelf een of meer maatregelen tegen wateroverlast genomen en heeft een substantieel deel de intentie om dit te gaan doen. Favoriet zijn "tegels eruit, groen erin" en het opvangen van regenwater rond het huis.
 - Het algemene kennisniveau over waterkwaliteit eensluidend, tamelijk hoog en bovendien ook toegenomen. De meerderheid van het publiek is op de hoogte van oorzaken van vervuiling van het oppervlaktewater en de gevolgen ervan. Ook tonen Nederlanders zich in kennis en gedrag over het algemeen behoorlijk bewust van stoffen die belastend zijn voor het grond- en/of oppervlaktewater wanneer deze door het riool gespoeld worden. Zij tonen zich iets minder bewust van belastende stoffen die via de bodem het grondwater bereiken.

Het zelf gerapporteerd gedrag is grotendeels congruent met de (al dan niet correcte) kennis. Deze congruentie is minder aanwezig bij het gebruik van chemische middelen als chloor en allesreiniger, een emmer sop wegspoelen en het gebruik van chemische onkruidverdelgers als Round-up in de tuin.

Dit betekent dat de inzet van communicatie gericht op het vergroten van kennis, bewustzijn en het gewenste gedrag bij dit facet van waterbewustzijn zinvol is maar dat tegelijkertijd ook aan de aanbodzijde meer en/of betere alternatieven beschikbaar moeten komen voor bijvoorbeeld chemische schoonmaakmiddelen en effectieve natuurlijke onkruidverdelgers.

Watertekort

- ➔ Het probleembesef en draagvlak voor maatregelen is echter minder eenduidig aanwezig ten aanzien van voldoende zoetwater. In lijn hiermee zijn mensen ook minder vaak overtuigd van de mogelijke gevolgen van klimaatverandering voor de beschikbaarheid van de zoetwatervoorziening:
 - Ondanks een toename van het kennisniveau rondom zoetwaterbeschikbaarheid is dit nog altijd beperkt. Er zijn dan ook de nodige kennislacunes en mispercepties. Hierbij is terug te zien dat Nederlanders (nog) niet beseffen dat klimaatverandering niet alleen gepaard gaat met wateroverlast maar ook met het vaker kunnen voorkomen van droogte en watertekort in ons land. En dat de zoetwaterbuffer in ons land hierdoor ook onder druk kan komen te staan, waardoor prioriteiten gesteld moeten worden bij de verdeling van het zoetwater over de verschillende maatschappelijke behoeften (verdringingsreeks). Het geringe bewustzijn in algemene kennis vertaalt zich echter niet zo door in het gedrag: de meeste Nederlanders zeggen een of meer zoetwater besparende maatregelen te treffen. Deze maatregelen zijn waarschijnlijk zo ingeburgerd omdat deze handelingsperspectieven concreet zijn, ruim voorhanden zijn, weinig moeite en kosten vergen.
 - Ook bij ons drinkwater, een belangrijk “product” van zoetwater, is het kennisniveau bescheiden. Mensen beoordelen de kwaliteit van het drinkwater positief, maar hebben weinig zicht op de herkomst, kosten en samenstelling ervan.

Waterwerk in uitvoering

- ➔ De spontane bekendheid met waterwerkzaamheden/ projecten in Nederland en/of de eigen regio is afgenomen. Deze bekendheid is ook nu (logischerwijs) duidelijk hoger onder inwoners van evacuatiegebieden dan de overige gebieden. In de primaire informatiebronnen van deze bekendheid verschillen zij niet. Voor beiden zijn dat de geschreven regionale media en de eigen ervaring/ het zichtbare werk in uitvoering. De fysieke zichtbaarheid is dus van groot belang voor de bekendheid.
- ➔ De bekendheid met het wel versus geen informatie hebben vernomen van over waterwerkzaamheden hebben vernomen is een belangrijke onderscheidende dimensie in het waterbewustzijn. Geïnformeerden:
 - Zijn positiever over overheidsinspanningen in hun woongebied rondom waterveiligheidswerk, preventie van overlast door waterwerk en de informatievoorziening hierover, terwijl inwoners van evacuatiegebieden hier juist kritischer over zijn.
 - Zijn over de hele linie, dus over alle klimaat- en waterthema's heen, waterbewuster in kennis en gedrag dan de niet-geïnformeerden.

- Zijn vaker man, 50 jaar of ouder, hebben vaker een koopwoning met tuin en wonen vaker in de regio Nielsen West (provincies Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland) en (overige) evacuatiegebieden.

Informatiebehoefte- en voorkeuren

- ➔ Een noemenswaardig deel van het publiek (23%) heeft een manifeste informatiebehoefte rondom klimaat- en waterthema's. De helft zegt informatie zelf op te zoeken wanneer zij daar behoefte aan hebben. De behoefte spitst zich toe op informatie over de actuele situatie in het algemeen en voor de eigen regio in het bijzonder, handelingsperspectieven (vooral bij wateroverlast) voor zichzelf en de overheid en achtergrondinformatie over oorzaken en gevolgen.
- ➔ Het publiek blijkt bij alle thema's primair behoefte te hebben aan:
 - informatie over de actuele situatie voor Nederland en specifiek in hun woonregio (gevolgen/risico's);
 - handelingsperspectieven voor zichzelf (deze behoefte springt eruit bij het thema Wateroverlast en is logischerwijs nagenoeg afwezig bij het thema Waterwerkzaamheden);
 - handelingsperspectieven / maatregelen van de overheid;
 - achtergrondinformatie over het thema: oorzaken en/of gevolgen.
- ➔ Organisaties in de eigen woonregio (het waterschap/hoogheemraadschap en de gemeente) en de Rijksoverheid zijn over de thema's heen bezien voor deze informatie favoriet. De voorkeursafzenders variëren wel al naar gelang het thema:
 - Regionale kanalen (het waterschap/hoogheemraadschap en de gemeente) zijn favoriet bij de thema's wateroverlast en actuele waterprojecten- en werkzaamheden in de buurt.
 - De Rijksoverheid is favoriet bij de thema's klimaatverandering, waterveiligheid en zoetwatertekort.
 - Het drinkwaterbedrijf en het waterschap/hoogheemraadschap zijn favoriet bij schoon water/waterkwaliteit.
- ➔ Qua kanalen geeft men de voorkeur aan een website, de regionale media, persoonlijke post en de televisie. De voorkeurskanalen verschillen, net als de voorkeursafzenders, per thema. Bij:
 - Klimaatverandering en wateroverlast is een website favoriet.
 - Waterveiligheid/overstromingen en zoetwatertekort gaat de voorkeur uit naar persoonlijk geadresseerde post.
 - Actuele waterprojecten- en werkzaamheden in de buurt gaat de voorkeur uit naar een digitale nieuwsbrief en huis-aan-huis folders.

HOE WATERBEWUST ZIJN WE?

Kernpunten

- Te midden van een algehele afname van maatschappelijke zorgen maken Nederlanders zich juist vaker veel zorgen over klimaatverandering.
- Waterveiligheid is in Nederland geen urgent thema. Van de maatschappelijke thema's maakt het publiek zich structureel de minste zorgen over waterveiligheid (een grote overstroming in de eigen regio). Bovendien is men hier minder vaak bezorgd over dan voorheen; circa acht op de tien Nederlanders maken zich hier geen zorgen over.
- Tegelijkertijd zien we dat de ruime meerderheid van de bevolking een diepgeworteld vertrouwen in de waterkeringen heeft. Dit vertrouwen is bovendien gestegen. Mede door dit geïnstitutionaliseerde vertrouwen maakt men zich waarschijnlijk niet of nauwelijks zorgen over overstromingsgevaar voor de eigen regio.
- De robuustheid van dit vertrouwen spreekt ook uit de ogenschijnlijke paradox dat enerzijds significant méér Nederlanders zich zorgen maken over klimaatverandering (te midden van een afname van de zorgen over de meeste andere maatschappelijke kwesties) terwijl men zich anderzijds deze meting duidelijk minder zorgen maakt over het plaatshebben van een grote overstroming in de eigen regio (een mogelijk gevolg van klimaatverandering). Anno maart 2018 zijn twee op de tien mensen in mindere of meerdere mate bezorgd over een grote overstroming in hun regio, vergelijkbaar met 2015. De stijging in 2016 bleek dus een incidentele schommeling te zijn, mogelijk door de forse wateroverlast en overstromingen in Nederland en West-Europa destijds.
- **Waterveiligheid** is wel een zichtbaar thema bij het publiek. Bij de meerderheid van de bevolking is sprake van een stabiel, hoog probleembesef rondom waterveiligheid. Zo beschouwen ruim acht op de tien Nederlanders het werken aan waterveiligheid als blijvende noodzaak, waarbij een stijgende trend zichtbaar is van de groep die het hier volmondig mee eens is. Tevens bestaat er breed draagvlak voor meer inspanningen en investeringen van de overheid voor waterveiligheid in de nabije toekomst. Kortom: men zich veilig achter de dijken, dankzij het vaderlandse watermanagement.
- Inwoners van evacuatiegebieden en Nederlanders die informatie hebben vernomen over waterwerkzaamheden- en/of projecten in hun regio zijn bezorgder over waterveiligheid.
- Het draagvlak voor overheidsmaatregelen met betrekking tot **wateroverlast** is breed aanwezig: twee derde ziet nut en noodzaak in van meer overheidsinvesteringen en -inspanningen de komende jaren om wateroverlast het hoofd te bieden. Tegelijkertijd denkt bijna de helft dat leefomgeving momenteel voldoende is ingericht op het voorkomen van wateroverlast. Hier is dus nog winst te behalen in het probleembesef.

- ➔ Net als bij de vorige metingen is het probleembesef minder eenduidig aanwezig ten aanzien van schoon en voldoende zoetwater dan ten aanzien van waterveiligheid- en overlast. Het probleembesef is nog altijd beperkt ten aanzien van voldoende water.
 - ➔ Zo beschouwt nog altijd ruim driekwart van de bevolking schoon drinkwater uit de kraan in Nederland als vanzelfsprekend; denkt de helft dat er altijd voldoende kraanwater beschikbaar zal zijn in ons land en verwacht relatief een minderheid van ongeveer een derde dat er in de toekomst vaker zoetwatertekorten in ons land zullen ontstaan waarbij de groep die dit niet verwacht, is toegenomen. Verder is “uitval van de drinkwatervoorziening” het maatschappelijke thema waar men zich, na een grote overstroming in de eigen regio, de minste zorgen over maakt.
 - ➔ Wel zien we dat het probleembesef wat breder aanwezig is ten aanzien van waterkwaliteit dan ten aanzien van voldoende water. Zo moet de overheid in de ogen van de overgrote meerderheid de komende jaren meer investeren in bescherming van de kwaliteit van onze drinkwaterbronnen en alle chemische middelen die daar een bedreiging voor vormen, verbieden. Hoewel er ook onder de meerderheid van de bevolking draagvlak is voor meer overheidsinspanningen om de hoeveelheid (drink)water te borgen, ligt dit draagvlak wat lager dan voor de waterkwaliteitsinspanningen.
-

Te midden van een algehele afname van maatschappelijke zorgen maakt de Nederlander zich juist vaker zorgen over klimaatverandering

Om inzicht te krijgen in de urgentie van de thema's klimaatverandering, waterveiligheid en beschikbaarheid van de zoetwatervoorziening ten opzichte van andere maatschappelijke thema's, vroegen we mensen aan te geven in hoeverre zij zich zorgen maken over een aantal gebeurtenissen, ongemakken en risico's. Om volgorde-effecten te voorkomen, zijn deze zaken in willekeurige volgorde (at random) voorgelegd.

Tabel 1.1 Maatschappelijke zorgen

	2018 n=1971	2016 n=1060	2015 n=2005
Stijgende kosten van levensonderhoud			
Enigszins/veel zorgen	79%	78%	78%
Geen/weinig zorgen	20%	21%	20%
Weet niet	0%	1%	1%
Tegenstellingen in de maatschappij tussen bevolkingsgroepen			
Enigszins/veel zorgen	75%	81%	80%
Geen/weinig zorgen	24%	17%	18%
Weet niet	1%	2%	2%
Uw oude dag voorziening/sociale zekerheid			
Enigszins/veel zorgen	71%	70%	72%
Geen/weinig zorgen	29%	29%	27%
Weet niet	1%	2%	1%
Klimaatverandering			
Enigszins/veel zorgen	68%	67%	64%
Geen/weinig zorgen	31%	31%	34%
Weet niet	0%	1%	1%
Criminaliteit/onveiligheid op straat			
Enigszins/veel zorgen	66%	71%	68%
Geen/weinig zorgen	33%	28%	31%
Weet niet	0%	1%	1%
Terrorisme			
Enigszins/veel zorgen	65%	79%	70%
Geen/weinig zorgen	34%	19%	28%
Weet niet	1%	1%	1%
De kwaliteit van het onderwijs			
Enigszins/veel zorgen	61%	58%	61%
Geen/weinig zorgen	36%	37%	35%
Weet niet	3%	5%	4%
Uw gezondheid			
Enigszins/veel zorgen	60%	57%	57%
Geen/weinig zorgen	40%	41%	42%
Weet niet	1%	2%	1%
Brand in uw woning			
Enigszins/veel zorgen	31%	35%	32%
Geen/weinig zorgen	69%	63%	67%
Weet niet	0%	2%	1%
Uitval van de drinkwatervoorziening			
Enigszins/veel zorgen	30%	32%	
Geen/weinig zorgen	70%	65%	
Weet niet	1%	2%	
Een grote overstroming in uw regio			
Enigszins/veel zorgen	21%	29%	23%
Geen/weinig zorgen	79%	69%	76%
Weet niet	1%	2%	1%

Vraag: In hoeverre maakt u zich weleens zorgen over de volgende gebeurtenissen, ongemakken en risico's?

Basis: alle respondenten

Het algemeen publiek maakt zich op dit moment het meest zorgen over de 'stijgende kosten van levensonderhoud' (79%) en 'tegenstellingen in de maatschappij tussen bevolkingsgroepen' (75%), op de voet gevolgd door de 'sociale zekerheid' (71%).

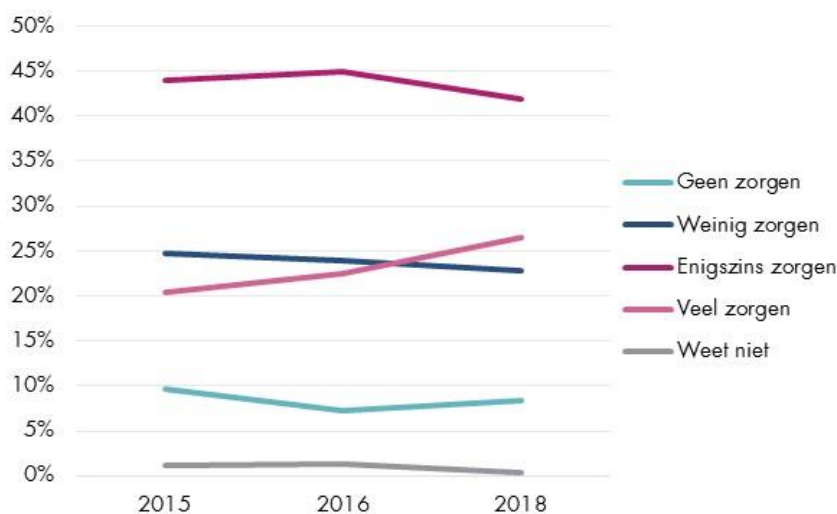
De samenstelling van de 'zorgen-top 3' is daarmee identiek aan die van 2015, waarbij qua rangorde 'stijgende kosten van levensonderhoud' en 'tegenstellingen in de maatschappij' van plek zijn gewisseld. Opvallend ten opzichte van 2016 is dat 'terrorisme' niet meer in de top 3 voorkomt.

Over de hele linie is de mate waarin men zich zorgen maakt over bedreigingen van de veiligheid significant afgenomen ten opzichte van 2016 (terrorisme: -14% ten opzichte van 2016 en -5% ten opzichte van 2015); maatschappelijke tegenstellingen: -6% vergeleken met 2016 en -5% vergeleken met 2015) en criminaliteit: -5% ten opzichte van 2015 en -2% ten opzichte van 2015). Mogelijke verklaring voor deze afname is de afwezigheid van een recente terroristische aanslag in West- en Zuid-Europa in het algemeen en de afwezigheid van een terroristische aanslag tot op heden in Nederland in het bijzonder. Dat biedt ruimte voor zorgen over de eigen portemonnee om meer op de voorgrond te treden bij burgers.

Burgers zijn, kortom, minder bezorgd dan in 2016. Dat beeld zien we ook bij 'uitval van de drinkwatervoorziening' en 'een grote overstroming in uw regio'. Deze vlieger gaat echter niet op voor 'klimaatverandering': daar zet de stijgende trend in het aandeel Nederlanders dat zich zorgen maakt om klimaatverandering zich voort (2018: 68%; 2016: 67%; 2015: 64%). Opvallend hierbij is dat de toename van de groep die zich zorgen maakt geheel op het conto komt van een toename hierbinnen van de groep die zich *veel zorgen* maakt (2018: 26%; 2016: 23%; 2015: 20%). Klimaatverandering is hiermee opgeklimmen tot de vierde plek op de maatschappelijke zorgen ladder van de zesde plek in 2016 en 2015.

Respondenten die informatie hebben vernomen over waterwerkzaamheden of projecten in hun regio maken zich vaker veel zorgen om klimaatverandering dan degenen die geen informatie hebben vernomen (32% om 25%) en evenzo maken degenen die geen informatie hebben vernomen zich wat vaker geen zorgen om klimaatverandering dan degenen die wel informatie hebben ontvangen (9% om 5%).

Figuur 1.1 Maatschappelijke zorgen: trend klimaatverandering

Vraag: In hoeverre maakt u zich weleens zorgen over de volgende gebeurtenissen, ongemakken en risico's?

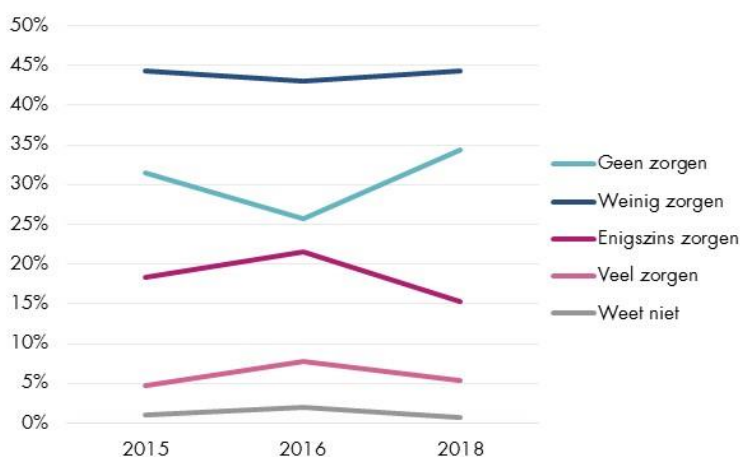
Klimaatverandering

Basis: alle respondenten

De Nederlander maakt zich structureel de minste zorgen - en nog minder zorgen dan voorheen - over waterveiligheid

Het blijft opvallend dat dat hoewel dus de ruime meerderheid zich zorgen maakt over klimaatverandering (waardoor de kans op overstromingen vanuit zee of de grote rivieren toeneemt), de meerderheid (79%) zich weinig tot geen zorgen maakt over een grote overstroming in de eigen regio, noch over uitval van de drinkwatervoorziening (70%). Bovendien is de groep die zich hier geen zorgen om maakt, toegenomen ten opzichte van 2016 (grote overstroming, 2018: 79%; 2016: 69%; 2015: 76%/ uitval drinkwatervoorziening, 2018: 70%; 2016: 65%). Over waterveiligheid maakt men zich door de jaren heen structureel de minste zorgen van alle voorgelegde thema's.

Figuur 1.2 Maatschappelijke zorgen: trend waterveiligheid

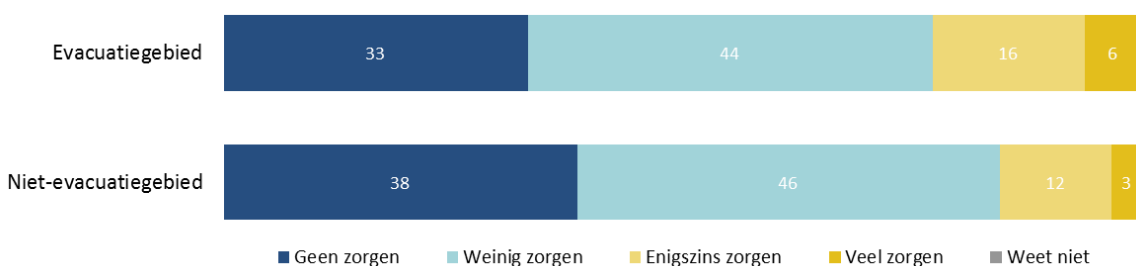
Vraag: In hoeverre maakt u zich weleens zorgen over de volgende gebeurtenissen, ongemakken en risico's? – Een grote overstroming in uw regio

Basis: alle respondenten

Inwoners van evacuatiegebieden en Nederlanders die informatie hebben vernomen over waterwerk in hun regio zijn bezorgder over waterveiligheid

Opvallend resultaat hierbij is dat er geen verschillen zijn tussen inwoners van evacuatiegebieden en van niet- evacuatiegebieden in de mate waarin zij zich zorgen maken over klimaatverandering, maar wel in hun bezorgdheid om het optreden van een grote overstroming in hun regio. Daarentegen maken zij zich vaker geen zorgen over de uitval van de drinkwatervoorziening dan inwoners van niet- evacuatiegebieden. Inwoners van evacuatiegebieden maken zich vaker enigszins of veel zorgen hierover.

Figuur 1.3 Maatschappelijke zorgen waterveiligheid – uitsplitsing naar gebied

Vraag: In hoeverre maakt u zich weleens zorgen over de volgende gebeurtenissen, ongemakken en risico's? – Een grote overstroming in uw regio

Basis: alle respondenten

Degenen die geen informatie over waterwerkzaamheden of projecten hebben vernomen, maken zich vaker geen zorgen over een grote overstroming in hun regio dan degenen die wel informatie hebben vernomen (37% om 28%).

De verschillen tussen geïnformeerden en niet-geïnformeerde lijken binnen een bepaald patroon te vallen, namelijk dat de niet-geïnformeerden zich vaker dan geïnformeerden veel zorgen maken over tastbare maatschappelijke kwesties die een directe bedreiging voor hen kunnen vormen: de stijgende kosten van levensonderhoud (80% om 73%); hun sociale zekerheid (34% om 28%); criminaliteit/veiligheid op straat (25% om 18%), terrorisme (28% om 18%) en brand in hun woning (31% om 25%).

Terwijl geïnformeerde vaker bezorgd zijn dan niet-geïnformeerden over meer onzichtbare kwesties die indirect een bedreiging kunnen vormen, naast klimaatverandering en waterveiligheid zijn dit: tegenstellingen in de maatschappij tussen bevolkingsgroepen (81% om 73%) en de kwaliteit van het onderwijs (67% om 59%).

Zij verschillen niet onderling in de mate van bezorgdheid over de eigen gezondheid en uitval van de drinkwatervoorziening.

Draagvlak voor waterveiligheidsmaatregelen nog verder gestegen samen met het geïnstitutionaliseerd vertrouwen hierin

In lijn met de vorige metingen is anno 2018 overstromingsgevaar geen groot, urgent zorgpunt (tabel 1.2). Het aandeel Nederlanders dat erop vertrouwt dat er in Nederland goed is nagedacht over hoe hoog en sterk de waterkeringen moeten zijn, is fors toegenomen van 66% in 2016 naar 76% bij de huidige meting. Duiken wat dieper in dit resultaat dan zien we dat het aandeel Nederlander dat bij de groep die het 'helemaal eens' is met deze uitspraak de stijging het sterkst en hoger is dan beide voorgaande metingen (2015: 18%; 2016: 19%; 2018: 25%). Mogelijke verklaring voor deze stijging is de unieke sluiting van alle vijf stormvloedkeringen van Rijkswaterstaat op 3 januari 2018, wat een bevestiging kan zijn van het vertrouwen van het publiek in het Nederlandse water(veiligheids)management.

In vergelijking tot 2016 is het probleembesef ten aanzien van hoogwater en overstromingen verder op een vergelijkbaar hoog niveau gebleven, na een initiële stijging tussen 2015 en 2016. Zo beschouwen nu ruim acht op de tien Nederlanders werken aan de bescherming tegen overstromingen in Nederland als een blijvende noodzaak. Hierbinnen is bovendien een stijgende trend zichtbaar naar een grotere groep die het hier uitgesproken (helemaal) eens is met deze uitspraak (2018: 38%; 2016: 29%; 2015: 31%). Inwoners van evacuatiegebieden zijn het vaker met deze stelling eens dan inwoners van niet- evacuatiegebieden.

Bovendien vinden circa zeven op de tien Nederlanders dat de overheid de komende jaar meer moet doen en geld moet investeren in bescherming tegen overstromingen.

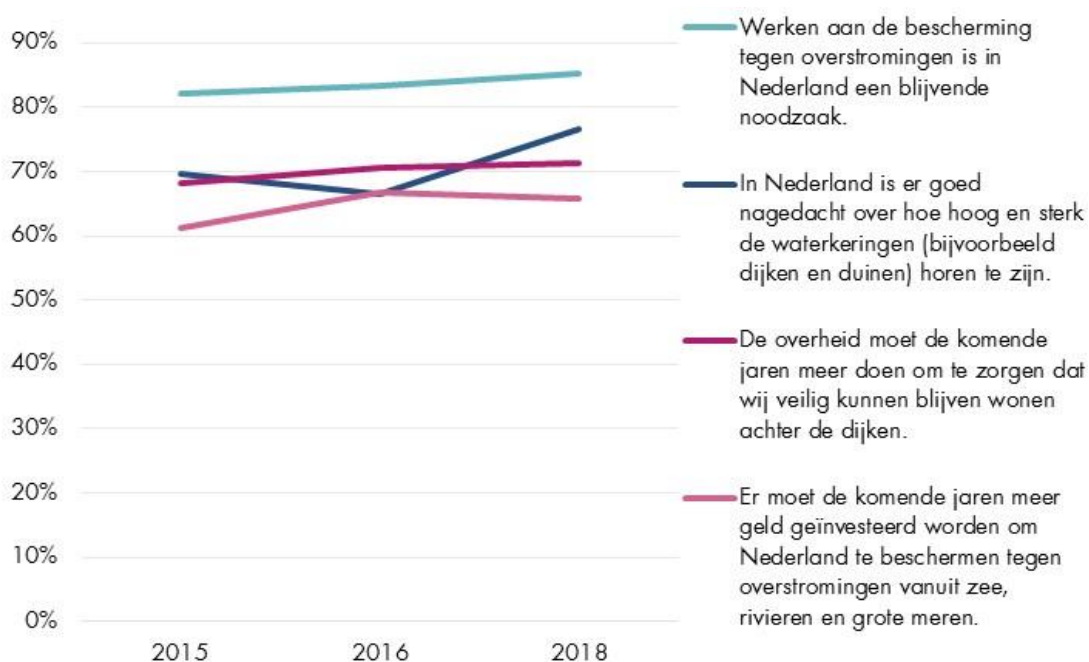
Tabel 1.2 Probleembesef waterveiligheid

	2018 n=1971	2016 n=1060	2015 n=2005
Werken aan de bescherming tegen overstromingen is in Nederland een blijvende noodzaak.	85%	83%	82%
In Nederland is er goed nagedacht over hoe hoog en sterk de waterkeringen (bijvoorbeeld dijken en duinen) horen te zijn.	76%	66%	70%
De overheid moet de komende jaren meer doen om te zorgen dat wij veilig kunnen blijven wonen achter de dijken.	71%	71%	68%
Er moet de komende jaren meer geld geïnvesteerd worden om Nederland te beschermen tegen overstromingen vanuit zee, rivieren en grote meren.	66%	67%	61%

Vraag: In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen? Getoond: % helemaal mee eens + mee eens.

Basis: alle respondenten

Figuur 1.3 Probleembesef waterveiligheid – trend

Vraag: In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen? Getoond: % helemaal mee eens + mee eens.

Basis: alle respondenten

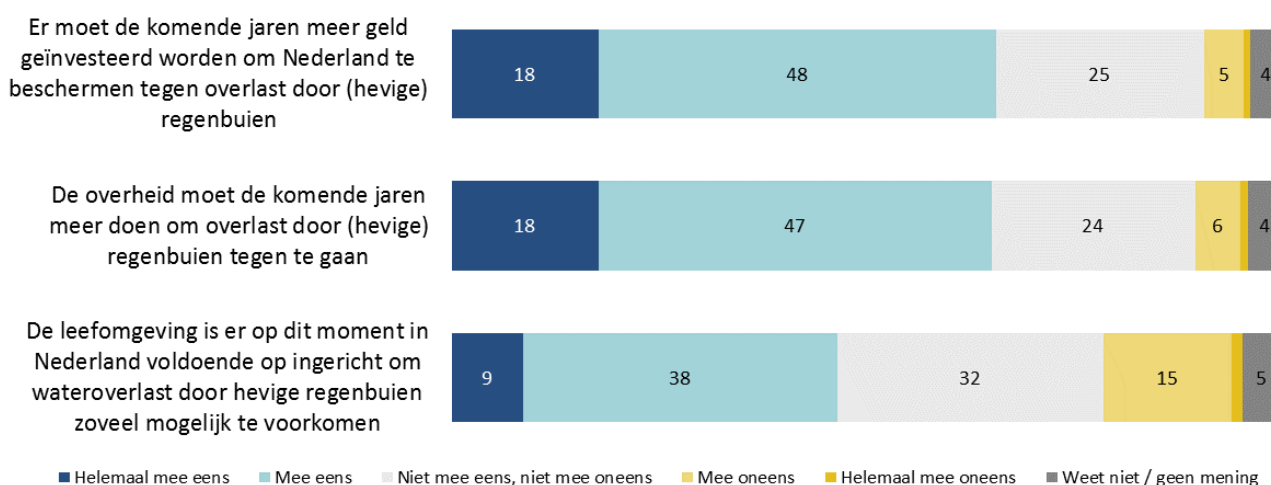
Bij mensen die informatie hebben vernomen over waterwerk in hun regio ligt het probleembesef rondom waterveiligheid nog hoger dan bij niet-geïnformeerden: zij zien werken aan bescherming tegen overstromingen vaker als blijvende noodzaak (94% om 85%), vinden vaker dat de overheid meer moet investeren in (75% om 63%) en doen aan waterveiligheid (79% om 70%). Ook vinden zij vaker dat er goed is nagedacht over de vaderlandse waterkeringen (86% om 76%).

Draagvlak voor overheidsmaatregelen tegen wateroverlast behoorlijk, probleembesef beperkt rondom ontoereikendheid huidige inrichting leefomgeving ter preventie van wateroverlast

Het probleembesef van het algemeen publiek rondom wateroverlast ligt op een vergelijkbaar hoog niveau als rondom waterveiligheid: twee derde van hen vindt dat er de komende jaren meer investeringen en maatregelen nodig zijn om wateroverlast tegen te gaan; slechts één op de twintig mensen is het daar niet mee eens.

Tegelijkertijd vinden ruim vier op de tien Nederlanders dat de leefomgeving er nu reeds voldoende op ingericht is om wateroverlast door hemelwater te voorkomen tegen een aanzienlijk kleinere groep van bijna 2 op de tien die het daar mee oneens zijn.

Figuur 1.4 Probleembesef wateroverlast

Vraag: In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen? Getoond: % helemaal mee eens + mee eens.

Basis: alle respondenten

Het probleembesef en draagvlak aangaande wateroverlast lijkt hoger te liggen onder degenen die informatie hebben vernomen over waterwerkzaamheden of projecten in de regio dan onder degenen die dat niet hebben. Zo zijn de geïnformeerden het vaker oneens met de stelling dat de leefomgeving voldoende is ingericht op het voorkomen van wateroverlast dan degenen die hierover niets hebben vernomen (25% om 15%) en vinden zij vaker dat de overheid meer moet investeren in (77% om 64%) en doen aan preventie van wateroverlast (74% om 65%).

Probleembesef nog altijd beperkt ten aanzien van voldoende water, maar breder aanwezig ten aanzien van schoon water/ waterkwaliteit

Net als in voorgaande jaren is het probleembesef van het algemeen publiek rondom schoon en voldoende water wat minder sterk aanwezig dan het probleembesef ten aanzien van de andere waterthema's. Zo geeft ook nu ruim driekwart van het algemeen publiek aan dat schoon (drink)water uit de kraan voor vanzelfsprekend is. De groep die het hier uitgesproken mee eens is, is zelfs gestegen van 35% bij de eerdere metingen naar 40% nu.

De ervaren vanzelfsprekendheid en het beperkte probleembesef blijken ook uit het feit dat - in lijn met de voorgaande metingen - nog altijd de helft van de Nederlanders ervan overtuigd is dat er in Nederland altijd voldoende kraanwater beschikbaar zal zijn. Slechts één op de tien is hier niet van overtuigd. Bovendien verwacht nog altijd een minderheid (van een derde) dat er in de toekomst in Nederland vaker zoetwatertekorten zullen ontstaan. Daarbij is de groep die dit niet gelooft, gestegen in de tijd (van 11% naar 14%). Mogelijke verklaring hiervoor is dat de meeste Nederlanders in ons land vooralsnog niet te maken hebben gehad met een hapering van de drinkwatervoorziening en feitelijk nog niet zonder schoon drinkwater hebben gezeten. Bovendien, zoals we in het volgende hoofdstuk zullen zien, associeert het algemeen publiek structureel juist een teveel aan water en niet zozeer een tekort aan water in verband met klimaatverandering in Nederland. Opvallend is dat, ondanks de geringe zorgen om het optreden van zoetwatertekort in Nederland, nog steeds zes op de tien Nederlanders van mening zijn dat de overheid de komende jaren meer moet doen om de hoeveelheid (drink)watervoorraad op peil te houden.

Ondanks dat de meerderheid schoon drinkwater vanzelfsprekend vindt (waarbij inwoners van evacuatiegebieden dat nog wat vaker vinden dan inwoners van de rest van Nederland), beseft ruim twee derde van de Nederlanders wel dat het elke dag veel inspanning kost om (drink)water schoon te houden. De groep die het hier helemaal mee eens is, is gestegen van 17% naar 20%. Ook vindt ruim twee derde (een vergelijkbaar aandeel als in 2016) dat de overheid de komende jaren meer moet investeren om de kwaliteit van onze drinkwaterbronnen beter te beschermen. Zeven op de tien Nederlanders zijn van mening dat de overheid alle chemische middelen die schadelijk zijn voor de waterkwaliteit moet verbieden. Dit jaar zijn bovendien meer mensen hier helemaal mee eens (35%) dan in 2016 (30%). Een mogelijke verklaring zijn de in de media breed uitgemeten illegale lozingen van het chemische middel GenX door Chemours in het Nederlandse oppervlaktewater waarbij de stof ook in het drinkwater terecht is gekomen.

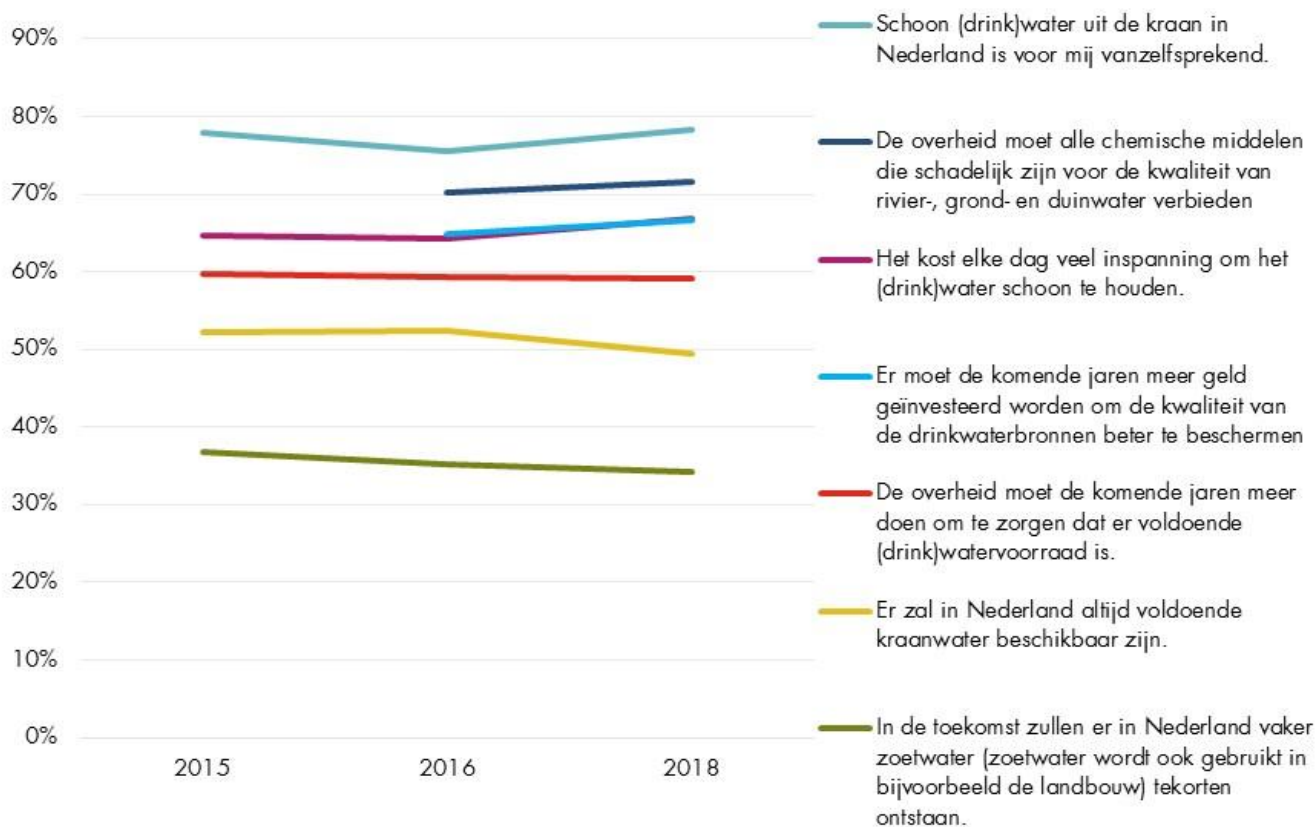
Tabel 1.3 Probleembesef schoon en voldoende water

	2018 n=1971	2016 n=1060	2015 n=2005
Schoon (drink)water uit de kraan in Nederland is voor mij vanzelfsprekend.	78%	76%	78%
De overheid moet alle chemische middelen die schadelijk zijn voor de kwaliteit van rivier-, grond- en duinwater verbieden	72%	70%	
Het kost elke dag veel inspanning om het (drink)water schoon te houden.	67%	64%	65%
Er moet de komende jaren meer geld geïnvesteerd worden om de kwaliteit van de drinkwaterbronnen beter te beschermen	67%	65%	
De overheid moet de komende jaren meer doen om te zorgen dat er voldoende (drink)watervoorraad is.	59%	59%	60%
Er zal in Nederland altijd voldoende kraanwater beschikbaar zijn.	50%	52%	52%
In de toekomst zullen er in Nederland vaker zoetwater (zoetwater wordt ook gebruikt in bijvoorbeeld de landbouw) tekorten ontstaan.	34%	35%	37%

Vraag: In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen? Getoond: % helemaal mee eens + mee eens.

Basis: alle respondenten

Figuur 1.5 Probleembesef schoon en voldoende water - trend

Bij het thema schoon en voldoende water verschilt het probleembesef tussen degenen die informatie hebben vernomen over waterwerk in de regio en degenen die dat niet hebben wat minder sterk dan bij de andere thema's. Wel vinden geïnformeerden vaker dan niet-geïnformeerden dat de overheid de komende jaren meer moet doen om de drinkwater-voorraad op peil te houden (64% om 58%) en om de kwaliteit van drinkwaterbronnen te beschermen (75% om 66%). Ook beamen zij vaker dat het schoonhouden van het drinkwater dagelijks veel inspanning kost (76% om 66%).

1. KLIMAATVERANDERING

Kernpunten

- ➔ Probleembesef en urgentie rondom klimaatverandering zijn op een hoog niveau verankerd bij de Nederlandse bevolking. Zo zagen we al in het vorige hoofdstuk bij de maatschappelijke zorgen dat klimaatverandering te midden van een algehele afname van de zorgen om andere maatschappelijke thema's, juist als thema omhoog is geklommen op de publieke agenda. Het optreden van klimaatverandering in Nederland staat dan ook niet of nauwelijks ter discussie: ruim negen op de tien Nederlanders denken dat het klimaat de komende 25 jaar in enige of sterke mate zal veranderen in Nederland. Daarmee komt het plafond in zicht.
- ➔ Het breed aanwezige probleembesef dat ook ons land te maken zal krijgen met klimaatverandering gaat hand in hand met een ruime meerderheid (driekwart) van de bevolking die zich hierover zorgen maakt voor Nederland in het algemeen. Tegelijkertijd heeft klimaatverandering nog altijd minder persoonlijke urgentie; de helft is hierover bezorgd.
- ➔ Over de gevolgen van klimaatverandering zijn de meningen minder eensluidend.

Eenzijds bestaat er bij de meerderheid geen twijfel over het gegeven dat klimaatverandering gepaard gaat met een grotere kans op gebeurtenissen die te maken hebben met waterveiligheid en wateroverlast. De groep die een grotere kans voorziet op een stijging van de zeespiegel en natte winters met zeer hoge waterstanden in de rivieren is bovendien gestegen. Tegelijkertijd zijn mensen dit jaar nog minder overtuigd van de effecten van klimaatverandering op dijkdoorbraken, waarschijnlijk door het rotsvaste en verder toegenomen vertrouwen in de vaderlandse waterkeringen en gebeurtenissen die dit bevestigden.

Anderzijds zijn mensen minder vaak overtuigd van de effecten van klimaatverandering in de vorm van gebeurtenissen die te maken hebben met droogte zoals het optreden van waterschaarste. Daarbij zien we wel een toename van het aandeel mensen dat een grotere kans op bosbranden verwacht.

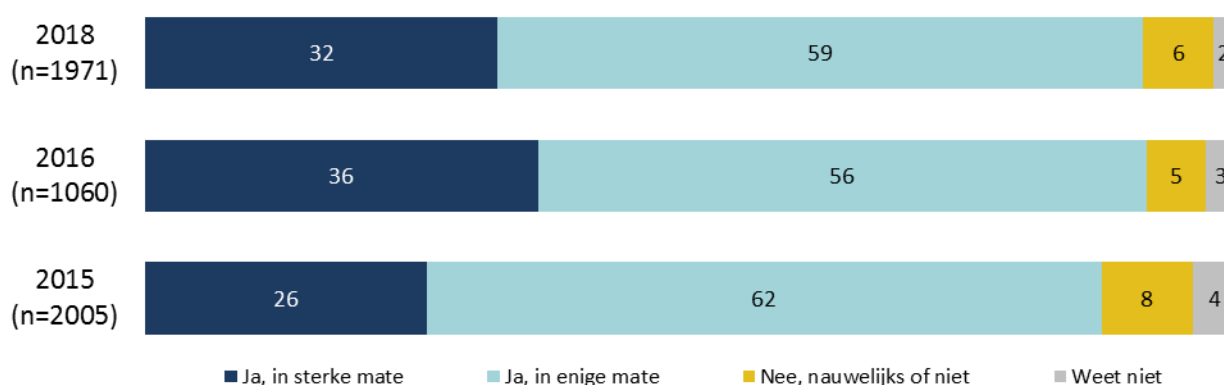
- ➔ Degenen die informatie hebben vernomen over waterwerkzaamheden en -projecten in de eigen regio hebben een reëler beeld van de mogelijke gevolgen van klimaatverandering dan degenen die dat niet hebben.

Het optreden van klimaatverandering in Nederland staat niet ter discussie...

Bij de vorige meting uit 2016 zagen we al dat het deel van de bevolking dat denkt dat het klimaat de komende 25 jaar in enige of sterke mate zal veranderen in Nederland, verder was gestegen van 86% in 2015 tot 91% in 2016. Anno 2018 zien we een stabilisatie op dit hoge niveau van 91%. Daarmee is het plafond bijna bereikt.

Kijken we naar de ontwikkeling in de “extremen” van de opinie dan zijn deze meting iets minder mensen (32%) dan in 2016 (36%), maar nog altijd meer mensen dan in 2015 (26%), ervan overtuigd zijn dat het klimaat in sterke mate zal veranderen. De afname van de minderheid die denkt dat het klimaat niet of nauwelijks zal veranderen is sinds 2016 gestabiliseerd en ligt nu op 6%.

Figuur 2.1 Probleembesef klimaatverandering

Vraag: Denkt u dat het klimaat de komende 25 jaar zal veranderen in Nederland?

Basis: Alle respondenten

Het grote probleembesef rondom klimaatverandering komt ook tot uiting in de breed gevoelde maatschappelijke relevantie of urgentie: deze ligt sinds 2016 op een iets hoger niveau dan in 2015. Rond de driekwart van de bevolking maakt zich enigszins tot veel zorgen over klimaatverandering voor Nederland in het algemeen. Tegelijkertijd heeft klimaatverandering net als in voorgaande jaren nog steeds minder persoonlijke relevantie of urgentie: degenen die denken dat het klimaat zal veranderen, maken zich vaker zorgen voor Nederland in het algemeen dan voor hun persoonlijke situatie. In 2016 lag het aandeel van het algemeen publiek dat zich veel zorgen maakt over klimaatverandering in Nederland voor hun persoonlijke situatie hoger (10%) dan in 2015 en 2018 (beide 7%).

Tabel 2.1 Probleembesef klimaatverandering voor Nederland en de persoonlijke situatie

	2018 n=1799	2016 n=971	2015 n=1755
Nederland in het algemeen			
Enigszins/veel zorgen	74%	76%	72%
Geen/weinig zorgen	25%	23%	27%
Weet niet	1%	1%	1%
Uw persoonlijke situatie			
Enigszins/veel zorgen	50%	52%	48%
Geen/weinig zorgen	49%	47%	51%
Weet niet	1%	1%	1%

Vraag: In hoeverre maakt u zich zorgen over klimaatverandering in Nederland voor uw persoonlijke situatie en voor Nederland in het algemeen?

Basis: Respondenten die denken dat het klimaat zal veranderen

Er zijn geen verschillen in het probleembesef rondom klimaatverandering al naar gelang men in een evacuatiegebied woont of niet of al naar gelang men informatie heeft vernomen over waterwerk in de eigen regio of niet.

Maar de gevolgen ervan – vooral rondom droogte en watertekort – gedeeltelijk wel

Bij 8 van 12 voorgelegde gebeurtenissen die in Nederland zouden kunnen optreden als gevolg van klimaatverandering denkt ook nu de meerderheid van de bevolking - terecht - dat de kans op deze gebeurtenissen als gevolg van klimaatverandering groter wordt. Een kleine minderheid denkt (ten onrechte) dat de kans op de voorgelegde gebeurtenissen kleiner wordt, of weet het niet.

Uitzondering hierop vormen “koude winters”: de kans hierop wordt - in tegenstelling tot de andere gebeurtenissen - juist kleiner. Over het effect van klimaatverandering op het optreden hiervan zijn de meningen het meest verdeeld; de groep mensen die een grotere kans op koude winters verwacht is vergelijkbaar met de groep die juist een afname verwacht (beiden circa drie op de tien). Opvallend is dat de groep die - terecht- een kleinere kans op het optreden van koude winters verwacht, 9% is gedaald ten opzichte van 2016, ten gunste van groepen die een grotere of gelijkblijvende kans verwachten. Wellicht zijn de koude weersomstandigheden tijdens een groot deel van de veldwerkperiode van deze meting van invloed op deze verschuiving.

Die vliager gaat niet op voor de toename (met 5% ten opzichte van 2016) van het aandeel mensen dat verwacht dat de kans op bosbranden groter wordt en dat de kans op de komst van exoten naar ons land groter wordt (+10% ten opzichte van 2016).

Kijken we naar de aard van de gebeurtenissen dan valt op dat de meerderheid denkt dat als gevolg van klimaatverandering de kans groter wordt op allerlei gebeurtenissen die te maken hebben met wateroverlast of waterveiligheid. Dit varieert van bijna acht op de tien mensen die de kans groter achten op extreme regenbuien, tot bijna zes op de tien die de kans groter achten op het wegspoelen van strand en duinen.

Bij twee gebeurtenissen op het gebied van waterveiligheid en wateroverlast is het aandeel dat een grotere kans hierop voorziet, gestegen in vergelijking tot de vorige meting(en): stijging van de zeespiegel en natte winters met zeer hoge waterstanden in de grote rivieren.

Uitzondering bij het optreden van gebeurtenissen op het gebied van waterveiligheid is de perceptie van de kans op dijkdoorbraken. Mensen zijn nog altijd (en dit jaar *nog*) minder vaak overtuigd van de effecten van klimaatverandering op de kans op dijkdoorbraken (waarschijnlijk door het diepgewortelde vertrouwen in onze waterverdedigingswerken): de groep die de kans hierop groter acht, is bovendien met 9% gedaald ten opzichte van 2016 ten gunste van de groep die een gelijkblijvende kans voorziet. Mogelijk van invloed hierop is de nog niet eerder vertoonde en breed in de media uitgemeten sluiting van alle vijf stormvloedkeringen van Rijkswaterstaat op 3 januari 2018.

Tabel 2.2 Kennis gevolgen klimaatverandering

	2018 n=1799	2016 n=971	2015 n=1755
Extreme regenbuien			
Kans wordt groter	79%	80%	
Kans blijft ongeveer gelijk	17%	16%	
Kans wordt kleiner	1%	2%	
Weet niet	2%	3%	
Stijging van de zeespiegel			
Kans wordt groter*	77%	75%	72%
Kans blijft ongeveer gelijk	19%	19%	22%
Kans wordt kleiner	0%	2%	1%
Weet niet	3%	5%	5%
Ondergelopen straten en/of wegen door hoosbuien			
Kans wordt groter*	71%		
Kans blijft ongeveer gelijk	25%		
Kans wordt kleiner	1%		
Weet niet	3%		
Natte winters met zeer hoge waterstanden in de grote rivieren			
Kans wordt groter	70%	72%	64%
Kans blijft ongeveer gelijk	24%	22%	28%
Kans wordt kleiner	1%	2%	2%
Weet niet	5%	4%	6%
De komst van plant- en diersoorten die hier niet van nature voorkomen			
Kans wordt groter	62%	52%	50%
Kans blijft ongeveer gelijk	28%	38%	38%
Kans wordt kleiner	3%	2%	3%
Weet niet	7%	8%	9%
Zeer zware stormen met overstromingen langs de Noordzeekust			
Kans wordt groter	62%	59%	58%
Kans blijft ongeveer gelijk	31%	32%	33%
Kans wordt kleiner	1%	2%	2%
Weet niet	5%	7%	7%
Een overstroming in het rivierengebied			
Kans wordt groter	60%	65%	54%
Kans blijft ongeveer gelijk	33%	28%	37%
Kans wordt kleiner	2%	2%	3%
Weet niet	5%	5%	6%
Wegspoelen van strand en duinen			
Kans wordt groter	57%	58%	54%
Kans blijft ongeveer gelijk	35%	34%	37%
Kans wordt kleiner	2%	1%	2%
Weet niet	6%	7%	7%
Bosbranden als gevolg van droogte			
Kans wordt groter*	45%	40%	39%
Kans blijft ongeveer gelijk	43%	44%	48%
Kans wordt kleiner	6%	9%	6%
Weet niet	5%	6%	7%
Dijkdoorbraken			
Kans wordt groter*	40%	49%	45%
Kans blijft ongeveer gelijk	49%	41%	43%
Kans wordt kleiner	5%	4%	4%
Weet niet	5%	6%	7%
Optreden van waterschaarste			
Kans wordt groter	31%	28%	34%
Kans blijft ongeveer gelijk	52%	53%	51%
Kans wordt kleiner	6%	7%	4%
Weet niet	11%	12%	10%
Koude winters			
Kans wordt groter	28%	22%	
Kans blijft ongeveer gelijk	38%	34%	
Kans wordt kleiner	29%	38%	
Weet niet	5%	6%	

Vraag: Denkt u dat de kans op onderstaande gebeurtenissen in Nederland als gevolg van klimaatverandering groter wordt, ongeveer gelijk blijft of kleiner wordt?

Basis: Respondenten die denken dat het klimaat zal veranderen

Verder zijn mensen nog altijd minder overtuigd van de invloed van klimaatverandering op de kans op gebeurtenissen die nadelig kunnen zijn voor het thema betrouwbaarheid van de zoetwatervoorziening dan voor de thema's waterveiligheid en wateroverlast. In lijn met de vorige meting denkt circa de helft van de Nederlanders dat er een gelijkblijvende kans is op waterschaarste en verwachten circa drie op de tien mensen een toenemende kans.

De overall perceptie lijkt te zijn dat klimaatverandering in Nederland vooral een grotere kans op gebeurtenissen rondom een teveel aan water met zich meebrengt. Verklaring hiervoor is waarschijnlijk dat gebeurtenissen rondom een teveel aan water en de zichtbare, nadelige gevolgen daarvan op de leefomgeving, relatief vaker voorkomen in ons land dan gebeurtenissen rondom een tekort aan water.

Er zijn geen verschillen naar gebied, behalve dat inwoners van evacuatiegebieden vaker denken dat de kans op bosbranden gelijk blijft, terwijl inwoners van overige gebieden juist vaker denken dat deze kans toeneemt.

Mensen die informatie hebben vernomen over waterwerkzaamheden of projecten in de regio voorzien vaker dan niet-geïnformeerden:

- een kleinere kans op koude winters (38% om 27%);
- een gelijkblijvende kans op dijkdoorbraken (57% om 48%) en waterschaarste (59% om 51%);
- een grotere kans op het wegspoelen van strand en duinen (64% om 56%), extreme hoosbuien (88% om 79%), ondergelopen straten en/of wegen door hoosbuiten (81% om 69%), de komst van exoten (70% om 60%).

Uitgezonderd de inschatting van de gelijkblijvende kans op dijkdoorbraken en waterschaarste (die niet correct is aangezien de kans toeneemt), hebben geïnformeerden een reëler beeld van de mogelijke gevolgen van klimaatverandering dan niet-geïnformeerden. Deze laatsten moeten bij alle voorgelegde gebeurtenissen het antwoord ook vaker schuldig blijven.

2. WATERVEILIGHEID

Kernpunten

- Ondanks het brede probleembesef, de toegenomen bezorgdheid met betrekking tot klimaatverandering en de inschatting dat klimaatverandering gepaard gaat met een grotere kans op gebeurtenissen die een bedreiging voor de waterveiligheid kunnen vormen, is de risicoperceptie van de overstromingskansen voor de eigen woonregio en voor de eigen woning beperkt.
- Het zelf (ooit) zullen meemaken van een overstroming in de eigen regio is voor de veelal en vaker dan voorheen een ver-van-mijn bed show. Voorts denken meer mensen dan voorheen, inmiddels ruim vijf op de tien Nederlanders, dat de eigen woning geen gevaar loopt als de hoogwaterkeringen het zouden begeven tijdens hoogwater of storm. Een noemenswaardig deel (een vijfde) weet niet of de eigen woning dan gevaar loopt.
- Binnen evacuatiegebieden ligt de risicoperceptie over de hele linie duidelijk hoger. Zo achten inwoners van evacuatiegebieden het vaker waarschijnlijk dat hun woongebied overstroomd raakt en zij dit zelf mee zullen maken en denken zij vaker dan in de rest van Nederland dat hun woning dan wel gevaar loopt (33% evacuatiegebieden om 14% niet- evacuatiegebieden). Toch denkt de grootste groep (45%) zelfs in de evacuatiegebieden - ten onrechte! - dat de woning geen gevaar loopt of geeft aan het niet te weten (22%). Opvallend is ook dat circa een kwart van degenen die een overstromingskans voorzien, geen idee heeft van de overstromingsdiepte.
- De risicoperceptie ligt ook hoger bij het deel van het publiek dat informatie heeft vernomen over regionale waterwerkzaamheden- en projecten ligt de risicoperceptie dan bij het deel dat hierover geen informatie heeft vernomen. Bijna de helft van de geïnformeerden (46%) denkt dat hun woning gevaar loopt om onder water te komen te staan bij een grote overstroming tegen circa een kwart (26%) van de niet-geïnformeerden dit denkt.
- Naast materiële schade als gevolg van een grote overstroming (uitval van nuts- en communicatievoorzieningen, schade aan openbare voorziening en de eigen woning) verwacht het merendeel van bevolking ook langdurige ontregeling van hun leven. Over de hele linie vinden meer Nederlanders de gevolgen onwaarschijnlijk.
- De risicoperceptie van de gevolgen van een overstroming is groter onder inwoners van evacuatiegebieden en degenen die informatie hebben vernomen over regionale waterwerkzaamheden en -projecten.

- ➔ In lijn met de lage risicoperceptie van het publiek, heeft het gros (73%) geen maatregelen getroffen ter voorbereiding op een (grote) overstroming. Qua type maatregelen zijn laagdrempelige, individuele maatregelen zoals het in huis halen van een noodpakket en het maken van een checklist favoriet. Wel is er bij het noodpakket een verschuiving te zien van gedrag naar intentie: de groep die een noodpakket in huis zegt te hebben is afgenomen ten faveure van de groep die zegt dit van plan te zijn.
- ➔ Opvallend is dat er geen verschil is in gedrag ter voorbereiding op een overstroming tussen inwoners van evacuatiegebieden en de rest van Nederland, maar wel tussen degenen die wel versus geen informatie hebben vernomen over regionale waterwerkzaamheden- en projecten. Geïnformeerden hebben vaker wel een maatregel getroffen; de verschillen naar type maatregelen zijn niet eenduidig.
- ➔ In geval van een dreigende overstroming prefereert het publiek de actiestand (evacueren) in plaats van de afwachstand (thuisblijven); inwoners van evacuatiegebieden geven hier vaker de voorkeur aan dan inwoners van overige gebieden. Het in veiligheid brengen van bezittingen is het primaire handelingsperspectief van het publiek.

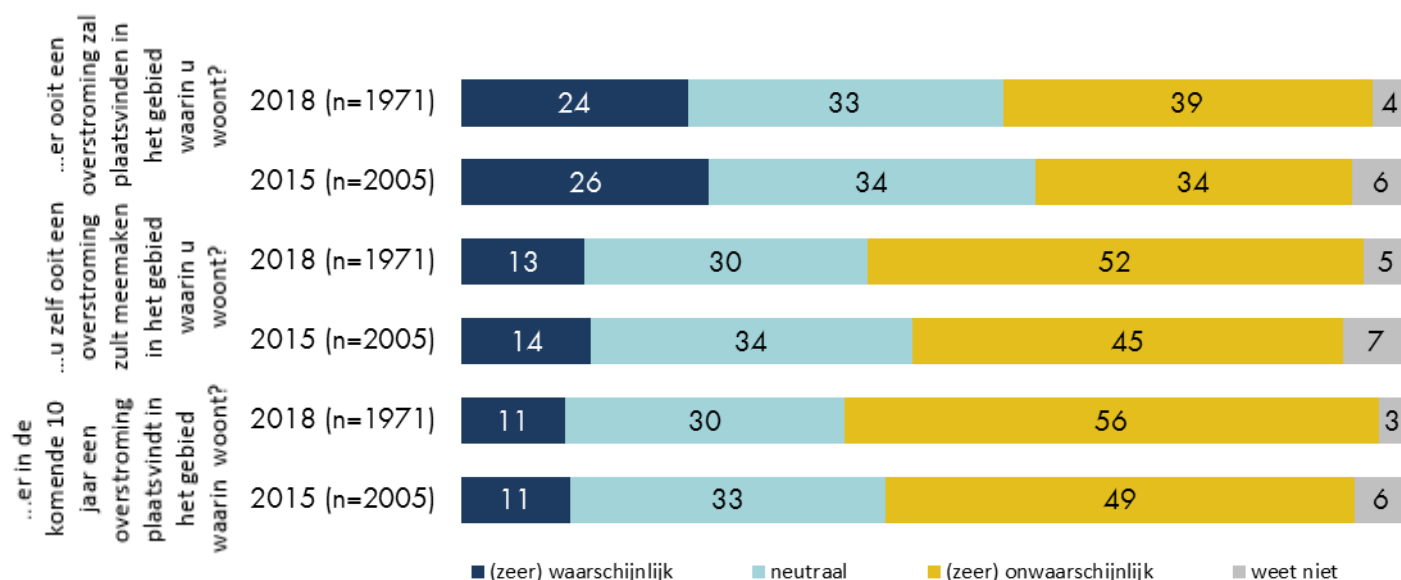
Zelf meemaken overstrooming veelal en vaker dan voorheen onvoorstelbaar; risicoperceptie over de hele linie hoger onder inwoners evacuatiegebieden

Als we kijken naar hoe waarschijnlijk mensen het vinden om in de nabije toekomst of tijdens hun leven een overstrooming in hun eigen woongebied mee te maken, dan acht ruim de helft dit (zeer) onwaarschijnlijk. Deze groep als totaal is groter dan drie jaar geleden door een toename hierbinnen van de groep die het “zeer onwaarschijnlijk” vindt. De omvang van de groep die de kans hierop juist (zeer) waarschijnlijk acht, is vergelijkbaar met drie jaar geleden (ruim een op de tien mensen).

De kans dat er ooit een overstrooming zal plaatsvinden in het gebied waarin men woont, wordt (logischerwijs) iets waarschijnlijker gevonden. Ongeveer een kwart lijkt dit (zeer) waarschijnlijk tegenover bijna twee of de vijf die dit juist (zeer) onwaarschijnlijk lijkt. Ook hier zien we een toename van de groep die het (zeer) onwaarschijnlijk acht. Opvallend is dat bij alle drie de perspectieven een tamelijk groot deel van ongeveer een derde hier een neutrale kijk op heeft.

Figuur 3.1 Risicoperceptie overstrooming in eigen regio

Hoe waarschijnlijk vindt u het dat:

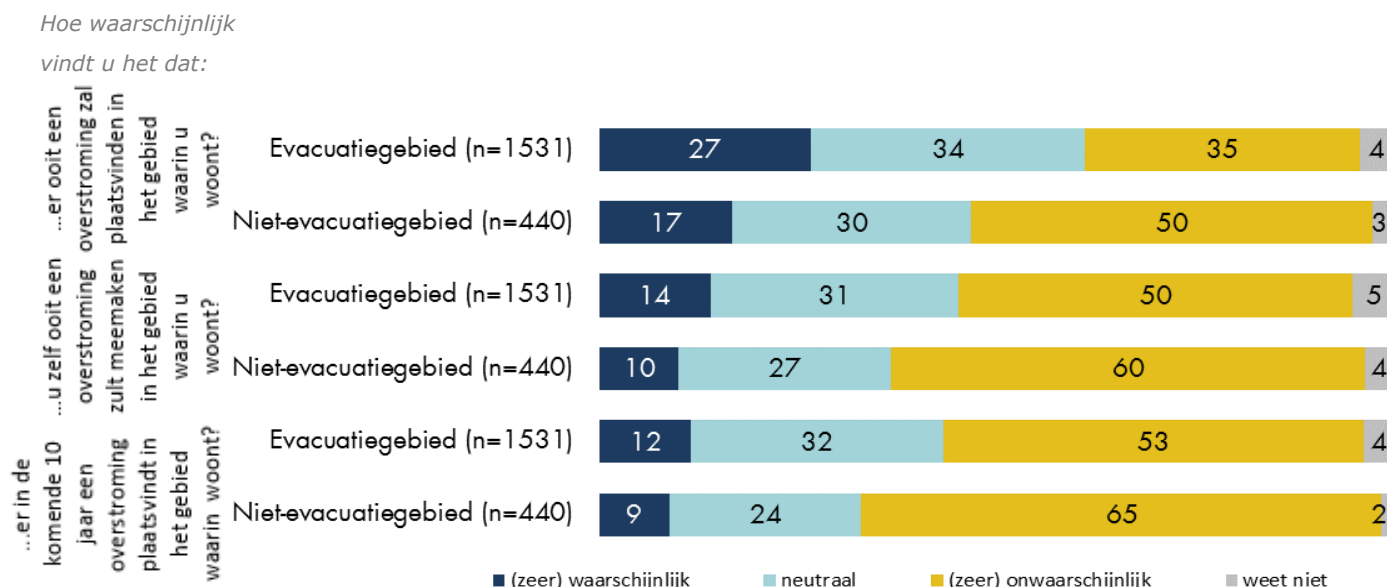
Basis: Alle responden

Bij de inwoners van evacuatiegebieden ligt de risicoperceptie van een overstrooming in een eigen woongebied duidelijker hoger dan bij inwoners van niet- evacuatiegebieden. Hoewel bij alle drie de perspectieven bij beide type inwoners de groep die een perspectief als (zeer) onwaarschijnlijk beschouwt groter is dan de groep die dit als (zeer) waarschijnlijk beschouwt, zijn in de verhoudingen tussen beide groepen forse verschillen tussen beide inwonertypen zichtbaar.

Zo geven inwoners van evacuatiegebieden bij alle drie de perspectieven minder vaak dan inwoners van overige gebieden aan dat zij het (zeer) onwaarschijnlijk vinden dat een overstrooming zal plaatsvinden. Evenzo achten inwoners van evacuatiegebieden twee van de drie perspectieven vaker (zeer) waarschijnlijk dan inwoners van overige gebieden: het ooit plaatsvinden van een overstrooming en het zelf zullen meemaken van een overstrooming in het woongebied.

Verder vinden inwoners die informatie hebben vernomen over regionaal waterwerk het vaker waarschijnlijk dat er ooit een overstroming in hun woongebied zal plaatsvinden terwijl niet-geïnformeerden dit vaker onwaarschijnlijk vinden. Niet-geïnformeerden geven bij alle perspectieven vaker aan het niet te weten.

Figuur 3.2 Risicoperceptie overstroming in eigen regio – uitsplitsing naar gebied

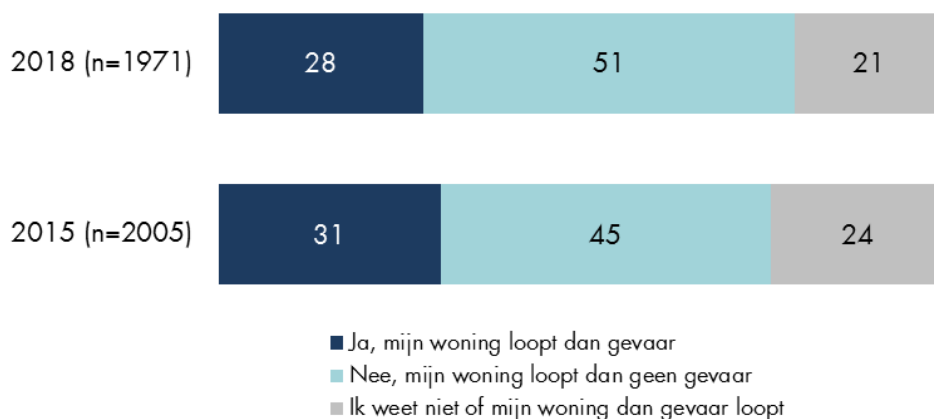

Basis: Alle respondenten

Als het toch een keer misgaat...denkt het grootste deel - en een groter deel dan voorheen - van de bevolking dat de eigen woning dan geen gevaar loopt

Als het toch een keer misgaat en de hoogwaterkeringen (zoals dijken en duinen) het zouden begeven tijdens hoogwater/storm dan weet een aanzienlijk deel van de bevolking (21%) niet of de eigen woning dan gevaar loopt om onder water te komen te staan. Deze groep is afgenomen ten opzichte van de nulmeting (24%). De grootste groep, inmiddels de meerderheid (51%) binnen het algemeen publiek denkt dat zijn/haar woning geen gevaar loopt om onder water te komen staan.

Figuur 3.3 Risicoperceptie overstromingskans eigen woning – algemeen publiek trend

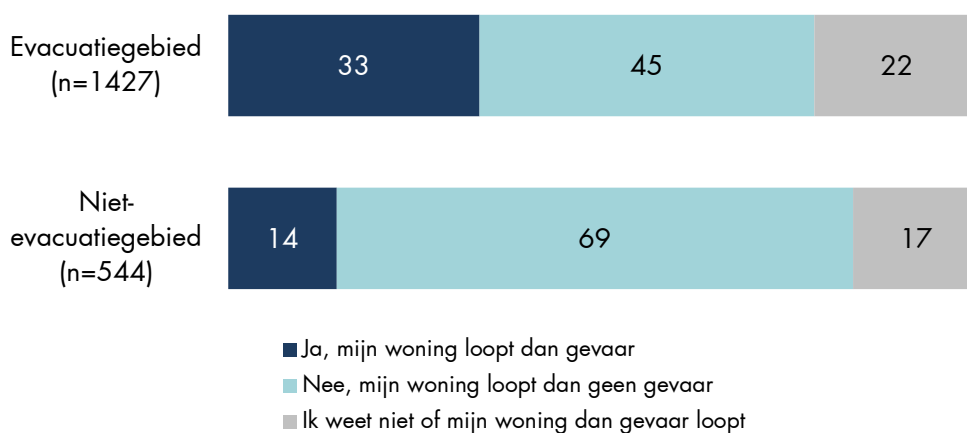
Vraag: Stel dat de hoofdwaterkeringen (zoals dijken of duinen) het begeven tijdens hoogwater/storm, loopt uw woning dan gevaar om onder water te komen te staan?

Basis: Alle respondenten

Risicoperceptie hoger onder inwoners van evacuatiegebieden en inwoners die informatie hebben vernomen over waterwerk in hun regio

In lijn der verwachting denken inwoners van de evacuatiegebieden vaker dan inwoners van niet- evacuatiegebieden dat hun woning wel gevaar loopt als de hoogwaterkeringen het zouden begeven (33% om 14%) en evenzo denken ze minder vaak dat hun woning geen gevaar loopt (45% om 69%). Desalniettemin geeft een aanzienlijk deel van de inwoners van evacuatiegebieden (bijna een kwart) en daarmee méér dan inwoners van overige gebieden aan niet te weten of de eigen woning gevaar loopt om onder water te komen te staan bij het begeven van de hoofdwaterkeringen.

Figuur 3.4 Risicoperceptie overstromingskans eigen woning – uitsplitsing naar gebied

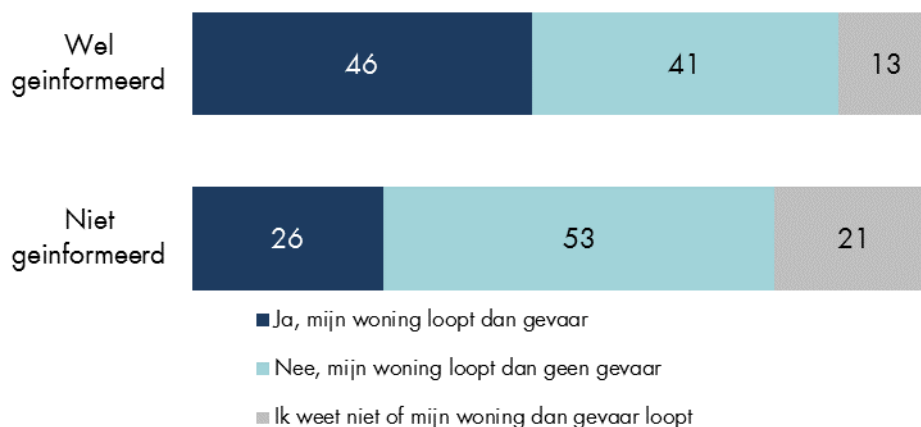

Vraag: Stel dat de hoofdwaterkeringen (zoals dijken of duinen) het begeven tijdens hoogwater/storm, loopt uw woning dan gevaar om onder water te komen te staan?

Basis: Alle respondenten

Inwoners die informatie hebben vernomen over waterwerk in hun regio denken vaker dat hun woning gevaar loopt en niet-geïnformeerde denken op hun beurt vaker dat hun woning geen gevaar loopt of moeten het antwoord schuldig blijven.

Figuur 3.5 Risicoperceptie overstromingskans eigen woning – uitsplitsing naar geïnformeerde

Vraag: Stel dat de hoofdwaterkeringen (zoals dijken of duinen) het begeven tijdens hoogwater/storm, loopt uw woning dan gevaar om onder water te komen te staan?

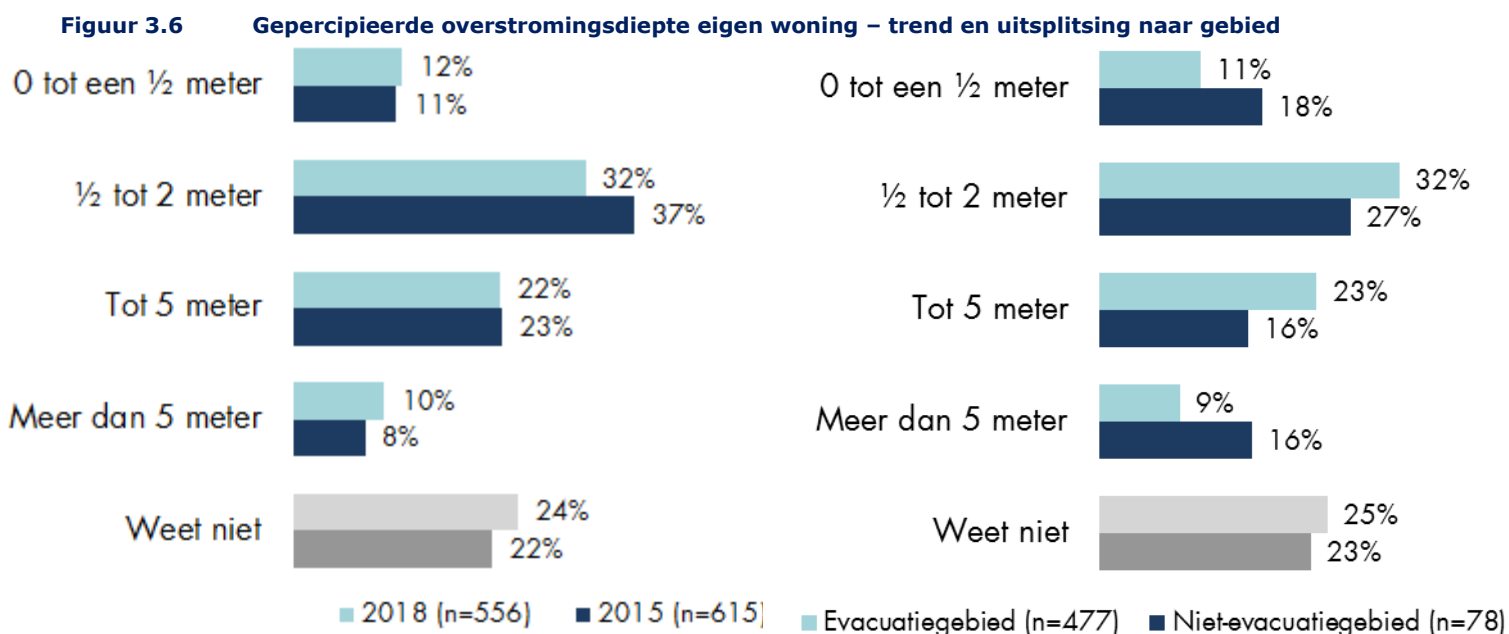
Basis: Alle respondenten

Aanzienlijk deel van de Nederlanders die denken dat hun woning onder water kan komen te staan heeft geen idee van de overstromingsdiepte

We hebben degenen die denken dat hun woning gevaar loopt om onder water te komen te staan als de hoofdwaterkeringen het onverhoopt zouden begeven, gevraagd in te schatten hoeveel meter water er dan maximaal in hun woning zou komen te staan.

Deze inschatting is vergelijkbaar in de tijd: zowel in 2015 als anno 2018 denkt net iets minder dan de helft (48% om 44%) dat er dan 0 tot maximaal 2 meter water in de woning zou komen te staan. Ongeveer een derde verwacht dat dit meer dan 2 meter is (31% om 32%) en ruim twee op de tien weten niet hoeveel water er maximaal in de woning zou komen te staan.

Dit beeld is vergelijkbaar voor inwoners van evacuatiegebieden en inwoners van niet- evacuatiegebieden, uitgezonderd het feit dat deze laatsten vaker denken dat hun woning meer dan 5 meter onder water kan komen te staan. De groep die het niet weet is bij beiden circa een kwart en daarmee aanzienlijk.

Vraag: Hoeveel meter water zou er dan maximaal in uw woning komen te staan?

Basis: Allen die aangeven dat hun woning gevaar loopt als de hoofdwaterkeringen het begeven.

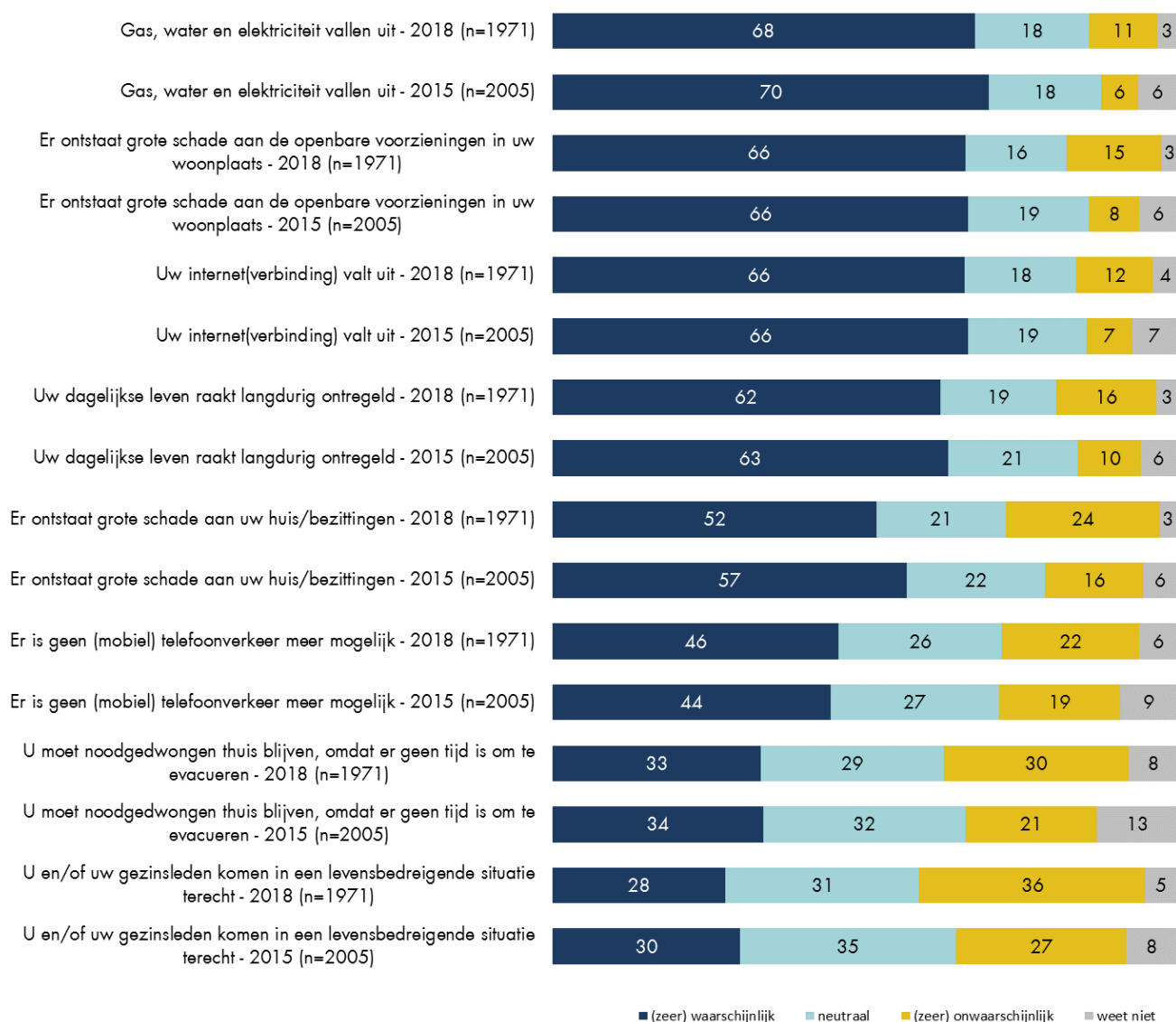
Vooral uitval van nuts- en communicatievoorzieningen en materiële schade verwacht als gevolg van een grote overstroming; over vrijwel hele lijn vinden meer mensen de gevolgen onwaarschijnlijk

Als er zich een grote overstroming zou voordoen in het eigen woongebied dan ziet de ruime meerderheid van de bevolking als meest waarschijnlijke gevolgen het uitvallen van gas, water en elektriciteit, grote schade aan openbare voorzieningen, het uitvallen van de internetverbinding en langdurige ontregeling van het dagelijks leven. De groep die grote schade verwacht aan huis en bezittingen is wat afgenomen in de tijd, maar betreft nog steeds de meerderheid. Een vergelijkbare groep als bij de vorige meting (iets minder dan helft) acht uitval van mobiele telefonie reëel.

Het minst waarschijnlijk in de ogen van de bevolking zijn noodgedwongen thuis moeten blijven omdat er geen tijd is om te evacueren en dat zij of hun gezin in een levensbedreigende situatie terechtkomen.

Het beeld is stabiel in de tijd voor wat betreft de omvang van de groep die de gevolgen zeer waarschijnlijk of waarschijnlijk acht. Dat ligt anders voor de omvang van de andere groepen: bij alle gevolgen is een toename van de groep die deze gevolgen zeer onwaarschijnlijk of onwaarschijnlijk acht. Deze toename komt voort uit een afname van de "neutrale" groep al dan niet in combinatie met een afname van de "weet niet"- groep. Alleen bij het gevolg van schade aan het huis komt de toename van de onwaarschijnlijk-groep ook door een afname van de waarschijnlijk-groep.

Figuur 3.7 Risicoperceptie gevolgen overstroming - trend

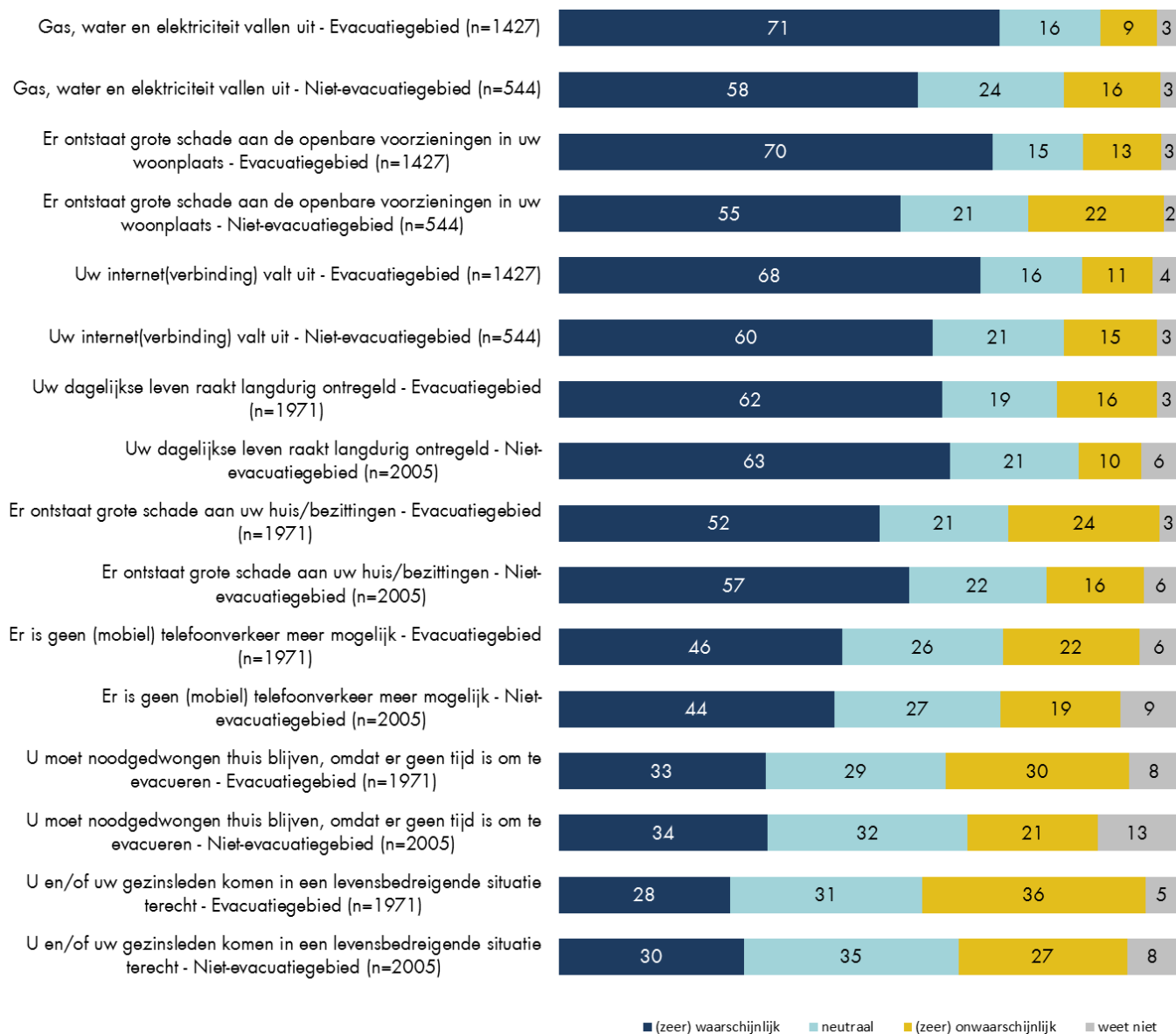
Vraag: Stel dat er zich een grote overstroming voordoet in het gebied waar u woont. Hoe waarschijnlijk vindt u het dan, dat het volgende gebeurt?

Basis: Alle respondenten

Risicoperceptie gevolgen grote overstrooming hoger onder inwoners van evacuatiegebieden en geïnformeerden over regionaal waterwerk

Het beeld verschilt op alle voorgelegde situaties, uitgezonderd de uitval van (mobiele) telefonie, tussen inwoners van evacuatiegebieden en inwoners van niet- evacuatiegebieden. Inwoners van evacuatiegebieden achten de kans dat de voorgelegde gebeurtenissen zich zullen voordoen structureel gevallen groter.

Figuur 3.8 Risicoperceptie gevolgen overstrooming – uitsplitsing naar gebied

Vraag: Stel dat er zich een grote overstrooming voordoet in het gebied waar u woont. Hoe waarschijnlijk vindt u het dan, dat het volgende gebeurt?

Basis: Alle respondenten

De verschillen zijn het grootst bij het optreden van schade aan openbare voorzieningen en langdurige ontregeling van het dagelijks leven (de groep die dit (zeer) waarschijnlijk acht ligt bij inwoners van evacuatiegebieden 15% hoger dan bij inwoners van overige gebieden) en relatief het kleinst bij het uitvallen van internet (de groep die dit (zeer) waarschijnlijk acht ligt bij inwoners van evacuatiegebieden 8% hoger dan bij de overige gebieden).

Inwoners die informatie over regionaal waterwerk hebben vernomen beschouwen de kans op alle voorgelegde situaties vaker als waarschijnlijk dan de niet-geïnformeerden, uitgezonderd de uitval van (mobiele) telefonie, het noodgedwongen thuisblijven en verzeild raken in een levensbedreigende situatie

Gros heeft geen maatregelen getroffen ter voorbereiding op een (grote) overstroming; dit verschilt niet naar evacuatiegebieden en overige gebieden

Inwoners is een lijst met voorbereidingen voorgelegd met daarbij de vraag in hoeverre zij deze maatregelen gedaan hebben of dat al dan niet voornemens zijn. Wanneer een maatregel niet van toepassing is voor de eigen situatie kon men dan aangeven; deze resultaten zijn buiten beschouwing gelaten.

De ruime meerderheid van de Nederlanders (73%) heeft geen enkele maatregel getroffen ter voorbereiding op een overstroming. Net geen kwart (23%) heeft 1 tot en met 3 maatregelen getroffen. Er zijn geen verschillen op dit vlak tussen inwoners van evacuatiegebieden en de rest van Nederland.

Tabel 3.1 Aantal getroffen maatregelen ter voorbereiding op een overstroming

2018
n=1971

Aantal getroffen maatregelen	
0	73%
1	15%
2	5%
3	3%
4	1%
5	1%
6	0%
7	1%
Gemiddelde	0,5

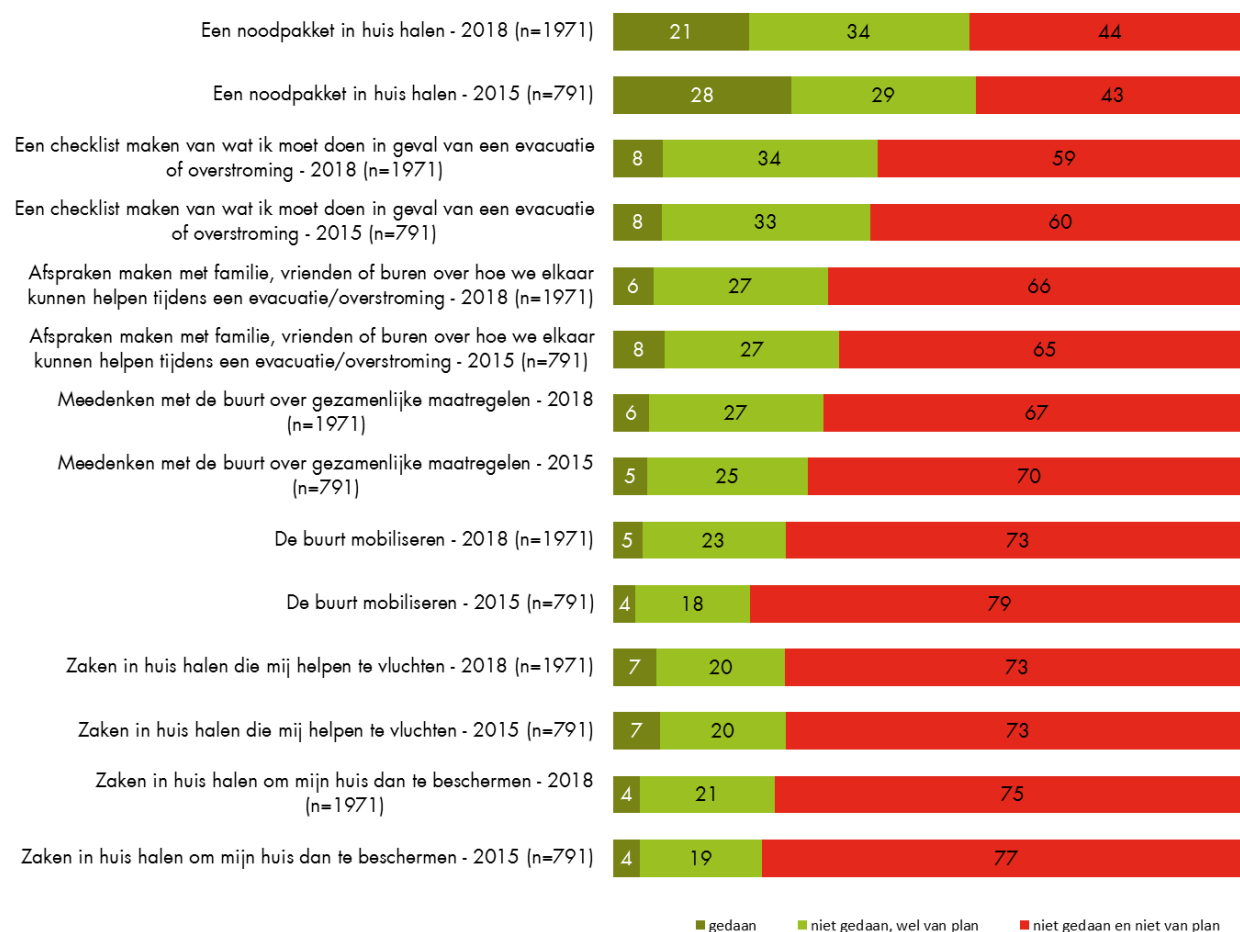
Relatief het meeste animo voor laagdrempelige, individuele maatregelen ter voorbereiding op een overstroming: in huis halen noodpakket en checklist maken

Nederlanders zijn het meest genegen tot het treffen van overzichtelijke, individuele maatregelen die relatief weinig van hen vragen qua investering in tijd en/of geld: een noodpakket in huis halen, op afstand gevolgd door een checklist maken (56% om 41% heeft dit gedaan of is het van plan). Meer “collectieve” maatregelen (afspraken maken met naasten, meedenken met en/of mobiliseren van buurt) kunnen rekenen op animo van een derde tot ruim een kwart van het publiek.

Relatief de minste animo is er voor het in huis halen van relatief grote materiële zaken die helpen te vluchten of het huis te beschermen: circa een kwart heeft dit gedaan of is dit van plan.

Het beeld is grotendeels vergelijkbaar met 2017. Wel geven nu meer mensen aan dat zij van plan zijn de buurt te mobiliseren en minder mensen dat zij dit niet voornemens zijn. Ook geven meer mensen aan dat zij voornemens zijn een noodpakket in huis te halen, terwijl de groep die dit reeds in huis zegt te hebben juist is afgenomen.

Tabel 3.2 Maatregelen ter voorbereiding op een overstroming

■ gedaan ■ niet gedaan, wel van plan ■ niet gedaan en niet van plan

Vraag: Hieronder staat een aantal maatregelen die u kunt doen om zelf voorbereid te zijn op een overstroming vanuit de grote rivieren of de zee. Geef u per maatregel aan of u dit: niet heeft gedaan en niet van plan bent; niet gedaan heeft en wel van plan bent of gedaan heeft. Indien een maatregel niet van toepassing is op uw situatie omdat u in een flat woont, geeft u dan 'niet van toepassing' aan.

Basis: alle respondenten

Uit verdiepende correlatieanalyses blijkt dat het preventieve gedrag ter voorbereiding op een overstroming positief samenhangt met:

- het gedrag gericht op het tegengaan en beperken van wateroverlast (0,42);
- de ervaring met watertekort (0,18);
- de ervaring met wateroverlast (0,15).

De maat waarin de sterkte en de richting van de correlatie wordt uitgedrukt, is de correlatiecoëfficiënt. Deze kan waarden aannemen van -1 tot +1 waarbij 0 geen verband aanduidt en -1 tot +1 een absoluut verband aanduidt. Het verband met het wateroverlast-gedrag is qua sterkte matig te noemen en de andere verbanden zwak.

Geen verschil in gedrag ter voorbereiding op een overstroming naar type gebied, wel naar geïnformeerdeheid over regionaal waterwerk

Er zijn geen significante verschillen tussen inwoners van evacuatiegebieden en inwoners van overige gebieden rondom het nemen van of de intentie tot het nemen van maatregelen. Dit is een opvallend resultaat aangezien we eerder zagen dat er tussen beide publieksgroepen wel grote verschillen zijn in risicobewustzijn.

Wel hebben degenen die wel informatie over regionaal waterwerk hebben vernomen, vaker één maatregel genomen (22%) dan de degenen die geen informatie hebben vernomen (14%), terwijl deze niet-geïnformeerden vaker geen enkele maatregel hebben genomen dan de geïnformeerden (75% om 68%). De verschillen op maatregelen-niveau zijn niet eenduidig. Enerzijds zijn geïnformeerden namelijk vaker voornemens om mee te denken met hun buurt over gezamenlijke maatregelen en hebben vaker een noodpakket in huis gehaald of zijn dit van plan. Anderzijds geven niet-geïnformeerden vaker aan dat zij afspraken hebben gemaakt met naasten over hoe elkaar te helpen bij een overstroming en de buurt te hebben gemobiliseerd daar waar geïnformeerden vaker de intentie hiertoe hebben.

Voorkeur voor actie boven afwacht-strategie bij dreigende overstroming; bezittingen in veiligheid brengen is daarbij het primaire handelingsperspectief

Mensen is gevraagd wat zij zouden doen als de overheid heeft ingeschat dat het water zo hoog komt dat er binnen 24 uur veel kans bestaat op een grote overstroming. Zij konden maximaal drie van de voorgelegde handelingsperspectieven selecteren.

Het vaakst verwacht men zich te bekommeren om het in veiligheid brengen van belangrijke spullen, op afstand gevolgd door gehoor geven aan overheidsinstructies en weggaan/evacuëren. Verder is te zien dat mensen liever in de actiestand gaan dan in de afwachtstand. Zo geniet weggaan ook nu duidelijk de voorkeur boven zo lang mogelijk thuisblijven (36% om 15%) en geeft men vaker aan de helpende hand uit te steken dan af te wachten wat buurtgenoten doen (20% om 4%).

Tabel 3.3 Voorkeurshandelingsperspectief bij dreigende overstroming

	2018 n=1971
Ik ga belangrijke spullen in veiligheid brengen	52%
Ik doe wat me dan door de overheid gezegd wordt	40%
Ik vertrek uit mijn huis naar een veilig gebied	36%
Ik zoek het hoogste punt in mijn woning / appartementencomplex	21%
Ik ga anderen helpen.	20%
Ik ga mijn woning beschermen (zandzakken voor de deur etc.)	19%
Zo lang mogelijk thuisblijven	15%
Ik ga mijn checklist/ noodplan volgen	11%
Ik wacht op hulp van professionals (politie, brandweer etc.)	11%
Ik wacht af wat buurtgenoten doen	4%
Een drempel voor de voordeur aanleggen	4%

Vraag: Stel dat de overheid heeft ingeschat dat het water zo hoog komt dat er binnen 24 uur veel kans bestaat op een grote overstroming. Voor zover u dat nu kunt beoordelen, wat denkt u te doen in die situatie? U kunt maximaal 3 antwoorden geven.

Basis: alle respondenten

Uit verdiepende correlatieanalyses blijkt dat het aantal voorkeurshandelingsopties dat men selecteert ter voorbereiding op een overstroming positief samenhangt met:

- de kennis over wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit;
- de ervaring en het gedrag (aantal getroffen maatregelen) tegen watertekort.

Hoewel de samenhang significant is, is de mate van samenhang (sterkte van het verband) zwak: deze varieert van 0,09 tot 0,12:

1. Kennis over watertekort (0,12)
2. Ervaring met watertekort & maatregelen watertekort (0,11)
3. Kennis over wateroverlast (0,10)
4. Kennis over waterkwaliteit (0,9)

Geen verschil in voorkeurshandelingsopties bij een acute overstroming naar type gebied, wel naar geïnformeerdeheid over regionaal waterwerk

Er zijn geen significante verschillen tussen inwoners van evacuatiegebieden en inwoners van overige gebieden rondom het nemen van of de intentie tot het nemen van

In de voorkeurshandelingsopties zijn geen verschillen te zien tussen inwoners van evacuatiegebieden vergeleken met inwoners van niet- evacuatiegebieden. Uitgezonderd de strategie "evacueren": inwoners van evacuatiegebieden opteren aanmerkelijk vaker voor deze strategie (39%) dan inwoners van niet- evacuatiegebieden (29%).

Er zijn wel verschillen te zien al naar gelang inwoners informatie hebben vernomen over regionaal waterwerk. Degenen die informatie hebben vernomen, selecteren gemiddeld iets meer handelingsopties dan degenen die geen informatie hebben vernomen.

3. WATERWERK IN UITVOERING

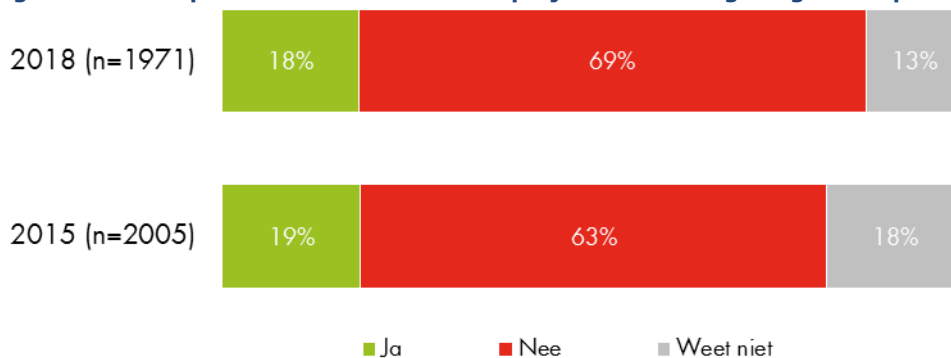
Kernpunten

- ➔ De spontane bekendheid met waterwerkzaamheden/projecten in de regio was al beperkt en is afgenomen. Iets minder dan twee op de tien Nederlanders heeft iets vernomen over waterwerkzaamheden- of projecten in de buurt. Deze bekendheid is structureel hoger onder inwoners van evacuatiegebieden dan onder inwoners van de rest van Nederland: respectievelijk 21% versus 13% heeft het afgelopen jaar iets gezien, gelezen of gehoord over werkzaamheden aan waterwegen, werken die aan de kust plaatsvinden, of werkzaamheden aan waterkeringen. Daarbij heeft men vooral informatie vernomen over werkzaamheden aan dijken rivieren.
- ➔ Het profiel van inwoners die wel versus geen informatie hebben vernomen over regionale waterwerkzaamheden- en projecten verschilt. De geïnformeerden zijn vaker ouder (50+) en man, hebben vaker een koopwoning met tuin, en zijn vaker woonachtig in Nielsen West en/of evacuatiegebieden.
- ➔ De primaire informatiebronnen zijn voor zowel inwoners van evacuatiegebieden als overige gebieden nog altijd de geschreven regionale media en de eigen ervaring c.q. het zichtbare werk in uitvoering ter plaatse. De (fysieke) zichtbaarheid van de werkzaamheden is dus van groot belang voor de bekendheid.
- ➔ Onder degenen die informatie hebben vernomen over regionale waterwerkzaamheden- en projecten zijn de meningen verdeeld over de informatievoorziening door de overheid over waterprojecten en de overstromingskans. Het beeld is eenduidiger ten aanzien van overheidsinspanningen om de kans op een overstroming in de eigen regio te voorkomen. Zo zijn ruim vijf op de tien Nederlanders hier positief over en beschouwen ruim vier op de tien Nederlanders de waterwerkzaamheden in hun regio niet als overbodig, hoewel hier wel een afname te bespeuren is.
- ➔ Ook nu neemt bijna een derde van het publiek het risico op een overstroming in hun woonomgeving voor lief, versus een kwart die dat niet doet. Dat wil echter niet zeggen dat zij het waterwerk in hun regio overbodig vinden.
- ➔ Inwoners van evacuatiegebieden zijn over de hele linie kritischer terwijl geïnformeerden over de hele linie positiever zijn over overheidsinspanningen in hun woongebied met betrekking tot waterveiligheidswerk, preventie van overlast door waterwerk en de informatievoorziening hierover.

Spontane bekendheid waterprojecten in de regio is beperkt en structureel hoger onder inwoners van evacuatiegebieden dan niet- evacuatiegebieden

De spontane bekendheid met waterprojecten - en werkzaamheden in de eigen regio is relatief beperkt: de meerderheid van het algemeen publiek (69%) geeft aan in niets gezien, gelezen of gehoord te hebben over waterwerkzaamheden of - projecten in de eigen regio. Deze meerderheid is bij het algemeen publiek toegenomen (6%) ten opzichte van 2015, ten koste van de kleiner geworden groep die aangeeft het niet te weten.

Figuur 4.1 Spontane bekendheid waterprojecten in de regio algemeen publiek

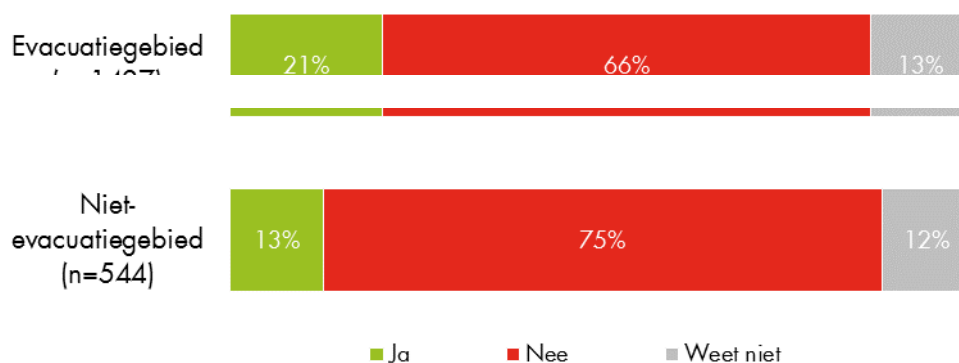

Vraag: Heeft u dit jaar iets gezien, gelezen of gehoord over waterwerkzaamheden/ projecten in Nederland en/of in uw regio? Met "waterwerkzaamheden/ projecten" bedoelen we: werkzaamheden aan waterwegen zoals rivieren, kanalen en meren, werken die aan de Nederlandse kust plaatsvinden of werkzaamheden aan waterkeringen zoals duinen, dijken, dammen, of bouwwerken als sluisen.

Basis: alle respondenten

De spontane bekendheid is structureel hoger onder inwoners van evacuatiegebieden dan onder de rest van Nederland. Zo is de groep die in 2018 wel iets gezien, gelezen of gehoord heeft over waterwerkzaamheden of - projecten in de eigen regio onder inwoners van evacuatiegebieden groter (21%) dan onder inwoners uit de rest van Nederland (13%). En vice versa: de groep die geen informatie heeft vernomen is bij inwoners van de evacuatiegebieden (66%) kleiner dan bij inwoners van niet- evacuatiegebieden (75%).

Figuur 4.2 Spontane bekendheid waterprojecten in de regio uitgesplitst naar gebied

Vraag: Heeft u dit jaar iets gezien, gelezen of gehoord over waterwerkzaamheden/ projecten in Nederland en/of in uw regio? Met "waterwerkzaamheden/ projecten" bedoelen we: werkzaamheden aan waterwegen zoals rivieren, kanalen en meren, werken die aan de Nederlandse kust plaatsvinden of werkzaamheden aan waterkeringen zoals duinen, dijken, dammen, of bouwwerken als sluisen.

Basis: alle respondenten

Profiel van inwoners die wel versus geen informatie over regionale waterwerkzaamheden -en projecten hebben vernomen verschilt

In onderstaande tabel zijn de verschillen op de sociaal-demografische achtergrondkenmerken tussen wel- en niet-geïnformeerden weergegeven. Zoals daaruit valt af te lezen zijn geïnformeerden vaker oudere mannen, met een koopwoning met tuin woonachtig in Nielsen West en/of evacuatiegebieden. Opvallend resultaat is dat er geen verschil is naar opleidingsniveau.

Tabel 4.1 Profiel wel versus niet-geïnformeerden

	Wel geïnformeerd vaker:	Niet geïnformeerd vaker:
Geslacht	man	vaker vrouw
Leeftijd	50 t/m 64 en 65+	vaker 18 t/m 34 en 35 t/m 49
Type woning	koopwoning met tuin	huurwoning met tuin of balkon
Nielsen regio	Nielsen West	Nielsen 3 grote gemeenten
Evacuatiegebied	Evacuatiegebied	Niet- evacuatiegebied
Opleiding	geen verschil	geen verschil

Vooral informatie ontvangen over werkzaamheden aan dijken en rivieren

Degenen die aangeven wel informatie te hebben vernomen, hebben het vaakst informatie gezien, gelezen of gehoord over werkzaamheden aan dijken (44%), op afstand gevolgd door werkzaamheden aan rivieren (20%) en werkzaamheden aan waterwerken (13%), de duinen/de kust (12%). Andere waterwerkzaamheden/projecten worden door minder dan 10% van de geïnformeerden genoemd. Het beeld komt overeen met dat in 2015 uitgezonderd informatie over werken aan kanalen en overige wateren, dat minder vaak wordt genoemd (2018: 4%; 2015: 9%).

Tabel 4.2 Werkzaamheden/projecten die men spontaan noemt

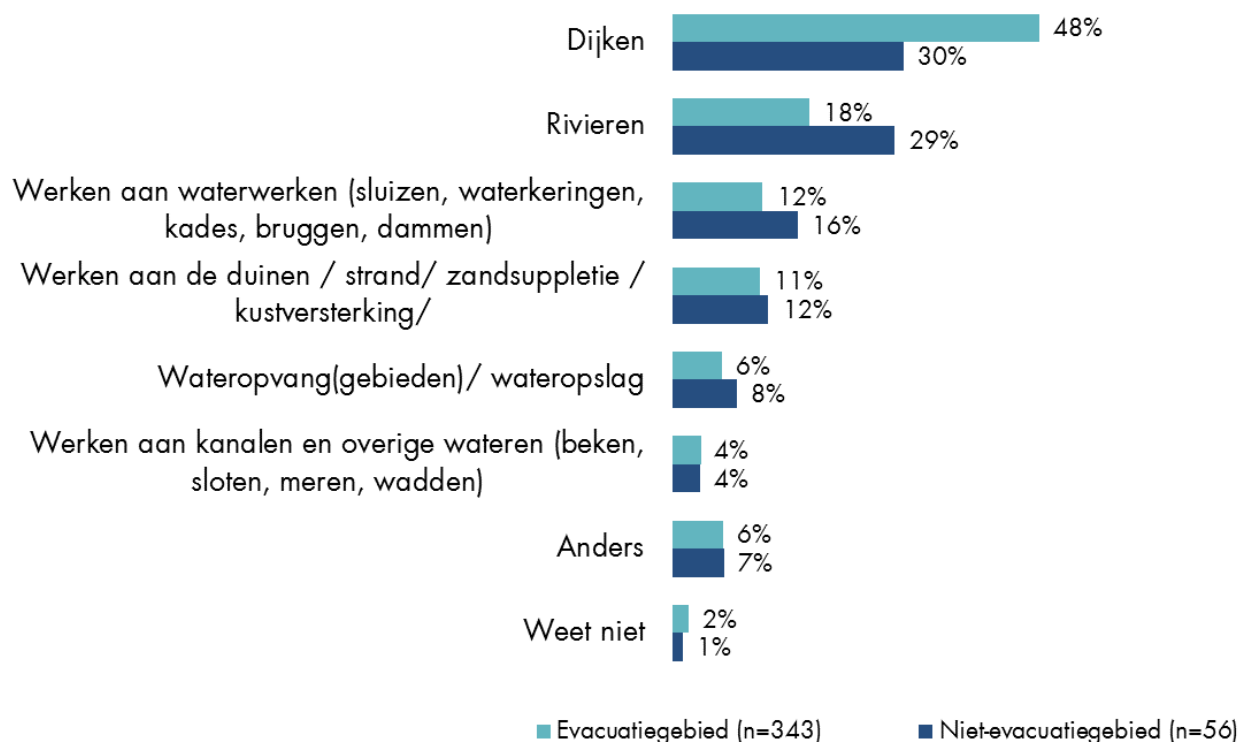
Spontaan genoemd:	2018 n=399	2015 n=359
Dijken	44%	41%
Rivieren	20%	26%
Werken aan waterwerken (sluizen, waterkeringen, kades, bruggen, dammen)	13%	7%
Werken aan de duinen / strand/ zandsuppletie / kustversterking/	12%	11%
Wateropvang(gebieden)/ wateropslag	7%	5%
Anders	7%	9%
Werken aan kanalen en overige wateren (beken, sloten, meren, wadden)	4%	9%
Weet niet	2%	4%

Vraag: Heeft u dit jaar iets gezien, gelezen of gehoord over waterwerkzaamheden/ projecten in uw regio? Met "waterwerkzaamheden/ projecten" bedoelen we: werkzaamheden aan waterwegen zoals rivieren, kanalen en Meren, werken die aan de Nederlandse kust plaatsvinden of werkzaamheden aan waterkeringen zoals duinen, dijken, dammen, of bouwwerken als sluizen.

Basis: Respondenten die iets gezien, gelezen of gehoord hebben over waterwerkzaamheden/projecten in hun regio en konden benoemen waarover ze iets hebben vernomen.

Inwoners van evacuatiegebieden geven daarbij wel vaker dan het algemeen publiek aan dat ze informatie hebben vernomen over werkzaamheden aan dijken (respectievelijk 48% en 30%), wat logisch is aangezien er ook meer dijkwerkzaamheden in evacuatiegebieden plaatsvinden dan in de rest van Nederland.

Figuur 4.3 **Werkzaamheden/projecten die men spontaan noemt**

Vraag: Heeft u dit jaar iets gezien, gelezen of gehoord over waterwerkzaamheden/ projecten in uw regio? Met "waterwerkzaamheden/ projecten" bedoelen we: werkzaamheden aan waterwegen zoals rivieren, kanalen en meren, werken die aan de Nederlandse kust plaatsvinden of werkzaamheden aan waterkeringen zoals duinen, dijken, dammen, of bouwwerken als sluizen.

Basis: Respondenten die iets gezien, gelezen of gehoord hebben over waterwerkzaamheden/projecten in hun regio en konden benoemen waarover ze iets hebben vernomen.

Belangrijkste informatiebronnen zijn ook nu de regionale media en het werk in uitvoering

De zichtbaarheid van de werkzaamheden is nog altijd van groot belang voor de bekendheid met de werkzaamheden in de regio. Dat blijkt uit de resultaten van de vraag waar respondenten dan iets gezien, gelezen of gehoord hebben over waterwerkzaamheden of -projecten in hun regio.

Primaire informatiebronnen zijn de geschreven regionale pers (een regionaal dagblad en/of huis-aan-huis krant: 57%) samen met het zichtbare werk in uitvoering (de werkzaamheden ter plaatse: 50%) de voornaamste informatiebronnen. Gemiddeld selecteert men 4 informatiebronnen. Er zijn geen verschillen in de tijd in de resultaten, uitgezonderd dat het middel website veel minder vaak wordt genoemd. Oorzaak daarvan is vermoedelijk methodologisch van aard namelijk de ingedikte vraagstelling, waarbij nu alleen nog een algemene categorie "website" wordt voorgelegd, terwijl bij de vorige meting diverse specifieke websites werden voorgelegd.

Tabel 4.2 Informatiebronnen waarlangs informatie over werkzaamheden/projecten is vernomen

Informatiebronnen:	2018 n=399	2015 n=359
Via een regionaal dagblad of huis-aan-huis-krant	57%	64%
Ik zag de werkzaamheden ter plaatse	50%	55%
Via de televisie	25%	21%
Via een informatiebord bij de werkzaamheden	25%	26%
Via een landelijk dagblad/krant	22%	27%
Via social media (Twitter, Facebook, Instagram, Pinterest, YouTube)	13%	10%
Via een digitale nieuwsbrief	12%	10%
Via familie/vrienden/kennissen	12%	10%
Via een open dag / uitstapje bij een waterbedrijf en/of project	9%	8%
Via een informatieavond/bijeenkomst	9%	9%
Via een website	7%	28%
Via de radio	6%	7%
Anders	4%	5%
Weet niet	1%	2%

Vraag: Waar heeft u dan wel eens iets gezien, gelezen of gehoord over waterwerkzaamheden/ projecten in uw regio?

Basis: Respondenten die iets gezien, gelezen of gehoord hebben over waterwerkzaamheden/projecten in hun regio en konden benoemen waarover ze iets hebben vernomen.

Voorts zijn er geen verschillen in het spontane bereik van de informatiebronnen naar gebied, uitgezonderd het feit dat televisie ruim tweemaal zo vaak genoemd wordt door inwoners van niet-evacuatiegebieden als inwoners van evacuatiegebieden (43% om 20%) en een informatiebijeenkomst uitsluitend wordt genoemd door inwoners van evacuatiegebieden (11%).

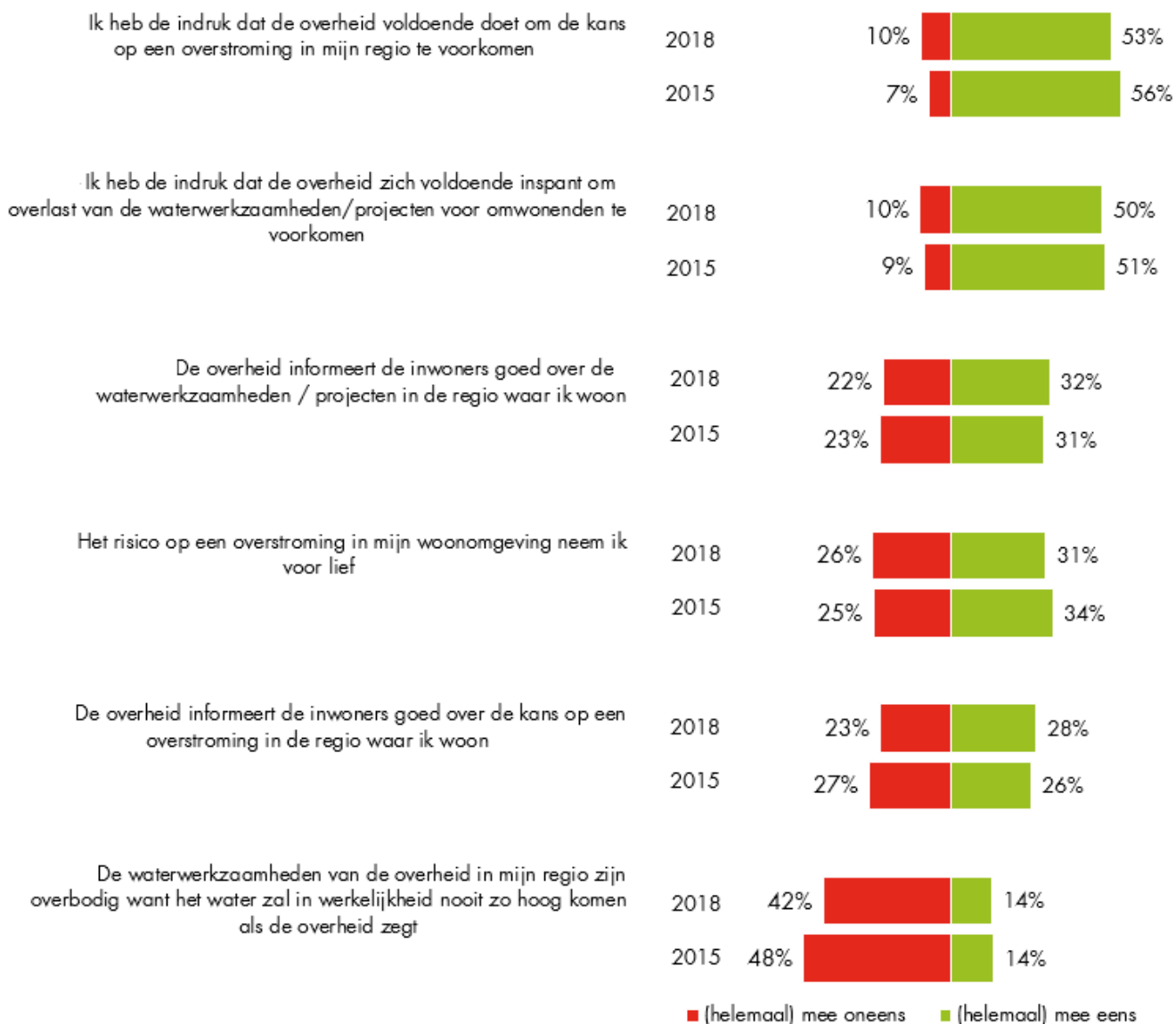
Meningen verdeeld over informatievoorziening van de overheid rondom het regionale “waterwerk in uitvoering”; men is wat kritischer over inspanning van overheid ter voorkoming overstroming

Als het gaat om de informatievoorziening vanuit de overheid over de overstromingskans en over waterprojecten- en werkzaamheden in de woonomgeving is het beeld verdeeld onder Nederlanders die het afgelopen jaar informatie hebben vernomen over waterwerk in hun regio. Daarbij is, net als in 2015, de groep die hierover is te spreken wat groter dan de groep die hier niet over te spreken is. De groep die niet te spreken is over de informatievoorziening aangaande de lokale overstromingskans is nu in vergelijking tot 2015 wat kleiner geworden (23% om 27%) ten faveure van een toename van de “weet niet”-groep (14% om 11%).

Als het gaat om de inspanning die de overheid zich getroost om de kans op een overstroming in hun regio te voorkomen, zien we dat mensen hier wat kritischer tegenaan zijn gaan kijken. De groep die hierover positief oordeelt is nog altijd veel groter dan de negatieve groep, maar is wel met 5% afgenomen en de groep die hier negatief over oordeelt is met 3% toegenomen.

In lijn met de nulmeting heeft de helft van de Nederlanders die het afgelopen jaar informatie hebben vernomen over waterwerkzaamheden in hun regio de indruk dat de overheid zich voldoende inspant om overlast voor omwonenden door werkzaamheden te voorkomen, tegen een op de tien die daar anders over denkt.

Figuur 4.3 Houding rol overheid bij waterprojecten in de regio – trend

Vraag: Hieronder staat een aantal stellingen. Kunt u aangeven in hoeverre u het hiermee eens bent?

Basis: Respondenten die het afgelopen jaar iets gezien, gelezen of gehoord hebben over waterwerkzaamheden of -projecten in de regio.

Bijna een derde van de Nederlanders neemt het risico op een overstroming in hun woonomgeving voor lief

Naast hun mening over de overheidsinspanningen rondom waterveiligheid in de regio, is het publiek gevraagd in hoeverre ze het risico op een overstroming in hun woonregio voor lief nemen (zie tabel 4.3). Hierbij zien we een verdeeld beeld dat niet afwijkt van de nulmeting: de groep die het risico voor lief neemt is net wat groter dan de groep die dat niet zegt te doen (31% om 26%).

Dat ruim drie op de tien ondervraagden het risico op een overstroming in hun woonomgeving voor lief nemen, betekent niet dat zij de waterwerkzaamheden in de regio overbodig vinden. In lijn met de nulmeting is ook nu de groep die beaamt de waterwerkzaamheden overbodig te vinden veel kleiner (14%) dan de groep die het risico op een overstroming voor lief neemt (31%). Relatief de grootste groep (42%) is het oneens met de stelling dat de waterwerkzaamheden in hun regio overbodig zouden zijn; deze groep is wel met 6% afgenomen vergeleken met 2015 ten gunste van een evenredige toename van de groep die hier een neutrale mening over heeft.

Waarschijnlijk neemt een deel van ondervraagden het risico op een overstroming in het eigen woongebied juist voor lief door het grote vertrouwen dat zij hebben in de waterveiligheids-inspanningen van de overheid in hun regio. Zij durven het risico dus voor lief te nemen vanuit het vertrouwen dat de overheid de juiste dingen goed doet om hen hiertegen te beschermen. Dit is een tendens die ook keer op keer terugkomt uit ander waterbewustzijnsonderzoek. Hierin schuilt wel het gevaar dat het publiek zoveel vertrouwen in de overheid hebben op het gebied van waterveiligheid, dat zij dit als vanzelfsprekendheid gaan beschouwen en zich minder bewust zijn van hun eigen rol en handelingsperspectief.

Inwoners van evacuatiegebieden zijn over de hele linie kritischer over overheidsinspanningen in hun woongebied rondom waterveiligheidswerk, -overlastpreventie en -informatievoorziening

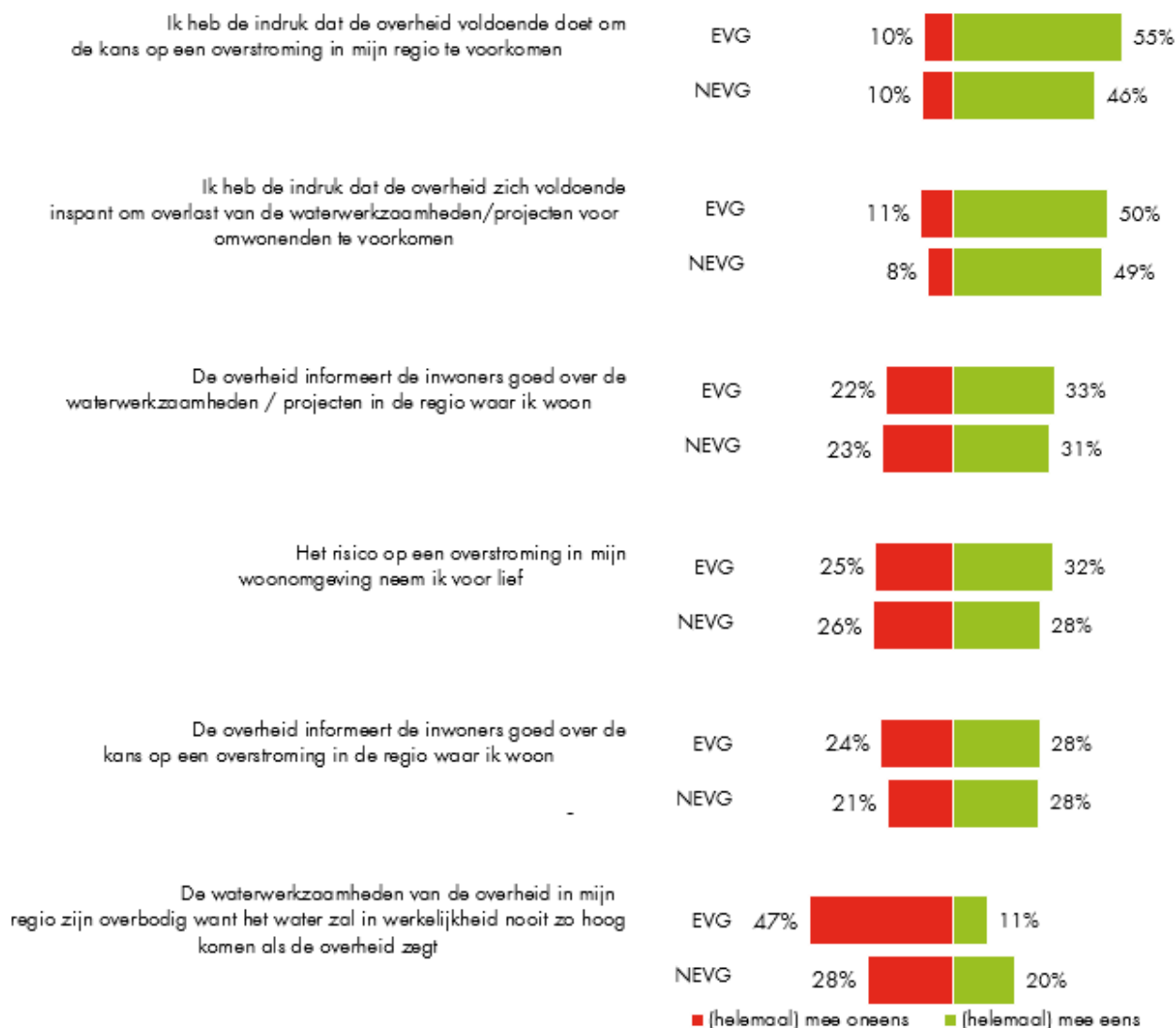
Kijken we binnen dat deel van het publiek dat informatie heeft vernomen over waterwerkzaamheden in de regio naar het woongebied (wel of geen evacuatiegebied) dan valt op dat inwoners van evacuatiegebieden over de hele linie flink kritischer zijn over overheidsinspanningen om:

- de kans op een overstroming in hun regio te voorkomen;
- overlast voor omwonenden door waterwerkzaamheden in hun regio te voorkomen;
- inwoners van hun regio te informeren over de overstromingskansen in hun regio en over waterwerkzaamheden/projecten aldaar.

Hierbij vinden inwoners van evacuatiegebieden deze inspanningen behoorlijk vaker onder de maat en minder vaak voldoende dan inwoners van niet- evacuatiegebieden.

Er zijn geen verschillen tussen inwoners van evacuatiegebieden en inwoners van niet- evacuatiegebieden in de mate waarin zij het overstromingsrisico in hun regio voor lief nemen en/of de regionale waterwerkzaamheden overbodig vinden.

Figuur 4.4 Houding rol overheid bij waterprojecten in de regio – uitsplitsing naar gebied

Vraag: Hieronder staat een aantal stellingen. Kunt u aangeven in hoeverre u het hiermee eens bent?

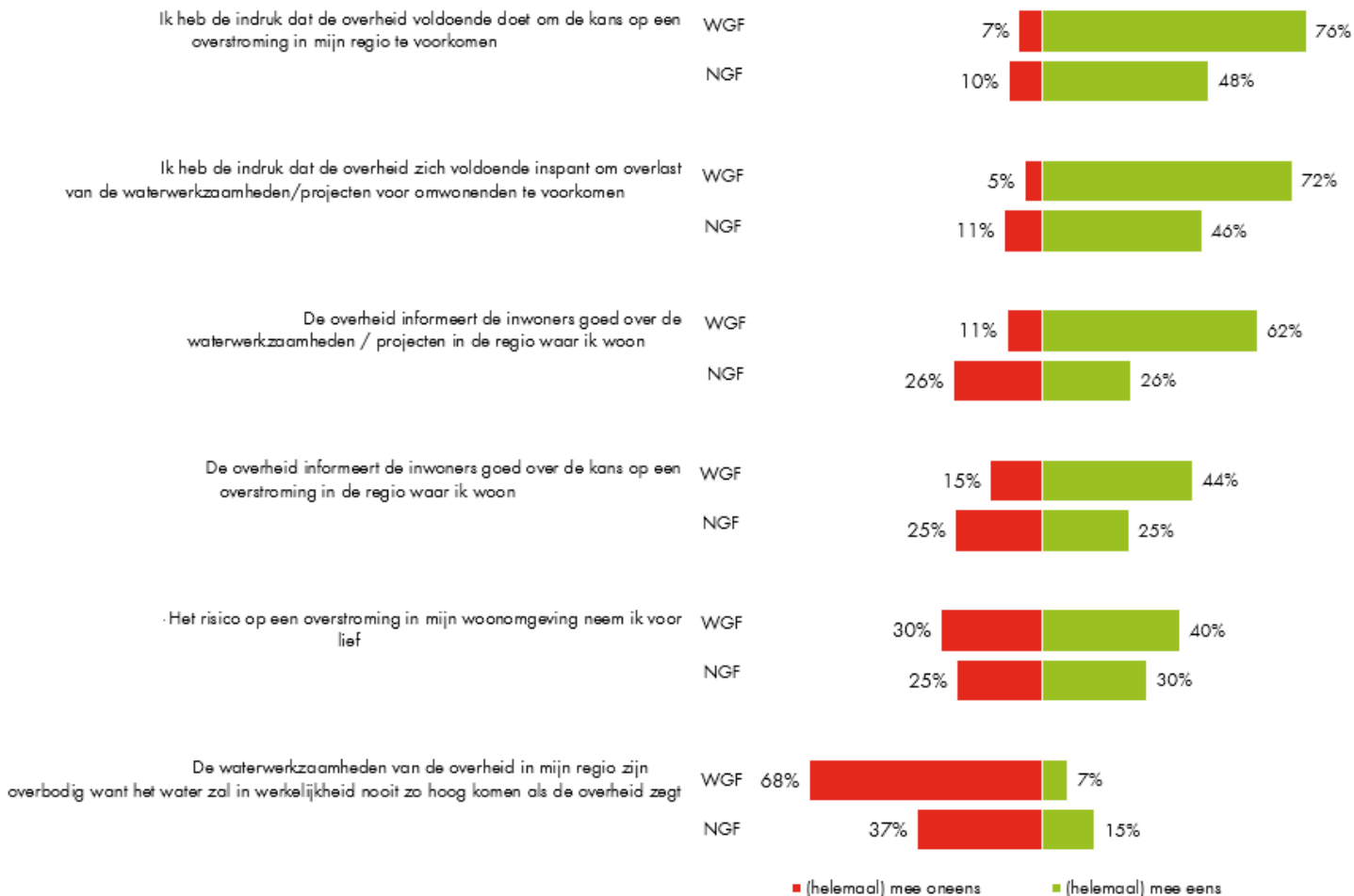
Basis: Respondenten die het afgelopen jaar iets gezien, gelezen of gehoord hebben over waterwerkzaamheden of projecten in de regio. EVG = Evacuatiegebied. NEVG – Niet-evacuatiegebied.

Er zijn geen verschillen tussen inwoners van evacuatiegebieden en inwoners van niet-evacuatiegebieden in de mate waarin zij het overstromingsrisico in hun regio voor lief nemen en/of de regionale waterwerkzaamheden overbodig vinden.

Geïnformeerden zijn positiever over overheidsinspanningen in hun woongebied rondom waterveiligheidswerk, -overlastpreventie en -informatievoorziening

Kijken we naar verschillen tussen inwoners die wel versus geen informatie hebben gehad over waterwerk in hun regio dan zien we dat de wel-geïnformeerden over de hele linie vaker een uitgesproken mening hebben en daarbij positiever zijn over de overheidsinspanningen rondom waterveiligheid, overlast door werkzaamheden en informatie daarover dan de niet-geïnformeerden. Voorts beschouwen de geïnformeerden het waterwerk in hun regio fors minder vaak als overbodig dan niet-geïnformeerden. Wellicht dat zij juist door hun vertrouwen in het waterwerk van de overheid in hun regio de kans op een overstroming aldaar wat vaker voor lief nemen.

Figuur 4.5 Houding rol overheid bij waterprojecten in de regio – uitsplitsing naar geïnformeerdheid

Vraag: Hieronder staat een aantal stellingen. Kunt u aangeven in hoeverre u het hiermee eens bent?

Basis: Respondenten die het afgelopen jaar iets gezien, gelezen of gehoord hebben over waterwerkzaamheden of – projecten in de regio.

4. WATEROVERLAST

Kernpunten

- ➔ Twee derde van de Nederlanders heeft uit eerste hand ervaring met wateroverlast, dit betreft het vaakst verkeershinder door water op de weg en wateroverlast in de directe woonomgeving.
- ➔ Het al behoorlijk hoge kennisniveau van Nederlanders rondom regenwateroverlast is licht gestegen. Er is dan ook een breed gedeeld besef onder burgers van de gevolgen van regenwateroverlast (toenemende schade en doorbelasting hiervan aan burgers via hogere verzekeringspremies). Ook is basale kennis over de functie van het riool en de tuin bij de afvoer van overtollig regenwater bij de meerderheid aanwezig. Er leeft wel breed de misvatting dat nog maar weinig afvalwater ons milieu belast, door een koppeling van de waterzuivering aan het riool (die niet bestaat, redactie).
- ➔ De kennis over overheidsmaatregelen ter preventie van wateroverlast is niet zo wijdverbreid aanwezig, maar wel toegenomen.
- ➔ Het algehele kennisniveau over regenwateroverlast is hoger onder degenen die informatie hebben vernomen over waterwerkzaamheden- en projecten in de regio, maar verschilt niet tussen inwoners van evacuatiegebieden en overige gebieden.
- ➔ Ruim vijf op de tien Nederlanders maken gebruik van een of meer handelingsperspectieven die tot hun beschikking staan ter voorkoming van wateroverlast in en om het huis. Favoriet daarbij zijn de maatregelen: tegels eruit, groen erin en het opvangen van regenwater rond het huis. Opvallend daarbij is de discrepantie tussen kennis en gedrag: zo is groep die zegt tegels te hebben vervangen door groen aanmerkelijk kleiner (47%) dan de groep die weet dat regenwater bij bestrate tuinen niet snel in de bodem kan zakken (75%).
- ➔ Inwoners van evacuatiegebieden en degenen die informatie hebben vernomen over waterwerkzaamheden- en projecten in de regio hebben gemiddeld vaker maatregelen getroffen tegen wateroverlast.

Twee derde van de Nederlanders heeft ervaring met wateroverlast

“Zien is geloven”: dat de eigen, eerste hand ervaring belangrijk is voor de bewustwording bij burgers rondom milieukwesties (waaronder water) is alom bekend en bleek ook uit de allereerste Waterpeil-meting. Ook in deze Waterpeil-meting is daarom bij elk waterthema gevraagd naar de eigen ervaring hiermee.

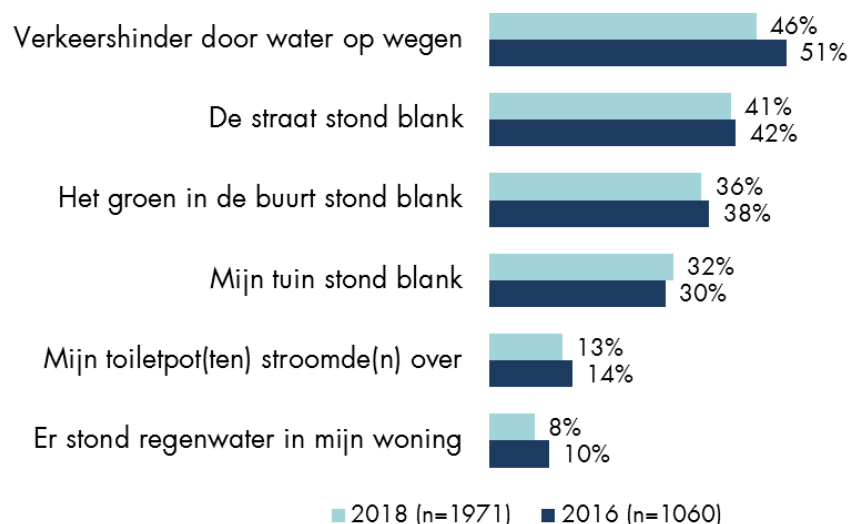
Kijken we naar de ervaring met wateroverlast voor degenen voor we de voorgelegde soorten wateroverlast van toepassing kon zijn, dan zien we eenzelfde beeld als in 2016: 65% procent heeft met wateroverlast te maken gehad.

Tabel 5.1 Ervaring regenwateroverlast: verdeling naar aantal ervaren soorten wateroverlast

Aantal soorten overlast	2018 n = 1971	2016 n = 1060
0	35%	35%
1	20%	18%
2	17%	16%
3	14%	15%
4	10%	10%
5	3%	4%
6	1%	2%

Van de verschillende soorten wateroverlast hebben Nederlanders het vaakst (ruim vier op de tien) te maken gehad met verkeersshinder door water op wegen, waarbij we wel een lichte afname bespeuren (-5%) ten opzichte van 2016. Tussen de circa drie en vier op de tien inwoners hebben te maken gehad met wateroverlast in de directe woonomgeving: de straat, het groen in de buurt of de tuin stond blank. Wateroverlast in de woning zelf (regenwater in de woning, het overstromen van de toiletpot) komt nog altijd het minst voor. Ongeveer een op de tien mensen heeft weleens regenwater in de woning gehad.

Figuur 5.1 Ervaring met wateroverlast

Vraag: Hieronder staat een aantal soorten van wateroverlast. Geeft u bij elke soort aan of u hiermee zelf wel eens mee te maken heeft gehad in Nederland

Basis: Alle respondenten

In het aantal soorten wateroverlast dat men heeft ervaren, is geen verschil naar gebied. Wel geven inwoners van evacuatiegebieden minder vaak aan dat ze water op straat en/of verkeershinder op wegen hebben ervaren dan inwoners van de rest van Nederland. Mensen die informatie hebben vernomen over regionaal waterwerk geven gemiddeld vaker dan degenen die geen informatie hebben vernomen aan dat ze met wateroverlast te maken hebben gehad, specifiek met het blank staan van hun tuin en het groen in de buurt.

Lichte toename in toch al behoorlijk hoge kennisniveau van regenwateroverlast

Om inzicht te krijgen in het huidige kennisniveau van het algemeen Nederlands publiek over regenwateroverlast hebben we hen negen stellingen voorgelegd in de vorm van een korte quiz. Daarbij konden zij kiezen uit de antwoorden “waar”, “niet waar” en “weet niet”. Bij dit soort kennisvragen - die bij elk waterthema terugkomen - is respondenten expliciet gevraagd om, indien zij het antwoord niet weten, niet te gokken maar voor de weet niet categorie te kiezen. Dit om een zo accuraat mogelijk beeld van het kennisniveau te verkrijgen.

Het kennisniveau van het algemeen Nederlands publiek over regenwateroverlast lag al op een behoorlijk hoog niveau en is licht gestegen; de minderheid die alle vragen fout had is gedaald (van 3,3% in 2016 naar 1,5% in 2018). Bijna driekwart (73%) heeft minimaal de helft van de stellingen (5 van de 9) juist beantwoord. Een derde (34%) geeft bij driekwart van de stellingen (minimaal 7 van de 9 stellingen) het juiste antwoord. Kijken we naar de extremen dan zien we dat een minderheid van 2% bij geen enkele stelling het juiste antwoord weet; deze groep is afgenomen in vergelijking tot 2016. De minderheid die bij alle stellingen het juiste antwoord weet is identiek aan 2016 en bedraagt 2% van het publiek.

Tabel 5.2 Kennis regenwateroverlast: verdeling naar aantal goede antwoorden

	2018 n = 1971	2016 n = 1060
Aantal goede antwoorden		
0	2%	3%
1	2%	1%
2	3%	3%
3	8%	6%
4	12%	11%
5	19%	18%
6	21%	22%
7	21%	22%
8	11%	11%
9	2%	2%
Gemiddelde	5.5	5.6

In tabel 5.3 zijn de negen stellingen weergegeven met het percentage dat hierbij het goede of foute antwoord gaf, of aangaf dit niet te weten. De tabel is gesorteerd van stellingen die men het vaakst goed heeft tot stellingen die men het minst vaak goed heeft. Toenames in de tijd zijn met blauw gemarkeerd, afnames met oranje.

Tabel 5.3 Kennis regenwateroverlast: resultaten per stelling

	2018 n=1971	2016 n=1060
Verzekeraars zien de schade door hevige regenval de afgelopen jaren toenemen		
Goed	80%	86%
Fout	6%	5%
Weet niet	15%	9%
De riolering voert regenwater af		
Goed	78%	78%
Fout	15%	14%
Weet niet	7%	8%
Bij bestrate tuinen kan het regenwater snel in de bodem zakken		
Goed	75%	74%
Fout	15%	16%
Weet niet	10%	10%
Oplopende schade door hevige regenval zorgt voor hogere premies van opstal- en inboedelverzekeringen		
Goed	74%	77%
Fout	9%	8%
Weet niet	17%	16%
De riolering is er om verspreiding van ziekten te voorkomen		
Goed	67%	64%
Fout	19%	21%
Weet niet	14%	16%
Als het riool vol is door hevige regenval stroomt het over naar het oppervlaktewater		
Goed	63%	63%
Fout	17%	19%
Weet niet	20%	18%
Een groen dak kan ongeveer 50% van het regenwater opnemen en weer afgeven in de atmosfeer		
Goed	53%	54%
Fout	10%	14%
Weet niet	37%	32%
Ongeveer 90% van de tijd regent het niet in Nederland		
Goed	34%	34%
Fout	50%	52%
Weet niet	17%	13%
Door de waterzuivering die aan het riool is gekoppeld, belast nog maar weinig van ons afvalwater het milieu		
Goed	27%	26%
Fout	45%	47%
Weet niet	28%	27%

Vraag: Hieronder volgt een korte quiz met een aantal stellingen rondom regenwateroverlast. Geef aan of de stelling volgens u waar of niet waar is. Gok niet: er is een "weet niet" optie. Deze kunt u gebruiken als u het antwoord echt niet weet.

Basis: Alle respondenten

*Leeswijzer. Bij deze en soortgelijke tabellen in dit rapport is met de kleur bij de stelling aangegeven of de stelling waar (groen) of niet waar (rood) is. Bijvoorbeeld de eerste stelling in de tabel "Verzekeraars zien de schade t/m toenemen" zien we dat 80% deze stelling goed heeft. De stelling is groen gemarkeerd: "goed hebben" betekent in dit geval dat 80% terecht denkt dat deze stelling waar is. Evenzo betekent "goed" bij een rood gemarkeerde stelling (zoals "bij bestrate tuinen kan het regenwater snel in de bodem zakken") dat men weet dat deze stelling niet waar is.

Zoals te zien is in tabel 5.3 komt het beeld van de kennis van het publiek aangaande wateroverlast grotendeels overeen met het beeld in 2016, slechts bij enkele stellingen zijn verschuivingen in de tijd. Zo weet de ruime meerderheid van de Nederlanders, maar wel wat minder dan in 2016, dat de schade door hevige regenval toeneemt (2018: 80%; 2016: 86%); de groep die niet weet of dit waar of niet waar is, is gestegen met 6%. Verder is de ruime meerderheid (tussen de zes en acht op de tien) bekend met de functie van het riool en de tuin bij de afvoer van regenwater. Opvallend daarbij is dat driekwart weet dat de stelling “bij bestrate tuinen kan het regenwater snel in de bodem zakken” niet waar is, dit besef is dus breed aanwezig onder het publiek, maar zoals we later zullen zien, is de groep die ook handelt naar deze kennis aanmerkelijk kleiner.

Bij de laatste twee stellingen in onderstaande tabel zien we een ander beeld qua bekendheid: de meerderheid geeft hier een fout antwoord of moet het antwoord schuldig blijven. In tegenstelling tot wat de weersomstandigheden in Nederland wellicht vaak doen vermoeden, regent het in Nederland namelijk ongeveer 90% van de tijd niet, iets wat een derde van de Nederlanders weet. De helft denkt ten onrechte dat dit niet zo is en de groep die het antwoord schuldig moet blijven, is iets toegenomen. Verder zien we dat ook bijna de helft ten onrechte denkt dat door de koppeling van de waterzuivering aan het riool, nog maar weinig van ons afvalwater het milieu belast. Ongeveer een kwart weet dat dit niet waar is en een vergelijkbaar deel moet het antwoord schuldig blijven

Algehele kennisniveau over wateroverlast hoger onder geïnformeerden, maar verschilt niet naar type gebied

Het algehele kennisniveau over wateroverlast verschilt niet naar gebied: inwoners van evacuatiegebieden en de overige gebieden hebben evenveel antwoorden goed dan wel fout. Uitzondering hierop is dat inwoners van niet- evacuatiegebieden iets vaker aangeven niet te weten of het 90% van de tijd niet regent in Nederland en wat vaker denken dat de riolering er niet is om verspreiding van ziekten te voorkomen.

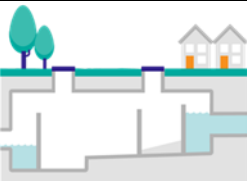

Wel zijn er verschillen tussen degenen die wel versus geen informatie hebben vernomen over regionaal waterwerk: het algehele kennisniveau over waterlast ligt hoger onder geïnformeerden dan niet-geïnformeerden. Specifiek zijn zij er vaker van op de hoogte dat het ongeveer 90% van de tijd niet regent in Nederland, dat het riool er is om verspreiding van ziektes te voorkomen bij hevige regenval overstort naar het oppervlaktewater, dat bij bestrate tuinen het regenwater juist niet snel in de bodem kan infiltreren, dat verzekeraars een toename van schade door hevige regenval zien en dat die oplopende schade resulteert in oplopende verzekeringspremies. Zij denken echter abusievelijk vaker dat nog maar weinig afvalwater het milieu belast door een koppeling van de waterzuivering aan het riool.

Inhoudelijke bekendheid met overheidsmaatregelen ter voorkoming van regenwateroverlast is nog beperkt, maar wel over hele linie gestegen

Om de geholpen bekendheid met overheidsmaatregelen ter preventie van regenwateroverlast in kaart te brengen, is een viertal maatregelen aan inwoners voorgelegd.

Tabel 5.4

Bekendheid met overheidsmaatregelen ter preventie van regenwateroverlast

	2018 n=1971	2016 n=1060
Preventief beheer:		
	<i>De gemeente reinigt regelmatig rioolkolken/buizen zodat deze een zware regenval aankunnen.</i>	
Ben ik mee bekend en ik weet ook (ongeveer) wat het inhoudt	46%	35%
Ben ik mee bekend, maar alleen van horen zeggen	32%	37%
Ben ik niet mee bekend	23%	28%
Benutten noodberging in groene zones:		
	<i>Het teveel aan regenwater wordt opgevangen in "wadi's" (groenvoorzieningen die water opvangen en in de bodem laten infiltreren of vertraagd het water afvoeren naar het oppervlaktewater. Zo wordt wateroverlast te midden van bebouwing voorkomen.</i>	
Ben ik mee bekend en ik weet ook (ongeveer) wat het inhoudt	26%	20%
Ben ik mee bekend, maar alleen van horen zeggen	30%	34%
Ben ik niet mee bekend	43%	46%
Aanleggen berg-zink bassins:		
	<i>Deze ondergrondse kelders worden gebouwd om grote hoeveelheden regenwater tijdelijk te bergen. Daarmee wordt overbelasting van het riool en dat water op straat blijft staan, voorkomen.</i>	
Ben ik mee bekend en ik weet ook (ongeveer) wat het inhoudt	18%	14%
Ben ik mee bekend, maar alleen van horen zeggen	24%	29%
Ben ik niet mee bekend	59%	57%
Afkoppelen rioelstelsel:		
	<i>Bij een afgekoppeld stelsel stroomt het water van daken en straten naar vijvers en sloten, in plaats van dat het in het riool terecht komt.</i>	
Ben ik mee bekend en ik weet ook (ongeveer) wat het inhoudt	17%	12%
Ben ik mee bekend, maar alleen van horen zeggen	23%	26%
Ben ik niet mee bekend	59%	62%

Vraag: Bij een hoosbui of wolkbreuk valt er in korte tijd zoveel water dat het watersysteem en de riolering het niet meer aankunnen. Om wateroverlast die hierdoor ontstaat zoveel mogelijk te voorkomen, nemen gemeenten en waterschappen maatregelen. In hoeverre bent u bekend met de volgende overheidsmaatregelen die gericht zijn op het voorkomen van wateroverlast?

Basis: alle respondenten

Zoals in tabel 5.4 is te zien, is de inhoudelijke bekendheid onder Nederlanders met de voorgelegde maatregelen nog steeds beperkt. Bij alle stellingen geeft de (ruime) meerderheid aan hier niet mee bekend te zijn of er alleen bekend van naam mee te zijn (weleens van gehoord te hebben). Wel is de inhoudelijke bekendheid over de hele linie gestegen in vergelijking tot de vorige meting. De inhoudelijke bekendheid is het hoogst bij (46%) bij preventief beheer, waarbij preventief beheer relatief tot de andere maatregelen een positieve uitschieter is, en het laagst bij het aanleggen van berg-zink bassins en het afkoppelen van het rioelstelsel (18% en 17%).

Er zijn geen verschillen naar gebied maar wel naar inwoners die wel versus geen informatie hebben ontvangen. De geïnformeerden zijn met alle maatregelen vaker inhoudelijk bekend, terwijl de niet-geïnformeerden er vaker mee onbekend zijn.

Circa helft Nederlanders heeft een of meer maatregelen getroffen ter voorkoming van regenwateroverlast

Bij het voorkomen van regenwateroverlast is niet alleen een rol weggelegd voor de overheid, maar ook voor burgers. Om in kaart te brengen in hoeverre zij gebruik maken van de voor hen beschikbare handelingsperspectieven, hebben we dit uitgevraagd voor acht maatregelen die zij zelf in en om hun woning kunnen nemen.

Net iets meer dan de helft van de Nederlanders (52%) heeft een of meer maatregelen getroffen ter voorkoming van regenwateroverlast. Gemiddeld heeft men 1 maatregel genomen.

Tabel 5.5 Gedrag(sintentie) rondom maatregelen ter preventie van regenwateroverlast

2018 n=1971	
Aantal genomen maatregelen	
0	48%
1	26%
2	18%
3	5%
4	2%
5	1%
6	0%
7	1%
8	0%
Gemiddelde	1.0

Meeste animo voor tegels eruit, groen erin en regenwater opvangen rond het huis

De top 3 van maatregelen die het vaakst zijn genomen, wordt aangevoerd door het zorgen voor meer groen en minder tegels in de tuin (47%), gevolgd door regenwater opvangen rond het eigen huis (36%). Ongeveer een op de acht Nederlanders probeert wateroverlast te voorkomen via het ontluichten van het riool en/of het waterbestendig maken van vloeren. De overige maatregelen worden door een minderheid genoemd.

Kijken we naar de intentie van degenen die de maatregel(en) vooralsnog niet hebben genomen dan zien we bij elke maatregel dat de groep die niet van plan is de maatregel te treffen veel groter is dan de groep die zegt dit wel van plan te zijn. Bij 39% tot 83% van de Nederlanders ontbreekt deze intentie. Het animo om alsnog een of meer maatregelen te treffen loopt uiteen van 9% (pompen in de woning plaatsen) tot 19% (regenwater opvangen rond het eigen huis).

Figuur 5.2 Gedrag(sintentie) rondom maatregelen ter preventie van regenwateroverlast

Vraag: Hieronder staat een aantal maatregelen die in en om uw woning zelf zou kunnen nemen om regenwateroverlast te voorkomen. Geeft u aan of u dit: niet heeft gedaan en niet van plan bent; niet gedaan heeft en wel van plan bent; gedaan heeft. Indien een maatregel niet van toepassing is op uw situatie omdat u in een flat woont, geeft u dan niet van toepassing aan.

Basis: Alle respondenten

Inwoners van evacuatiegebieden en geïnformeerden hebben vaker maatregelen getroffen tegen wateroverlast

Het beeld wat betreft het preventieve gedrag met betrekking tot regenwateroverlast verschilt enigszins tussen inwoners van evacuatiegebieden en inwoners van niet- evacuatiegebieden. Inwoners van evacuatiegebieden hebben gemiddeld vaker maatregelen getroffen. Qua maatregelen zelf zijn er geen noemenswaardige verschillen, behalve de maatregel “tegels eruit, groen erin” die inwoners van evacuatiegebieden minder zeggen te hebben getroffen dan inwoners van de overige gebieden.

Tussen inwoners die wel versus geen informatie hebben vernomen over regionaal waterwerk, zijn diverse verschillen in hun gedrag(sintentie) te zien. Geïnformeerden hebben gemiddeld vaker maatregelen getroffen. Gelet op individuele maatregelen dan valt op dat:

- Geïnformeerden vaker aangeven dat zij regenwater hebben opgevangen rond hun huis, de tuin hebben vergroend en het riool hebben ontlicht. Zij hebben minder vaak de elektriciteit aangepast of zijn dit van plan.
- Niet-geïnformeerden vaker aangeven dat zij terugslagkleppen in de woning hebben geplaatst, van plan zijn de vloeren waterbestendig te maken en de elektriciteit aan te passen.

Uit verdiepende analyses blijkt dat het gedrag rondom het voorkomen en beperken van wateroverlast positief samenhangt met:

- de kennis over watertekort, waterkwaliteit en drinkwater;
- de ervaring met wateroverlast en watertekort;
- het gedrag (aantal getroffen maatregelen) aangaande watertekort.

De samenhang is significant en de sterkte van het verband varieert van zeer zwak (0,9) tot matig (0,34).

1. Gedrag watertekort (34%)
2. Ervaring met wateroverlast (20%)
3. Ervaring met watertekort (17%)
4. Kennis over watertekort (14%)
5. Kennis over waterkwaliteit (11%)
6. Kennis over drinkwater (9%)

5. BESCHIKBAARHEID VAN ZOETWATER

Kernpunten

- ➔ Het gros van de Nederlanders (77%) heeft zelf weleens te maken gehad met een of meer gevolgen van een zoetwatertekort in Nederland. Het gaat hierbij het vaakst om een zwemverbod in recreatieplassen en de aanwezigheid van blauwalg in het oppervlaktewater.
- ➔ Het kennisniveau rondom zoetwaterbeschikbaarheid is toegenomen. Zo is de bekendheid toegenomen met het feit dat door klimaatverandering ook periodes met droogte en watertekort vaker voorkomen; dat eerdere droge periodes voor aanzienlijke natuurschade zorgden in ons land; dat bij een zoetwatertekort het water niet evenredig wordt verdeeld over maatschappelijke behoeften en dat er in Nederland niet zoveel zoetwater is dat ernstige watertekorten en droogte zich hier niet zullen voordoen.
- ➔ Desalniettemin is het kennisniveau nog altijd beperkt en substantieel lager dan het kennisniveau rondom wateroverlast. Bij de voorgelegde kennisvragen beantwoordt het merendeel de meeste kennisvragen foutief of moet het antwoord schuldig blijven. Er is dan ook nog altijd sprake van de nodige kennislacunes en mispercepties rondom de beschikbaarheid van de zoetwatervoorziening. Zo beseffen tussen de vier en vijf op de tien Nederlanders nog altijd niet dat door klimaatverandering periodes met droogte en watertekort vaker in ons land voor komen; dat eerdere droogte hier voor natuurschade heeft gezorgd en dat het IJsselmeer een van de grootste zoetwaterreservoirs van West-Europa is. Hiernaast denkt ten onrechte: ruim een derde dat zoetwater bij een tekort evenredig over de maatschappelijke behoeften wordt verdeeld; eveneens ruim een derde dat er in Nederland zoveel zoetwater is dat ernstige watertekorten door droogte zich hier niet zullen voordoen; een vijfde dat veel sectoren bij een zoetwatertekort kunnen overschakelen op zout water.
- ➔ Ook al is het bewustzijn rondom droogte en watertekort niet breed in de vorm van kennis aanwezig onder de bevolking, het uit zich wel en ook vaker dan voorheen in waterzuinig gedrag. Ruim negen op de tien Nederlanders heeft namelijk een of meer maatregelen genomen ter besparing van zoetwater. Favoriet daarbij zijn het niet onnodig laten lopen van kranen, het besparen van water bij toiletdoorspoeling en bij het (af)wassen.
- ➔ Het kennisniveau en het gedrag verschilt niet tussen inwoners van evacuatiegebieden en overige gebieden maar ligt wel op een hoger niveau bij degenen die informatie hebben vernomen over regionale waterwerkzaamheden- en projecten.

Acht op de tien Nederlanders heeft weleens te maken gehad met gevolgen van zoetwatertekort in Nederland

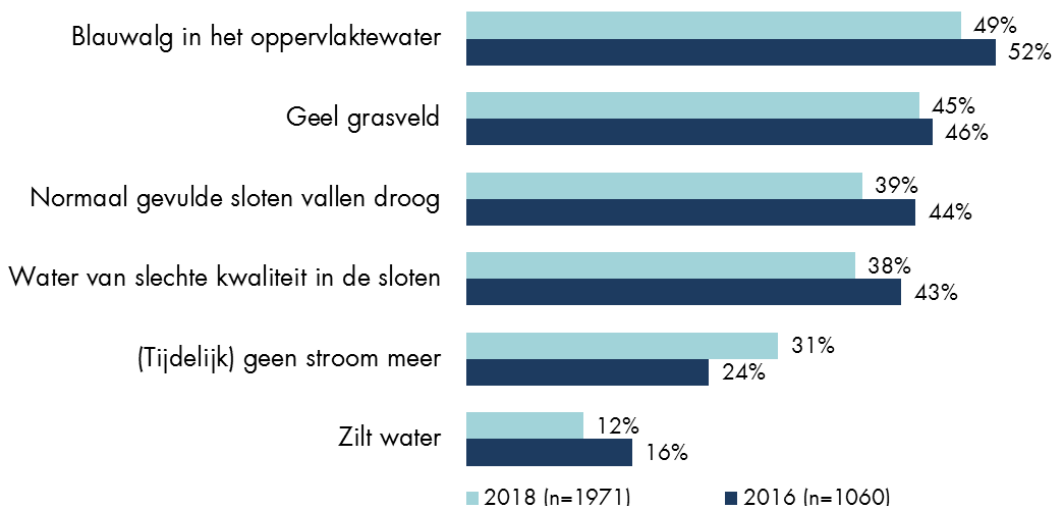
Het leeuwendeel van de Nederlandse bevolking (77%) heeft met minstens een van de zes voorgelegde gevolgen van een zoetwatertekort te maken gehad in Nederland. Gemiddeld heeft men met twee gevolgen van doen gehad. Dit beeld is vergelijkbaar met de vorige meting.

Tabel 6.1 Ervaring met gevolgen van zoetwatertekort in Nederland

	2018 n=1971	2016 n=1060
Aantal mee te maken gehad		
0	23%	23%
1	18%	15%
2	17%	18%
3	19%	18%
4	14%	16%
5	6%	5%
6	3%	5%
Gemiddelde	2,1	2,3

Met vijf van de zes gevolgen heeft een aanzienlijk deel ervaring: dit varieert van ruim drie op de tien die tijdelijke stroomuitval door zoetwatertekort zeggen te hebben meegemaakt, tot bijna vijf op de tien die blauwalg in het oppervlaktewater hebben meegemaakt. Zilt water wordt relatief het minst vaak (12%) genoemd.

Figuur 6.1 Eigen ervaring met gebeurtenissen in Nederland door zoetwatertekort

Vraag: Hieronder staat een aantal gebeurtenissen rondom droogte en watertekort. Geeft u bij elke soort aan of u hiermee zelf weleens te maken heeft gehad in Nederland als gevolg van zoetwaterwatertekort.

Basis: alle respondenten

Er zijn diverse verschillen in de tijd te zien. Zo geven dit jaar minder mensen dan in 2016 aan dat zij te maken hebben gehad met het droogvallen en slechte waterkwaliteit van sloten en/of met zilt water. Meer mensen geven aan dat zij zich geconfronteerd zagen met stroomuitval.

Gezien de omvang van deze groep is het hierbij de vraag of de ervaren stroomuitval van de betreffende respondenten echt louter is toe te schrijven aan het optreden van een zoetwatertekort of dat ook andere oorzaken daarbij een rol spelen.

Naar gebied zijn er weinig verschillen in de mate van ervaring met de voorgelegde gevolgen van zoetwatertekort, behalve dat inwoners van evacuatiegebieden vaker aangeven met zilt water te maken te hebben gehad dan inwoners van niet- evacuatiegebieden.

Wat betreft geïnformeerdeheid over regionaal waterwerk zijn er wel verschillen. Geïnformeerden melden gemiddeld vaker met de voorgelegde gevolgen van zoetwatertekort van doen te hebben gehad dan niet-geïnformeerden. Dat geldt over de hele linie, uitgezonderd tijdelijke stroomuitval: daarin verschillen beide groepen onderling niet.

Kennisniveau rondom zoetwaterbeschikbaarheid toegenomen maar nog altijd beperkt en substantieel lager dan rondom wateroverlast

Om nader inzicht te krijgen in het kennisniveau rondom de beschikbaarheid van zoetwater is een korte quiz met acht stellingen voorgelegd, net zoals bij het thema wateroverlast.

Het kennisniveau is wat gestegen in de tijd; zo is de groep die geen enkele vraag goed beantwoordt met 3% gedaald van 12% in 2016 naar 9% anno 2018. Desalniettemin is het kennisniveau over de beschikbaarheid van zoetwater nog altijd beperkt in vergelijking tot het kennisniveau over wateroverlast en waterkwaliteit. Dat is duidelijk terug te zien aan het gemiddeld aantal goede antwoorden (het aandeel Nederlanders dat minimaal de helft of driekwart van de stellingen correct beantwoordt).

Tabel 6.2 Kennis zoetwaterbeschikbaarheid: verdeling naar aantal goede antwoorden

	2018 n=1971	2016 n=1060
Aantal goede antwoorden		
0	9%	12%
1	9%	9%
2	14%	14%
3	17%	18%
4	20%	19%
5	14%	13%
6	10%	10%
7	6%	4%
8	1%	1%
Gemiddelde	3.5	3.3

Zo geeft de ongeveer een derde (31%) bij minimaal de helft (4 van de 8) van de stellingen over zoetwaterbeschikbaarheid het juiste antwoord. Dit aandeel is weliswaar iets gestegen ten opzichte van 2016 waar het op 28% lag, maar ligt daarmee nog altijd fors lager dan bij wateroverlast (73%) en waterkwaliteit (69%). Evenzo zien we dat het aandeel dat bij driekwart (of meer) van de stellingen het juiste antwoord geeft bij het thema zoetwaterbeschikbaarheid ook wat is gestegen (van 5% in 2016 naar 7% nu) maar daarmee ook aanmerkelijk lager ligt dan bij wateroverlast (34%) en waterkwaliteit (21%).

Kijken we naar de extremen dan zien we dat de groep die geen enkele stelling juist beantwoordt, is afgenomen vergeleken met 2016 (van 12% naar 9%). Daarmee is ook deze groep groter dan bij wateroverlast (2%) en waterkwaliteit (4%).

In tabel 6.3 zijn de acht stellingen weergegeven met het percentage dat hierbij het goede of foute antwoord gaf, of aangaf dit niet te weten. De tabel is gesorteerd van stellingen die men het vaakst goed tot stellingen die men het minst vaak goed heeft beantwoord.

Tabel 6.2 Kennis beschikbaarheid zoetwatervoorziening

	2018 n=1971	2016 n=1060
Door klimaatverandering komen periodes met droogte en watertekort vaker in Nederland voor.		
Goed	59%	55%
Fout	20%	22%
Weet niet	21%	24%
Onder duinen en zandgronden bevindt zich vaak een zoetwaterreservoir.		
Goed	56%	56%
Fout	10%	10%
Weet niet	34%	33%
Eerdere droge periodes in Nederland hebben voor aanzienlijke schade aan de natuur gezorgd.		
Goed	48%	52%
Fout	27%	22%
Weet niet	25%	26%
Het IJsselmeer is een van de grootste zoetwaterreservoirs/voorraden van West-Europa.		
Goed	46%	45%
Fout	17%	16%
Weet niet	37%	39%
Eerdere droge periodes in Nederland hebben nauwelijka voor schade aan de economie gezorgd.		
Goed	39%	39%
Fout	33%	31%
Weet niet	28%	29%
In Nederland is zoveel zoet water dat we hier niet te maken zullen krijgen met ernstige watertekorten als gevolg van droogte zoals deze in Zuid-Europa voorkomen		
Goed	36%	31%
Fout	38%	37%
Weet niet	26%	32%
Bij een zoetwatertekort krijgen maatschappelijke behoeften (zoals landbouw, industrie, scheepvaart, natuur, elektriciteit) allemaal een even groot deel van het beschikbare water		
Goed	35%	21%
Fout	23%	38%
Weet niet	41%	41%
Veel sectoren van de economie zijn erop toegerust om voor hun productie gebruik te maken van zout water mocht er een zoetwatertekort zijn.		
Goed	32%	28%
Fout	20%	22%
Weet niet	48%	50%

Vraag: Hieronder volgt een korte quiz met een aantal stellingen rondom de beschikbaarheid van zoetwater. Geef aan of de stelling volgens u waar of niet waar is. Gok niet: er is een "weet niet" optie. Deze kunt u gebruiken als u het antwoord echt niet weet.

Basis: alle respondenten

Bij de helft van de stellingen is een ontwikkeling in de tijd zichtbaar, waarbij het bij drie stellingen om een toename en bij een stelling om een afname van de kennis gaat. Over de hele linie springt het aanzienlijk percentage “weet niet” in het oog. Dit loopt uiteen van 21% bij de invloed van klimaatverandering op de frequentie van periode met droogtes en watertekort in ons land tot maar liefst 48% bij de vraag of economische sectoren in geval van watertekort voor hun productie kunnen overschakelen van zoet naar zout water.

De groep die het juiste antwoord weet, varieert van 32% bij de kennis over de verdringingsreeks tot 59% bij de bekendheid met het feit dat door klimaatverandering periodes met droogte en watertekort vaker voorkomen. Niet alleen is ruim vijf op de tien mensen bekend met deze gevolgen van klimaatverandering, ook is een vergelijkbare groep ervan op de hoogte dat er onder de duinen zoetwaterreservoirs zijn. Net iets minder dan helft (46%) en een wat kleinere groep dan in 2016 (52%) weet dat eerdere droge periodes in ons land aanzienlijke natuurschade met zich meebrachten en dat het IJsselmeer de grootste zoetwatervoorraad van West-Europa is (46%).

Bij de overige stellingen is het beeld meer verdeeld en is de groep die het bij het juiste eind heeft nagenoeg even groot als de groep die een fout antwoord geeft of aangeeft het niet te weten. Hier leven nog steeds de nodige kennislacunes en mispercepties, die bij een tweetal stellingen wel wat verkleind zijn vergeleken met 2016. Zo weten dit jaar fors meer mensen (2018: 35%, 2016: 21%) dat bij een zoetwatertekort het water niet evenredig verdeeld wordt over maatschappelijke behoeften (redactie: maar volgens een prioriteitsstelling van de Verdringingsreeks). Ook weten relatief wat meer mensen nu (2018: 36%, 2016: 31%) dat er in Nederland *niet* zoveel zoetwater is dat ernstige watertekorten door droogte zich hier niet zullen voordoen. Verder valt qua kennislacunes op dat:

- een derde ten onrechte denkt dat eerdere droge perioden in ons land nauwelijks voor economische schade hebben gezorgd;
- een vijfde denkt dat sectoren bij zoetwatertekort kunnen overschakelen op zout water.

Kennisniveau rondom zoetwaterbeschikbaarheid hoger onder geïnformeerden en vergelijkbaar tussen inwoners van evacuatiegebieden en overige gebieden

Het algehele kennisniveau tussen inwoners van evacuatiegebieden en van niet- evacuatiegebieden is vergelijkbaar. Op drie van de acht voorgelegde items bespeuren we een verschil tussen beide inwonertypen, deze verschillen zijn echter niet eenduidig. Zo weten inwoners van evacuatiegebieden vaker dat de stelling over het effect van eerdere droge perioden in Nederland op de economie niet waar is, terwijl inwoners van niet- evacuatiegebieden vaker weten dat de stelling over de verdringingsreeks niet waar is. Verder blijven inwoners van evacuatiegebieden vaker het antwoord schuldig op de vraag of zich “onder de duinen en zandgronden vaak een zoetwaterreservoir bevindt”.

Kijken we naar inwoners die wel of geen informatie hebben vernomen over waterwerk in de eigen regio dan zien we dat het kennisniveau bij de geïnformeerden over het geheel hoger ligt. Zij hebben gemiddeld meer vragen juist beantwoord.

Specifiek weten zij vaker dat:

- door klimaatverandering periodes met droogte en watertekort vaker voorkomen in Nederland;
- het IJsselmeer een van de grootste zoetwaterreservoirs van West-Europa is;
- zich onder de duinen vaak een zoetwaterreservoir bevindt;
- veel economische sectoren niet zouden kunnen overschakelen van zoet naar zout water;
- bij een zoetwatertekort het beschikbare zoetwater niet evenredig wordt verdeeld over maatschappelijke behoeften.

Per abuis denken zij ten onrechte wel vaker dat we in Nederland niet met ernstige watertekorten door droogte van doen zullen krijgen.

Nederlanders zijn zuiniger met water omgesprongen

Wanneer er sprake is van droogte en zoetwatertekort zijn er diverse handelingsperspectieven voor burgers beschikbaar om in en om hun woning zuinig(er) om te gaan met zoetwater. In Waterpeil 2018 hebben we het gedrag dit jaar voor 11 handelingsperspectieven c.q. maatregelen uitgevraagd in plaats van 9 maatregelen zoals in 2016. Om zuiver te kijken naar ontwikkelingen in de tijd in het gedrag, is het van belang de vergelijkingsbasis gelijk te houden en uit te gaan van de 9 maatregelen die zowel in 2016 als in 2018 zijn uitgevraagd.

Het gros van de Nederlanders (93%) geeft aan een of meer maatregelen te hebben getroffen ter besparing van zoetwater. Gemiddeld heeft men vier maatregelen genomen. Een minderheid van 7% heeft geen maatregelen genomen.

Tabel 6.3 Gedrag rondom maatregelen ter besparing van zoetwater

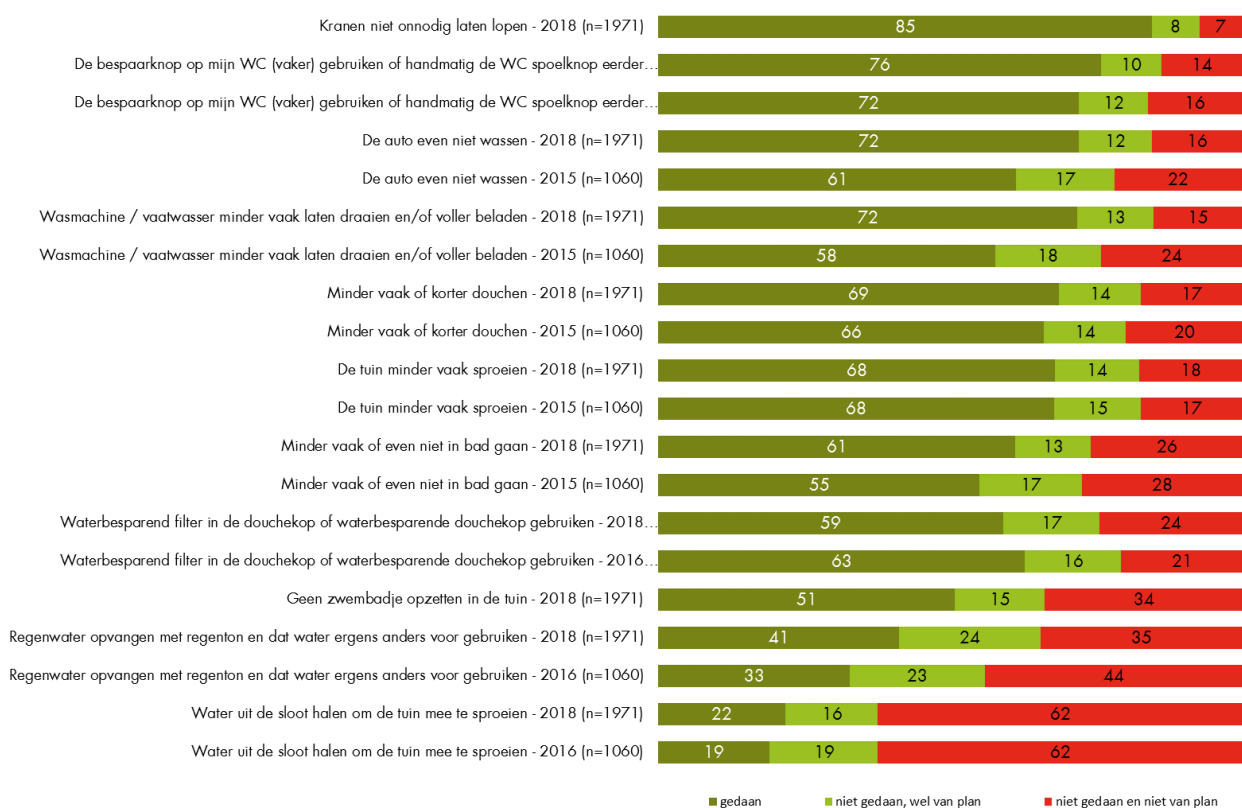
	2018 n=1971	2016 n=1060
Aantal maatregelen genomen		
0	7%	12%
1	6%	6%
2	7%	7%
3	11%	12%
4	16%	14%
5	16%	20%
6	16%	12%
7	12%	9%
8	7%	5%
9	2%	2%
Gemiddelde	4.5	4.1

We zien dan dat de groep die geen enkele maatregel heeft genomen met 5% is gedaald. Kortom nog meer mensen geven aan wel een of meer waterbesparende maatregelen te hebben getroffen. Dat zien we ook terug bij de groep die minimaal de helft (5 van de 9) van de voorgelegde maatregelen heeft genomen (stijging van 48% in 2016 naar 53% in 2018) en de groep die minstens driekwart van de maatregelen (7 van de 9) maatregelen heeft genomen (stijging van 16% in 2016 naar 21% in 2018).

De top 3 van vaakst genomen zoetwater besparende maatregelen bestaat uit het niet onnodig laten lopen van kranen (85%), besparen van water bij de toiletdoorspoeling (76%) de auto even niet wassen (72%) en maatregelen om water bij het afwassen of wassen te besparen (72%). Ook water besparen bij de persoonlijke hygiëne (minder watergebruik bij douche of bad) en bij bewatering van de tuin zijn populaire handelingsperspectieven die die tussen de zes en zeven op de tien Nederlanders zeggen te treffen bij droogte en een zoetwatertekort.

Een wat kleinere groep, maar nog altijd aanzienlijke groep geeft aan in dat geval af te zien van het opzetten van een zwembadje in de tuin (51%) en/of regenwater opvangen met een regenton en vervolgens te hergebruiken (41%). Relatief het minst vaak is regenwater uit de sloot benut om de tuin mee te sproeien (22%).

Figuur 6.2 Gedrag(sintentie) rondom maatregelen ter besparing van zoetwater

Vraag: Hieronder staat een aantal maatregelen die u zou kunnen treffen in geval van droogte en zoetwatertekort. Geeft u aan of u dit: niet heeft gedaan en niet van plan bent; niet heeft gedaan en wel van plan bent; gedaan heeft. Mocht u bijvoorbeeld geen tuin/auto/bad et cetera hebben, antwoordt u dan "niet van toepassing".

Basis: alle respondenten

Kijken we naar de intentie van degenen die de maatregel(en) vooralsnog niet hebben genomen dan zien we bij elke maatregel dat de groep die niet van plan is de maatregel te treffen groter is dan de groep die zegt dit wel van plan te zijn, uitgezonderd de maatregel "het niet onnodig laten lopen van kranen" waarbij de positieve en negatieve intentie vergelijkbaar zijn (8% om 7%).

Over de maatregelen heen ontbreekt bij 14% (bespaarknop wc gebruiken) tot 62% (water uit de sloot halen) van de Nederlanders deze intentie.

Het animo om alsnog een of meer maatregelen te treffen, verschilt tussen de maatregelen onderling behoorlijk en loopt uiteen van 10% (bespaarknop wc gebruiken, de auto minder vaak wassen op straat) tot 24% (regen opvangen met een regenton).

In vergelijking met de vorige meting zien we de volgende verschuivingen, waarbij overwegend een positieve tendens in het waterbesparende gedrag is te zien:

- Méér mensen: zijn bij het wassen zuiniger met water omgegaan (+14%), hebben de auto even niet gewassen (+11%), hebben weleens regenwater opgevangen met een regenton (+8%), zijn minder vaak of even niet in bad gegaan (+6%), zijn zuinig omgesprongen met het doorspoelen van het toilet (+4%), zijn van plan bij droogte even geen zwembadje in de tuin op te zetten (+3%).
- Minder mensen: hebben een waterbesparend filter in de douchekop gebruikt (-4%); hebben kranen niet onnodig laten lopen (-3%).

Uit verdiepende analyses blijkt dat het gedrag rondom het voorkomen en beperken van zoetwatertekort positief samenhangt met:

- de kennis over wateroverlast, watertekort, waterkwaliteit in het algemeen, waterkwaliteit rondom vervuilende stoffen in en om het huis en drinkwater;
- de ervaring met wateroverlast en watertekort;
- het gedrag (aantal getroffen maatregelen) aangaande wateroverlast en overstromingen.

De samenhang is significant en de sterkte van het verband varieert van (zeer) zwak (0,09) tot matig (0,34):

1. Gedrag wateroverlast (0,34)
2. Kennis over waterkwaliteit algemeen (0,24)
3. Kennis waterkwaliteit vervuilende stoffen in en om het huis (0,20)
4. Ervaring met wateroverlast (0,20)
5. Kennis over wateroverlast (0,18)
6. Kennis watertekort (0,17)
7. Ervaring met watertekort (0,10)
8. Kennis drinkwater (0,09)

Geïnformeerden zeggen vaker zuiniger met water te zijn omgesprongen dan niet-geïnformeerden; er zijn geen verschillen naar type gebied

Er zijn geen verschillen in de resultaten tussen inwoners van evacuatiegebieden en inwoners van niet- evacuatiegebieden, maar wel naar geïnformeerde over regionaal waterwerk. Geïnformeerden vertonen bij alle handelingsperspectieven vaker het gewenste waterbewuste gedrag en hebben dan ook gemiddeld meer maatregelen getroffen, terwijl niet-geïnformeerden daarbij vaker aangeven dit noch te hebben gedaan, noch van plan te zijn. Alleen bij het zuinig gebruiken van de vaatwasser is er geen verschil.

6. DRINKWATER

Kernpunten

- ➔ Het kennisniveau van Nederlanders over drinkwater is nog steeds bescheiden. Wel is de kennis wijdverbreid aanwezig over de milieuvriendelijkheid en gezondheid van kraanwater en beseft de helft van de Nederlanders dat zij zelf invloed hebben op de kwaliteit van de drinkwaterbronnen.
 - ➔ Er leven een aantal misvattingen waarvan de hardnekkigste zijn dat: korter douchen het grootste verschil maakt om kraanwater te besparen; er in Nederland geen chloor in het kraanwater zit en dat er in ons kraanwater niet steeds grotere hoeveelheden chemische stoffen zoals GenX terecht komt. Verder weet een kleine minderheid (bij keuze uit een antwoordlijst) hoeveel liter drinkwater de gemiddelde Nederlander dagelijks verbruikt en wat drinkwater per 1.000 liter ongeveer kost.
 - ➔ Het kennisniveau verschilt niet tussen inwoners van evacuatiegebieden en overige gebieden maar ligt wel op een hoger niveau bij degenen die informatie hebben vernomen over regionale waterwerkzaamheden- en projecten.
-

Kennisniveau rondom drinkwater is nog altijd bescheiden

Het kennisniveau rondom drinkwater is met behulp van verschillende vragen in kaart gebracht. Naast een korte quiz met vijf stellingen (vergelijkbaar als de quiz bij wateroverlast en beschikbaarheid zoetwater) kregen respondenten een tweetal vragen voorgelegd over het gemiddeld dagelijks drinkwatergebruik per persoon en de kosten per 1.000 liter drinkwater. De resultaten zijn weergegeven in onderstaande tabellen 7.1 tot en met 7.4.

Overall kijkend naar de resultaten bij de verschillende vragen ontstaat het beeld dat kennis over het drinkwater in Nederland niet heel breed aanwezig is bij het algemeen publiek. Net als bij het thema zoetwaterbeschikbaarheid heeft bij dit thema ook 31% de helft of meer van de stellingen goed beantwoord. Dit aandeel ligt aanmerkelijk lager dan bij wateroverlast (73%) en waterkwaliteit (69%).

Tabel 7.1 Aantal goede antwoorden drinkwaterkennis

	2018 N=1971	2016 N=1060
Aantal goede antwoorden		
0	5%	6%
1	9%	13%
2	23%	22%
3	33%	34%
4	23%	22%
5	7%	4%
6	1%	0%
Gemiddelde	2,8	2,7

Daarbij zien we wel dat de kennis wijdverbreid aanwezig is over de milieuvriendelijkheid en gezondheid van kraanwater in vergelijking tot flessenwater: ruim zeven op de tien Nederlanders weet dat kraanwater milieuvriendelijker is dan flessenwater en dat flessenwater *niet* gezonder is dan kraanwater. Deze kennis is toegenomen ten opzichte van 2018. Verder weet net iets meer dan de helft (52%) dat iedere Nederlander zelf invloed heeft op de kwaliteit van de drinkwaterbronnen.

Kijken we naar de foutieve antwoorden dan spreken daaruit een aantal misvattingen:

- 1) Dat korter douchen het grootste verschil maakt om kraanwater te besparen. Op zich is het niet vreemd dat velen (75%, zelfs +3% ten opzichte van 2016) dit denken aangezien het besparen van kraanwater bij het douchen een gangbaar handelingsperspectief hiervoor is. Eerder zagen we ook al dat het merendeel van de Nederlanders aangeeft in droge perioden bewust kraanwater te besparen door korter, minder vaak en/of met een waterbesparende douchekop te douchen. De vraag is of deze misvatting rondom het effect van dit handelingsperspectief nadelig is voor het waterbewustzijn. Waarschijnlijk is eerder het omgekeerde het geval: bekendheid met het feit dat deze maatregelen niet zo heel veel zoden aan de dijk zetten, zou juist cognitieve dissonantie kunnen oproepen en demotiverend kunnen werken.

- 2) Dat er in Nederland geen chloor in het kraanwater zit. De meningen zijn hierover duidelijk verdeeld, waarbij de groep die - terecht - denkt dat er wel chloor in ons kraanwater zit net wat groter is dan de groep die denkt dat dit niet het geval is (42% om 39%). Deze verwarring is op zich niet vreemd. Chloor werd voor het verbod in 2005 om chloor te gebruiken als primair zuiveringsmiddel voor water, lange tijd gebruikt om het oppervlaktewater beschikbaar te maken als drinkwater. Inmiddels past men alternatieve technieken als ultraviolet licht of ozon toe om het water schoon te krijgen. In 80% van het Nederlandse drinkwater zit helemaal geen chloor echter sommige waterbedrijven gebruiken nog wel in zeer kleine hoeveelheden chloor bij de zuivering van oppervlaktewater.
- 3) Dat ons kraanwater steeds grotere hoeveelheden chemische stoffen bevat. De groep die weet dat dit correct is, is ongeveer even groot als de groep die meent dat dit niet waar is. Relatief de grootste groep, namelijk vier op de tien Nederlanders moeten het antwoord schuldig blijven.

Tabel 7.2 Kennis rondom drinkwater

	2018 n=1971	2016 n=1060
Kraanwater is milieuvriendelijker dan flessenwater		
Goed	72%	67%
Fout	14%	18%
Weet niet	14%	15%
Flessenwater is gezonder dan kraanwater		
Goed	72%	67%
Fout	18%	19%
Weet niet	10%	13%
Iedere Nederlander heeft zelf invloed op de kwaliteit van de bronnen (rivier-grond- en duinwater) waar drinkwater van wordt gemaakt		
Goed	52%	49%
Fout	29%	29%
Weet niet	19%	22%
Het Nederlandse kraanwater bevat chloor		
Goed	42%	
Fout	39%	
Weet niet	19%	
Het Nederlandse kraanwater bevat steeds grotere hoeveelheden chemische stoffen zoals GenX		
Goed	32%	
Fout	30%	
Weet niet	38%	
Wie kraanwater wil besparen, moet vooral korter douchen want dat maakt het grootste verschil		
Goed	14%	15%
Fout	75%	72%
Weet niet	10%	13%

Vraag: Hieronder volgt een korte quiz met een aantal stellingen rondom het drinkwater in Nederland. Geef aan of de stelling volgens u waar of niet waar is. Gok niet: er is een "weet niet" optie. Deze kunt u gebruiken als u het antwoord echt niet weet.

Basis: alle respondenten

Verder komt uit de resultaten naar voren dat mensen het gemiddelde dagelijkse drinkwaterverbruik per persoon ook anno 2018 nog fors onderschatten: ruim vijf op de tien (53%) denken dat dit tussen de 20 en de 80 liter per dag is. Een minderheid van 8% weet dat dit 120 liter per dag is. Voorts geven circa twee op de tien aan het niet te weten. Kijken we naar de bekendheid met de kosten per 1.000 liter drinkwater, dan geven zelfs tweemaal zoveel mensen (43%) aan hier geen idee van te hebben. Een vergelijkbare minderheid (9%) als bij de vraag over het drinkwaterverbruik geeft het juiste antwoord (tussen de €1,5 en €2) en bij de rest zien we even vaak een onder- als overschatting van deze kosten (beiden circa een kwart).

Tabel 7.2 Kennis gemiddeld dagelijks drinkwaterverbruik per persoon

<i>Drinkwatergebruik per persoon per dag</i>	2018 n=1971	2016 n=1060
20 liter	12%	12%
40 liter	17%	18%
60 liter	15%	13%
80 liter	9%	11%
100 liter	9%	8%
120 liter	8%	9%
140 liter	4%	4%
160 liter	3%	2%
180 liter	1%	1%
200 liter	2%	1%
Weet niet	21%	22%

Vraag: Hoeveel liter kraanwater gebruikt de gemiddelde Nederlander per dag? Denk hierbij aan het kraanwater om te drinken, koken, douchen, badderen, (af)wassen en het toilet door te spoelen. Maar ook om de plantjes binnen én in de eventueel aanwezige tuin water te geven.

Basis: alle respondenten

Tabel 7.3 Kennis gemiddeld dagelijks drinkwaterverbruik per persoon

<i>Kosten drinkwater in per 1.000 liter</i>	2018 n=1971	2016 n=1060
Tussen de 0.50 en 1	13%	13%
Tussen de 1 en 1.50	15%	14%
Tussen de 1.50 en 2	9%	10%
Tussen de 2 en 2.50	8%	10%
Tussen de 2.50 en 3	5%	5%
Tussen de 3 en 4	4%	4%
Tussen de 4 en 5	2%	2%
Meer dan 5	3%	3%
Weet niet	43%	40%

Vraag: Wat kost drinkwater in ons land gemiddeld in euro's per 1.000 liter inclusief belastingen?

Basis: alle respondenten

Kennisniveau over drinkwater hoger onder geïnformeerden dan niet-geïnformeerden; er zijn geen verschillen naar type gebied

Het overall kennisniveau over drinkwater verschilt niet tussen inwoners van evacuatiegebieden en inwoners van de rest van Nederland. Wel zijn er op stellingniveau enkele verschillen. Zo zijn inwoners van niet- evacuatiegebieden er vaker van op de hoogte dat de stelling “flessenwater is gezonder dan kraanwater” niet waar is, maar denken zij vaker ten onrechte dat de stelling “het Nederlandse kraanwater bevat chloor” niet waar is en zijn zij er minder vaak van op de hoogte dat ons kraanwater steeds grotere hoeveelheden chemische stoffen bevat.

Kijken we naar de dimensie wel versus niet geïnformeerd over regionaal waterwerk, dan zien we dat het overall kennisniveau van geïnformeerden wat hoger ligt dan van niet-geïnformeerden. Specifiek weten zij vaker dat iedere Nederlander zelf invloed heeft op de kwaliteit van de drinkwaterbronnen, dat kraanwater milieuvriendelijker is dan flessenwater, dat flessenwater niet gezonder is dan kraanwater en dat de gemiddelde Nederlander dagelijks 120 liter water verbruikt. Wel denken zij per abuis vaker dat kraanwater geen grotere hoeveelheden chemische stoffen bevat en onderschatten zij de kosten per liter water wat vaker. Bij de kennisvragen over korter douchen en het chloorgehalte van het Nederlandse drinkwater zijn er geen verschillen. Over de hele linie geven niet-geïnformeerden vragen aan het niet te weten.

7. WATERKWALITEIT

Kernpunten

- ➔ De meerderheid van de bevolking - en meer dan voorheen - is positief over de huidige kwaliteit en de ontwikkeling van de kwaliteit van het grond- en het oppervlaktewater. Over de hele linie is men wat positiever over de (ontwikkeling van de) kwaliteit van het grond- dan het oppervlaktewater.
- ➔ Het publiek is over het algemeen behoorlijk goed op de hoogte van stoffen die via het riool of de bodem het oppervlakte en/of grondwater vervuilen. Zo is de overgrote meerderheid (tussen de 91% en 75%) bekend met het belastende karakter van koelvloeistof, motorolie, verfresten, onkruidverdelgers, olie en vet, medicijnen, chemische stoffen en vast afval (tampons, vochtige doekjes).
- ➔ Er is minder bekendheid en een meer verdeeld beeld met betrekking tot het vervuilende karakter van het wegspoelen van etensresten (47% denkt dat dit niet vervuilend is, 10% weet het niet); een emmer sop (40% denkt ten onrechte dat dit niet vervuilend is en 11% weet het niet); klike's buiten schoonmaken met sop (27% denkt dat het niet vervuilend is, 12% weet het niet); het wassen van de auto of motor op straat met zeepsop (23% denkt dat dit niet vervuilend is, 9% weet het niet); het achterlaten van restjes eten en drinken op straat (28% denkt dat dit niet vervuilend is, 9% weet het niet) en het hebben van een geïmpregneerde houten schutting in de tuin (zowel 21% denkt dat het niet vervuilend is als geeft aan het niet te weten).
- ➔ Kijken we naar het zelf gerapporteerd gedrag dan is dat meestal wel grotendeels congruent met de kennis (ongeacht of die correct is), maar er zijn ook een aantal discrepanties. De meest opvallende zijn: gebruik en doorspoelen van chemische middelen zoals chloor, allesreiniger, toiletreiniger in huis (discrepantie: 56% weet dat dit vervuilend is maar doet het toch); een emmer sop gebruiken en wegspoelen (discrepantie: 32%); het gebruik van chemische onkruidverdelgers in de tuin (discrepantie: 26%).

- ➔ Het algemene kennisniveau over waterkwaliteit is tamelijk hoog en toegenomen in de tijd. Dit kennisniveau is aanmerkelijk groter dan het kennisniveau over zoetwaterbeschikbaarheid/watertekort en wat kleiner dan het kennisniveau over wateroverlast. De meerderheid van de Nederlanders is het op hoogte van de oorzaken van vervuiling van het oppervlaktewater (vervuilende stoffen zoals chemische gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten en microplastics) en de gevolgen daarvan (zoals medicijnresten die niet uit het oppervlaktewater kunnen worden gezuiverd, het misvormd raken van waterdieren). Wel zijn er ook bij dit thema bij een noemenswaardige groep een gebrek aan kennis evenals mispercepties aanwezig, onder meer over het al dan niet verboden zijn van bestrijdingsmiddelen voor professioneel versus particulier gebruik; over een sterke toename van watervervuiling door zware metalen en giftige stoffen van de industrie en hoe je de kwaliteit van het water kunt afleiden van de geur. De kennislacune spreekt ook uit over de hele linie beduidende aandeel weet niet-invullers.

- ➔ Het bewustzijn in kennis en gedrag rond belastende stoffen is hoger onder degenen die informatie hebben vernomen over regionale waterwerkzaamheden en -projecten dan onder degenen die dat niet hebben vernomen. Er zijn geen structurele verschillen tussen inwoners van evacuatiegebieden en overige gebieden.

Nederlanders zijn nog meer te spreken over de huidige kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater in Nederland

In de ogen van een toegenomen meerderheid van het algemeen publiek is de kwaliteit van het grondwater (van 62% in 2016 naar 67% in 2018) en van het oppervlaktewater (zeer) goed (van 57% in 2016 naar 61% in 2018). Ongeveer een kwart heeft hierover een neutraal oordeel en slechts 1 op de 100 een (zeer) negatief oordeel. De minderheid die het antwoord schuldig moet blijven, is gedaald.

Tabel 8.1 Perceptie huidige kwaliteit grond- en oppervlaktewater

Kwaliteit van het grondwater	2018 n=1971	2016 n=1060	Kwaliteit van het oppervlaktewater	2018 n=1971	2016 n=1060
Zeer slecht	1%	0%	Zeer slecht	1%	1%
Slecht	3%	2%	Slecht	5%	3%
Niet slecht, niet goed	23%	25%	Niet slecht, niet goed	26%	28%
Goed	57%	54%	Goed	55%	52%
Zeer goed	11%	7%	Zeer goed	6%	5%
Weet niet	6%	11%	Weet niet	7%	10%

Vraag: Hoe is het volgens u gesteld met de kwaliteit van het <grondwater> <oppervlaktewater> in Nederland?

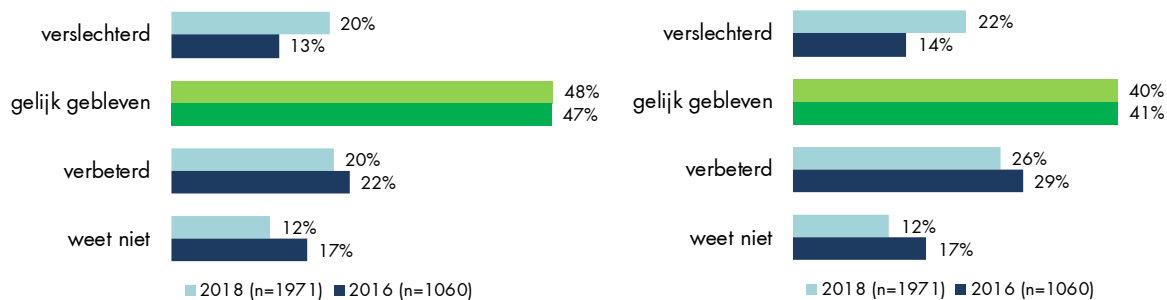
Basis: alle respondenten

Naar gebied zijn er geen verschillen, wel naar geïnformeerde over regionaal waterwerk. Zo beoordelen geïnformeerden de kwaliteit van het grondwater vaker als goed. Niet-geïnformeerden moeten hun oordeel over beide watertypen vaker schuldig blijven.

Ruim vier op de tien Nederlanders denken dat de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater de afgelopen vijf jaar stabiel is gebleven

Kijken we naar de perceptie van Nederlanders over de ontwikkeling van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater in de afgelopen vijf jaar dan denkt - in lijn met de vorige meting - bij beide watertypen relatief de grootste groep (48% en 40%) terecht dat deze gelijk is gebleven. Opvallend is dat nu méér mensen van mening zijn dat deze waterkwaliteit is verbeterd (grondwater: +7%; oppervlaktewater: +8%). Deze stijging lijkt vooral voort te komen uit een afname (met -5% bij beide watertypen) van de groep die het niet weet.

Figuur 8.1 Perceptie ontwikkeling kwaliteit grond- en oppervlaktewater

Vraag: Hoe denkt u dat de kwaliteit van het Nederlandse <grondwater> <oppervlaktewater> zich de laatste 5 jaar heeft ontwikkeld? De kwaliteit van het <grondwater> <oppervlaktewater> is:

Basis: alle respondenten

De perceptie van de huidige kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater en ontwikkelingen daarin is identiek tussen inwoners van evacuatiegebieden en niet- evacuatiegebieden. Opvallend is dat degenen die informatie hebben vernomen over regionaal waterwerk de ontwikkeling van de kwaliteit bij beide watertypen te rooskleurig inzien: zij verwachten vaker dat deze is verbeterd, terwijl niet-geïnformeerden weer vaker aangeven het niet te weten.

Merendeel Nederlanders toont zich in kennis en gedrag bewust van stoffen die via het riool het oppervlakte- en/of grondwater vervuilen

Het algemeen publiek is een aantal zaken voorgelegd en - om sociaal wenselijke antwoorden zoveel mogelijk te voorkomen - eerst gevraagd hoe vaak ze deze zaken door het toilet, de gootsteen of de wasbak spoelen. Vervolgens is gevraagd of deze zaken volgens hen al dan niet vervuilend zijn.

Tabel 8.2 Kennis m.b.t. vervuiling van het oppervlakte- en/of grondwater via het riool
 2018
 n=1971

Aantal goede antwoorden

0	3%
1	0%
2	1%
3	1%
4	1%
5	2%
6	1%
7	2%
8	3%
9	5%
10	7%
11	11%
12	14%
13	16%
14	23%
15	8%
16	2%
Gemiddelde	11,5

Het algemeen Nederlands publiek blijkt, net als bij voorgaande metingen, behoorlijk goed op de hoogte te zijn van welke zaken belastend zijn voor het oppervlakte- en/of grondwater wanneer deze door het riool gespoeld worden. Gemiddeld weet men 12 van de 16 voorgelegde zaken correct te beantwoorden. 86% heeft de helft of meer (9 van de 16 of meer) juist en bijna de helft (49%) heeft driekwart van de stellingen of meer (12 van de 16 of meer) correct beantwoord.

Figuur 8.2 geeft de resultaten weer, waarbij telkens de kennis over het al dan niet vervuilende karakter van de stof is afgezet tegen het al dan niet (zeggen te) gebruiken van de stof. Aan de rechterkant van de tabel staat het verschil weergegeven tussen de groep die aangeeft dat een stof niet vervuilend is of dat niet weet en de groep die de stof wel gebruikt. Dit geeft inzicht in de discrepantie tussen kennis en gedrag. De tabel is gerangschikt van hoogste (negatieve) discrepantie naar hoogste (positieve) discrepantie. Vervuilende zaken zijn met een * gemarkeerd.

Kijken we eerst naar de kennis an sich dan blijkt het leeuwendeel van het publiek bekend met de vervuilende aard van de stoffen koelvloeistof of motorolie, verfresten, onkruidverdelgers, olie en/of vet, medicijnen en chemische stoffen); tussen de 91% en 83% weet dat deze vervuilend zijn. Opvallend daarbij is dat inmiddels bijna negen op de tien beseft dat ook het doorspoelen van medicijnen schadelijk is.

Ongeveer driekwart weet dat het wegspoelen van vast afval (tampons, vochtige doekjes) vervuilend is. Wat minder mensen, maar nog altijd de meerderheid, weten dat de auto, motor en/of klike op straat wassen met sop, het achterlaten van etensresten op straat en het hebben van een geïmpregneerde houten schutting in de tuin vervuilend zijn.

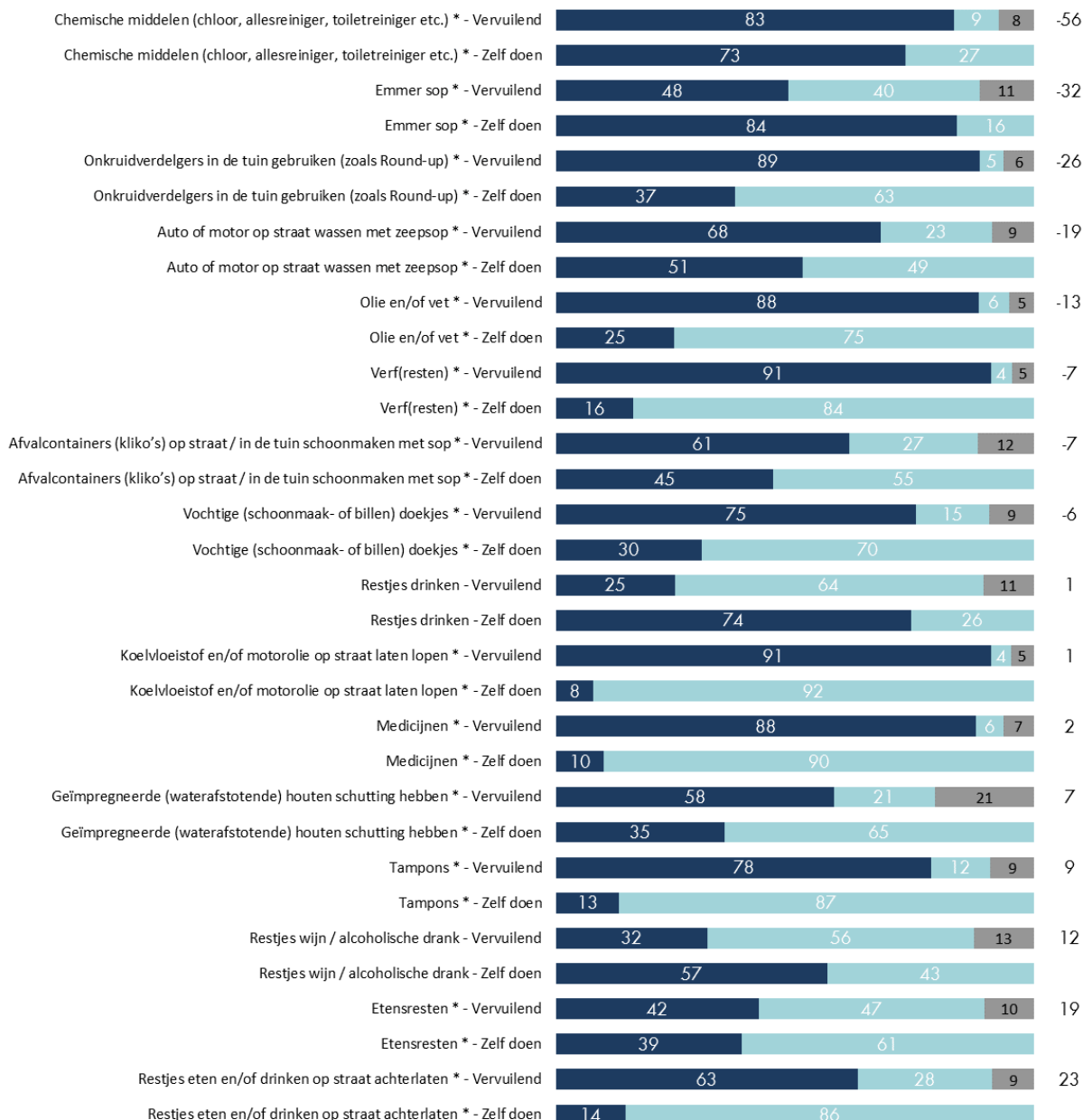
Tegelijkertijd leven er een aantal misvattingen:

- Enerzijds ziet een substantieel deel de vervuilende stoffen aan voor niet-vervuilend. Zo zijn de meningen duidelijk verdeeld als het gaat om een emmer sop en etensresten. Bij een emmer sop is de groep die weet dat dit vervuilend is iets groter dan de groep die ten onrechte denkt dat dit niet-vervuilend is (48% om 40%). Bij etensresten is het omgekeerd: de groep die ten onrechte meent dat dit niet-vervuilend is (47%) is groter dan de groep die terecht denkt dat het wel vervuilend is (42%).
- Anderzijds ziet een substantieel deel niet-vervuilende stoffen aan voor vervuilend: een derde denkt dat restjes alcohol vervuilend zijn en een kwart denkt dat restjes drinken vervuilend zijn.

Bij de voorgelegde items geeft een minderheid van tussen de 5% en de 13% aan het niet te weten, uitgezonderd het hebben van een geïmpregneerde houten schutting waar 21% geen idee heeft of dit al dan niet vervuilend is.

Kijken we naar de resultaten voor het zelf gerapporteerd gedrag is het van belang te beseffen dat dit waarschijnlijk een onderschatting van het werkelijke percentage in de populatie is aangezien het optreden van sociale wenselijkheid bij zelf gerapporteerd gedrag nooit geheel is uit te sluiten.

Figuur 8.2 Kennis en gedrag m.b.t. vervuiling van het oppervlakte- en/of grondwater via het riool

Vraag: Hieronder staat een aantal zaken die mensen weleens door het toilet, de gootsteen of de wasbak spoelen. Kunt u aangeven hoe vaak uzelf deze weleens door het toilet, de gootsteen of de wasbak spoelt? Vraag: Hieronder nogmaals deze zaken. Sommige stoffen kunnen niet, of alleen tegen hoge kosten, uit het rioolwater gezuiverd worden. Hierdoor komen deze stoffen weer in het oppervlakte- en/of grondwater terecht. Welke van deze zaken worden volgens u in de rioolwaterzuivering niet weggezuiverd en kunnen dus het oppervlakte- en/of grondwaterwater vervuilen?

Basis: alle respondenten exclusief niet van toepassing en bij gedrag exclusief weet niet

Het zelf gerapporteerd gedrag is over het algemeen redelijk congruent met de kennis: stoffen die men percipieert als vervuilend (ongeacht of deze perceptie correct is) worden naar eigen zeggen minder vaak in en om het huis gebruikt of weggespoeld dan als niet vervuilend gepercipieerde stoffen. De groep mensen die vervuilende stoffen door het riool spoelt of op de bodem achterlaat, is veelal kleiner of (ongeveer) gelijk aan de groep mensen die deze stoffen percipieert als niet-vervuilend of dit niet weet. Het beeld varieert echter wel tussen stoffen onderling.

Opvallende uitbijters hierbij in negatieve zin zijn:

- Het gebruik en doorspoelen van chemische middelen zoals chloor, allesreiniger, toiletreiniger etc. in huis: 17% denkt dat dit niet vervuilend is of weet het niet, terwijl 73% dit wel gebruikt. Een discrepantie van 56% die weet dat het vervuilend is, maar het toch doet.
- Een emmer sop gebruiken en wegspoelen: 32% doet dit terwijl men weet dat dit vervuilend is.
- Het gebruik van onkruidverdelgers in de tuin: 11% denkt dat dit niet vervuilend is of weet het niet, maar 37% gebruikt toch weleens deze middelen in de tuin. Discrepantie: 26%.
- Het met zeepsop wassen van de auto of motor op straat: 19% doet dit terwijl men weet dat dit vervuilend is.
- Olie en/of vet wegspoelen: 13% doet dit ondanks het besef dat dit vervuilend is.

Kijken we naar ontwikkelingen in de tijd, dan zien we in de kennis en het gedrag met betrekking tot vervuilende stoffen kleine, niet-eenduidige verschillen tussen de drie metingen. Vanwege de overzichtelijkheid en het feit dat sommige verschuivingen mogelijk komen door aanpassingen van sommige antwoordcategorieën volstaan we hier met het benoemen van de grote(re) opvallendheden binnen de identieke voorgelegde stoffen: medicijnen, verf(resten), emmer sop, etensresten, auto of motor op straat wassen met zeepsop, afvalcontainers op straat / in de tuin schoonmaken met sop, geïmpregneerde houten schutting hebben, restjes eten en/of drinken op straat achterlaten, onkruidverdelgers als Round-up in de tuin gebruiken.

Te zien is een toename van de groep die:

- weet dat de volgende zaken vervuilend zijn: verfresten (+2%); een emmer sop (+4%); restjes drinken (+5%); geïmpregneerde schutting hebben (+7%); restjes eten en/of drinken op straat achterlaten (+6%);
- per abuis denkt dat de volgende zaken niet vervuilend zijn: auto/motor op straat wassen met zeepsop (+3%); klike's op straat reinigen met sop (+4%);
- per abuis denkt dat de volgende zaken wel vervuilend zijn: restjes wijn/alcoholische drank (+7%);
- de volgende zaken nooit zegt door te spoelen of in de tuin te gebruiken: medicijnen (+3%); etensresten (+7%), geïmpregneerde houten schutting hebben (+16%), koelvloeistof en/of motorolie op straat achterlaten (+8%), restjes eten en/of drinken op straat achterlaten (+6%).
- Een toename van de groep die de volgende vervuilende zaken wel zegt door te spoelen of in de tuin te gebruiken: onkruidverdelgers zoals Round-up (+5%).

Waterbewustzijn rond belastende stoffen hoger onder geïnformeerden dan niet-geïnformeerden; er zijn geen verschillen naar type gebied

Er zijn geen verschillen in het gedrag op dit vlak tussen inwoners van evacuatiegebieden en inwoners van niet- evacuatiegebieden. Ook het kennisniveau is vergelijkbaar, waarbij er enkele verschillen waarneembaar, die niet eenduidig zijn. Zo weten inwoners van evacuatiegebieden vaker dat het doorspoelen van tampons en medicijnen vervuilend is, terwijl inwoners van niet- evacuatiegebieden vaker weten dat het wegspoelen van restjes wijn/alcohol niet vervuilend is.

Er is wel een aantal verschillen tussen degenen die wel versus geen informatie hebben vernomen over regionaal waterwerk. Het kennisniveau van geïnformeerden ligt gemiddeld hoger dan van niet-geïnformeerden. Specifiek weten geïnformeerden vaker dat medicijnen, olie en/of vet, verf(resten), round-up, geïmpregneerde schutting en koelvloeistof vervuילend zijn, terwijl restjes drinken en alcohol niet vervuילend zijn. Wel denken zij vaker ten onrechte dat etensrestjes doorspoelen of op straat achterlaten niet vervuילend zijn. In hun gedrag tonen geïnformeerden zich bewuster doordat zij vaker aangeven nooit: medicijnen, olie/vet, tampons, vochtige doekjes, koelvloeistof en restjes eten of drinken weg te spoelen of achter te laten. Opvallend is wel dat zij vaker onkruidverdelgers zoals Round-up zeggen te gebruiken, wat geen uiting van waterbewust gedrag is.

Kennisniveau over waterkwaliteit is toegenomen

Om nader inzicht te krijgen in het kennisniveau rondom waterkwaliteit is een quiz met twaalf stellingen voorgelegd, net zoals bij de andere waterthema's.

Het kennisniveau van het algemeen Nederlands publiek over waterkwaliteit is gestegen in de tijd. De groep die geen enkele vraag goed heeft beantwoord, is afgenomen met 4% van 8% in 2016 naar 4% anno 2018. Het gemiddeld aantal goede antwoorden is ook gestegen (van 5,8 naar 6,9).

Tabel 8.3 Kennis waterkwaliteit: verdeling naar aantal goede antwoorden

	2018 n=1971	2016 n=1060
Aantal goede antwoorden		
0	4%	8%
1	2%	2%
2	2%	3%
3	4%	5%
4	5%	7%
5	9%	11%
6	12%	19%
7	17%	14%
8	17%	13%
9	16%	10%
10	9%	5%
11	4%	1%
12	1%	
Gemiddelde	6.9	5.8

Het kennisniveau over waterkwaliteit is aanmerkelijk groter dan het kennisniveau over zoetwaterbeschikbaarheid en wat kleiner dan het kennisniveau over wateroverlast. Dat is terug te zien in hoeveel Nederlanders minimaal de helft of driekwart van de stellingen over waterkwaliteit correct beantwoorden. Zo geeft ruim driekwart (76%) bij minimaal de helft (6 van de 12 of meer) van de stellingen over waterkwaliteit het juiste antwoord. Bij het thema wateroverlast was dit aandeel iets lager (73%), maar bij zoetwaterbeschikbaarheid (31%) aanmerkelijk lager.

Verder zien we dat het aandeel dat het goede antwoord geeft bij driekwart (of meer) van de stellingen (minimaal 9 van de 12 stellingen) over waterkwaliteit iets lager (30%) dan bij wateroverlast (34%) maar hoger dan bij zoetwaterbeschikbaarheid (7%) ligt. Kijken we naar de extremen dan zien we dat de groep die geen enkele stelling juist beantwoordt (4%) tussen het thema wateroverlast (7%) en het thema zoetwaterbeschikbaarheid (2%) in ligt.

Nederlanders zijn behoorlijk goed op de hoogte van oorzaken en gevolgen van vervuiling van het oppervlaktewater maar er zijn nog kennislacunes

In tabel 8.4 zijn de dertien stellingen weergegeven met het percentage dat hierbij het goede of foute antwoord gaf, of aangaf dit niet te weten. De tabel is gesorteerd van stellingen die men het vaakst goed heeft tot stellingen die men het minst vaak goed heeft.

Uit deze tabel valt af te lezen dat Nederlanders (geholpen) tamelijk goed op de hoogte zijn van oorzaken van vervuiling van het oppervlaktewater (zoals chemische gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten en microplastics) en de gevolgen daarvan: tussen de 51% tot 74% geeft het goede antwoord bij de stellingen hierover.

De kennis is het grootst over het effect van het “riooldoorspoelgedrag” van mensen op de kosten voor rioolwaterzuivering en het effect van chemische bestrijdingsmiddelen in het oppervlaktewater op de waterkwaliteit: bijna driekwart geeft hierbij het goede antwoord. Verder is de meerderheid (tussen de vijf en zes op de tien mensen) op de hoogte van de herkomst en negatieve effecten van microplastics en medicijnresten op de waterkwaliteit.

Bij de overige stellingen is de groep die deze juist beantwoordt in de minderheid ten opzichte van de groep die deze fout beantwoordt of het antwoord schuldig moet blijven. Daarbij heeft de groep die het juiste antwoord geeft bij de stellingen over de hoeveelheid zwemlocaties met een goede waterkwaliteit (45% goed), de ontwikkeling van de hoeveelheid meststoffen in het afvalwater (44% goed) en de vertegenwoordiging van meststoffen in het oppervlaktewater (41% goed) nog wel de overhand vergeleken met de groep die het fout heeft of het niet weet. Bij de overige stellingen is de groep die het goede antwoord geeft gelijk aan of kleiner dan de groep die een fout antwoord geeft of het niet weet. Hier leven de nodige mispercepties. Zo valt op dat ten onrechte:

- Ruim een derde denkt dat professioneel gebruik van bestrijdingsmiddelen niet verboden is en ruim een derde denkt dat particulier gebruik van bestrijdingsmiddelen is verboden.
- Bijna vier op de tien mensen denken dat watervervuiling door zware metalen en giftige stoffen uit de industrie de afgelopen tientallen jaren sterk is toegenomen.
- Ruim vier op de tien mensen denken dat reukloos oppervlaktewater van betere kwaliteit is dan stinkend oppervlaktewater.

Overall beschouwd is er sprake van een noemenswaardige kennislacune getuige de telkens goed gevulde “weet niet”-categorie die uiteenloopt van 19% tot 42%.

Tabel 8.4 Kennis over kwaliteit en belasting van grond- en oppervlaktewater

	2018 n=1971	2016 n=1060
Doordat mensen van alles door het riool spoelen, stijgen de kosten voor rioolwaterzuivering		
Goed	85%	78%
Fout	5%	6%
Weet niet	9%	16%
Chemische onkruidverdelgers (zoals Round-up) gebruikt in de tuin komen via grondwater in het oppervlaktewater terecht en kunnen zo de waterkwaliteit aantasten		
Goed	81%	75%
Fout	6%	7%
Weet niet	13%	18%
Microplastics zijn een steeds grotere oorzaak van watervervuiling		
Goed	78%	67%
Fout	5%	7%
Weet niet	17%	26%
Hoe meer planten en dieren in het water, hoe lager de kwaliteit van het water		
Goed	69%	67%
Fout	16%	15%
Weet niet	15%	19%
Voor het gebruik van chemische onkruidverdelgers zijn goede alternatieven beschikbaar zoals branden, hete lucht en heet water		
Goed	68%	
Fout	12%	
Weet niet	20%	
In het oppervlaktewater in Nederland zitten medicijnresten die er niet door rioolwaterzuivering uitgehaald kunnen worden		
Goed	64%	54%
Fout	11%	13%
Weet niet	26%	33%
Doordat mensen medicijnen en/of chemicaliën door het riool spoelen, raken sommige waterdieren misvormd		
Goed	60%	54%
Fout	11%	13%
Weet niet	29%	34%
Meststoffen uit de landbouw komen tegenwoordig nauwelijks meer in het oppervlaktewater terecht		
Goed	49%	42%
Fout	25%	29%
Weet niet	26%	29%
Ruim 90% van de zwemlocaties in Nederland bevat geen ziekmakende bacteriën of blauwalgen		
Goed	40%	48%
Fout	33%	24%
Weet niet	28%	27%
Het gebruik van chemische onkruidverdelgers door consumenten is verboden		
Goed	37%	39%
Fout	42%	39%
Weet niet	22%	22%
Reukloos oppervlaktewater is van betere kwaliteit dan stinkend oppervlaktewater		
Goed	31%	27%
Fout	32%	31%
Weet niet	37%	41%
Watervervuiling door zware metalen en giftige stoffen uit de industrie is de afgelopen tientallen jaren sterk toegenomen		
Goed	28%	31%
Fout	46%	40%
Weet niet	25%	29%

Vraag: Hieronder volgt een korte quiz met een aantal stellingen rondom de kwaliteit van het Nederlandse oppervlaktewater. Geef aan of de stelling volgens u waar of niet waar is. Gok niet: er is een "weet niet" optie. Deze kunt u gebruiken als u het antwoord echt niet weet.

Basis: alle respondenten

Kennisniveau ligt hoger onder geïnformeerden dan onder niet-geïnformeerden en verschilt niet naar type gebied

Net als bij de kennisvragen bij de andere waterthema's ligt het kennisniveau van inwoners van evacuatiegebieden en niet- evacuatiegebieden dicht bij elkaar in de buurt. Er zijn op detailniveau een paar verschillen te zien: inwoners van niet- evacuatiegebieden denken vaker ten onrechte dat een grote hoeveelheid planten en dieren in het water een indicatie is voor een lage waterkwaliteit, terwijl inwoners van evacuatiegebieden vaker ten onrechte denken dat het gebruik van chemische onkruidverdelgers in de tuin de waterkwaliteit niet kan aantasten.

Het algehele kennisniveau ligt wederom hoger onder degenen geïnformeerden dan onder niet-geïnformeerden. De enige stelling waarbij er geen verschil is tussen beide groepen is de stelling over het afleiden van de waterkwaliteit aan de geur ervan.

8. WILLEN WE HET WETEN?

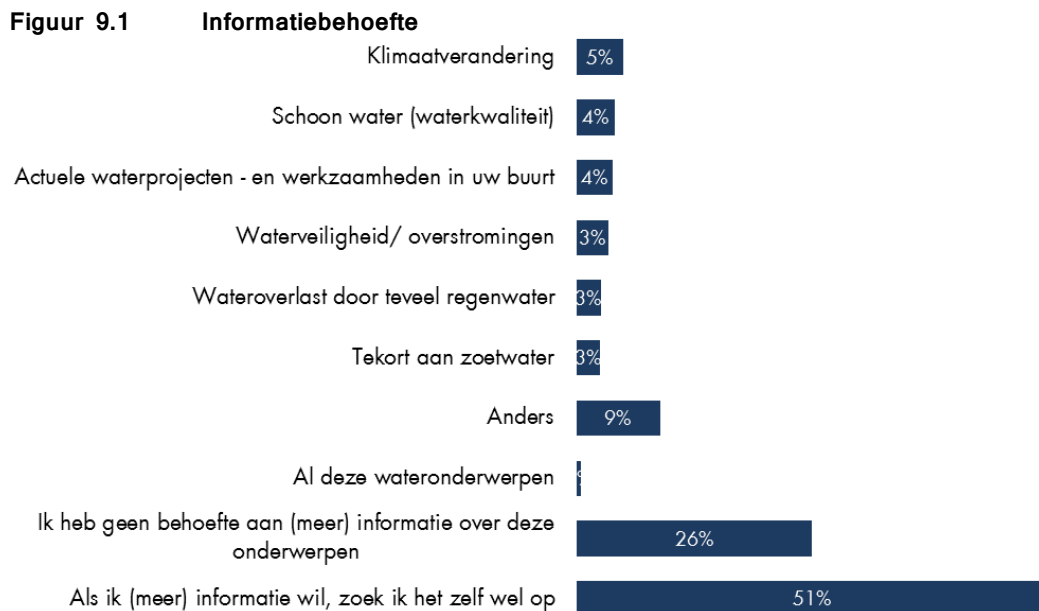
Kernpunten

- ➔ Ongeveer een kwart (23%) van de Nederlanders heeft een manifeste informatiebehoefte rondom klimaat- en waterthema's. Een vergelijkbaar deel (26%) heeft geen informatiebehoefte en de meerderheid (51%) geeft aan informatie zonodig zelf wel op te zoeken.
- ➔ Inwoners van evacuatiegebieden hebben vaker behoefte aan informatie over wateroverlast dan inwoners van niet- evacuatiegebieden. Verder zijn er geen verschillen in de informatiebehoefte naar type gebied.
- ➔ Degen die informatie hebben vernomen over regionale waterwerkzaamheden- en projecten hebben vaker een manifeste informatiebehoefte: niet alleen hebben zij dus vaker informatie vernomen, ze staan ook vaker open voor aanvullende informatie dan de niet-geïnformeerden. Specifiek hebben zij vaker behoefte aan informatie over waterveiligheid, waterkwaliteit en actuele waterwerkzaamheden- en projecten in de buurt.
- ➔ Deze informatiebehoefte verschilt weliswaar per thema, echter over de thema's heen bekeken is de inhoud van de top 4 van spontaan genoemde onderwerpen telkens vergelijkbaar. Het publiek blijkt bij alle thema's primair behoefte te hebben aan:
 - informatie over de actuele situatie voor Nederland en specifiek in hun woonregio (gevolgen/risico's);
 - handelingsperspectieven voor zichzelf (deze behoefte springt eruit bij het thema Wateroverlast en is logischerwijs nagenoeg afwezig bij het thema Waterwerkzaamheden);
 - handelingsperspectieven / maatregelen van de overheid;
 - achtergrondinformatie over het thema: oorzaken en/of gevolgen.
- ➔ Organisaties in de eigen woonregio (het waterschap/hoogheemraadschap en de gemeente) en de Rijksoverheid zijn over de thema's heen bezien voor deze informatie favoriet. De voorkeursafzenders variëren wel al naar gelang het thema:
 - Regionale kanalen (het waterschap/hoogheemraadschap en de gemeente) zijn favoriet bij de thema's wateroverlast en actuele waterprojecten- en werkzaamheden in de buurt.
 - De Rijksoverheid is favoriet bij de thema's klimaatverandering, waterveiligheid en zoetwatertekort.
 - Het drinkwaterbedrijf en het waterschap/hoogheemraadschap zijn favoriet bij schoon water/waterkwaliteit.

- Qua kanalen geeft men de voorkeur aan een website, de regionale media, persoonlijke post en de televisie. De voorkeurskanalen verschillen, net als de voorkeursafzenders, per thema. Bij:
- Klimaatverandering en wateroverlast is een website favoriet.
 - Waterveiligheid/overstromingen en zoetwatertekort gaat de voorkeur uit naar persoonlijk geadresseerde post.
 - Actuele waterprojecten- en werkzaamheden in de buurt gaat de voorkeur uit naar een digitale nieuwsbrief en huis-aan-huis folders.
- In de voorkeursmiddelen bestaan nauwelijks verschillen tussen degenen die wel versus geen informatie over regionale waterwerkzaamheden en -projecten hebben vernomen en evenmin tussen inwoners van evacuatiegebieden en overige gebieden.
-

Kwart Nederlanders heeft manifeste informatiebehoefte rondom klimaat- en waterthema's

Om de informatiebehoefte in kaart te brengen, is het publiek een lijstje met de thema's uit dit onderzoek voorgelegd en gevraagd of en zo ja over welke van deze thema's ze (meer) informatie zouden wensen.

Vraag: Het zou kunnen dat u al voldoende weet over de onderwerpen die in deze vragenlijst aan bod zijn gekomen, maar het zou ook kunnen dat u juist meer wilt weten. Over welke van onderstaande thema's zou u (meer) geïnformeerd willen worden?

Basis: Allen

Uit de resultaten blijkt dat er bij een kwart van het publiek sprake is van een manifeste informatiebehoefte. Deze loopt uiteen van 3% van de Nederlanders die geïnformeerd wil worden over een zoetwatertekort tot 5% die nadere informatie wenst over klimaatverandering. Bijna een op de tien Nederlanders noemt een ander (wel aanverwant) thema en 1 op de 100 wil over al deze wateronderwerpen nader worden geïnformeerd. Een vergelijkbaar aandeel van het publiek geeft juist aan geen informatiebehoefte te hebben rondom klimaat- en wateronderwerpen. En net iets meer dan de helft geeft blijk van een latente informatiebehoefte: zij willen niet geïnformeerd worden, maar geven aan informatie desgewenst zelf op te zoeken.

Inwoners van evacuatiegebieden wensen vaker informatie over wateroverlast; geïnformeerden vaker over waterveiligheid, - kwaliteit en -werk in de buurt

Er zijn geen verschillen tussen inwoners van evacuatiegebieden en niet- evacuatiegebieden, afgezien van het feit dat inwoners van evacuatiegebieden vaker aangeven behoefte te hebben aan informatie over regenwateroverlast (5%) dan inwoners van niet- evacuatiegebieden (2%).

Tussen de groep die wel versus geen informatie heeft vernomen over regionaal waterwerk bestaan wel verschillen in de informatiebehoefte rondom klimaat- en wateronderwerpen. Degenen die geen informatie hebben vernomen geven vaker aan geen informatiebehoefte te hebben.

Degenen die wel informatie hebben vernomen, hebben vaker behoefte aan (meer) informatie over waterveiligheid/overstromingen, schoon water/waterkwaliteit en actuele waterwerkzaamheden en projecten in hun buurt.

Vooral behoefte aan informatie over de actuele situatie, handelingsperspectieven en de lokale risico's

Aan degenen met een manifeste informatiebehoefte rondom een of meer van de voorgelegde thema's is via een open vraag nagegaan aan welke informatie zij dan specifiek behoefte hebben. Deze informatiebehoefte verschilt weliswaar per thema, echter over de thema's heen bekeken is de inhoud van de top 4 van spontaan genoemde onderwerpen telkens vergelijkbaar. Het publiek blijkt bij alle thema's primair behoefte te hebben aan:

- informatie over de actuele situatie voor Nederland en specifiek in hun woonregio (gevolgen/risico's);
- handelingsperspectieven voor zichzelf (deze behoefte springt eruit bij het thema Wateroverlast en is heel beperkt bij het thema Waterwerkzaamheden);
- handelingsperspectieven / maatregelen van de overheid;
- achtergrondinformatie over het thema: oorzaken en/of gevolgen.

Hieronder geven we de nagecodeerde spontane antwoorden per thema visueel weer met een korte beschrijving en een aantal treffende quotes.

Klimaatverandering

Naast behoefte aan informatie over het eigen handelingsperspectief hebben burgers bij het thema klimaatverandering met name behoefte aan informatie over de actuele situatie, oorzaken en de gevolgen voor de eigen woonomgeving. Bij informatie over de actuele situatie valt op dat ondervraagden expliciet benoemen te willen weten "wat nu waar is".

Figuur 9.2 Informatiebehoefte klimaatverandering

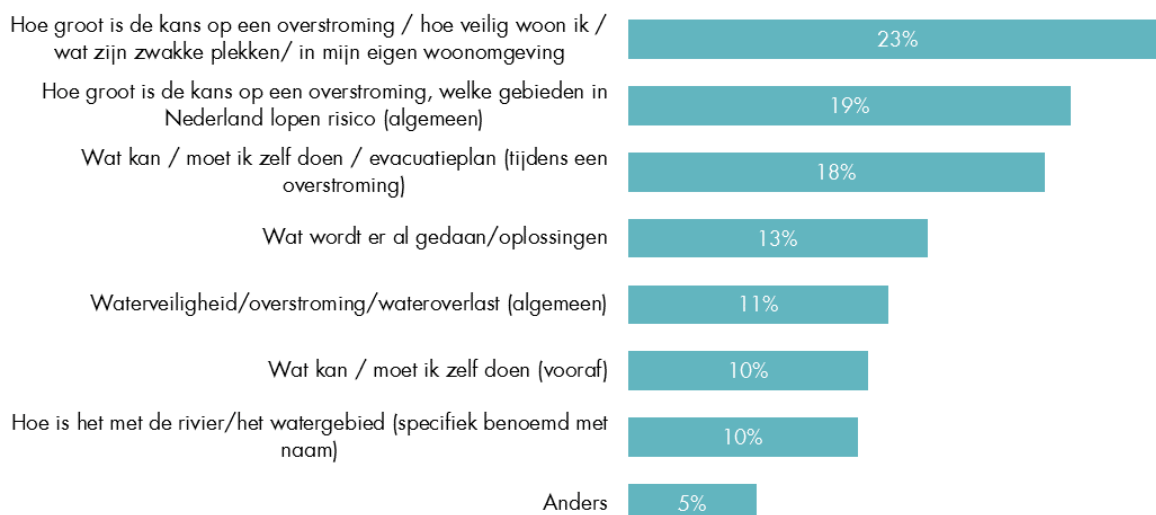

Basis: Degenen die hebben aangegeven meer te willen weten over dit thema.

Waterveiligheid

Bij het thema waterveiligheid is men vooral geïnteresseerd in informatie over veiligheid van de eigen woonomgeving ten aanzien van overstromingen, gevolgd door informatie over Nederland als geheel. Qua handelingsperspectief spitst de behoefte zich toe op de situatie tijdens of vlak voor een overstroming en minder op voorbereidende maatregelen in het hier en nu.

Figuur 9.3 Informatiebehoefte Waterveiligheid/ overstromingen

Basis: Degenen die hebben aangegeven meer te willen weten over dit thema.

Wateroverlast

De behoefte aan informatie over het eigen handelingsperspectief is het grootst rondom het thema wateroverlast. Op grote afstand van daarvan komt informatie rondom overheidsmaatregelen tegen wateroverlast en over de aard en omvang van risico's die wateroverlast met zich meebrengt.

Figuur 9.4 Informatiebehoefte Wateroverlast

Basis: Degenen die hebben aangegeven meer te willen weten over dit thema.

Watertekort

Bij het thema watertekort bestaat er vooral behoefte aan informatie over de huidige situatie in ons land en aan informatie over het eigen handelingsperspectief de boventoon. Informatie over de oorzaken van watertekort neemt de derde plaats in de informatiebehoefte top 3 in.

Figuur 9.5 Informatiebehoefte Watertekort

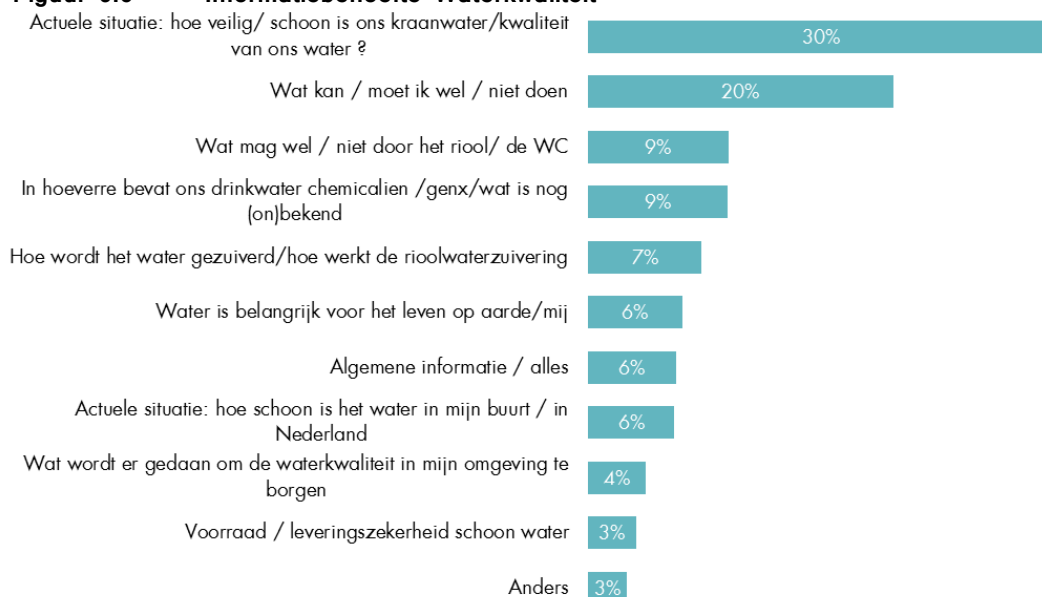

Basis: Degenen die hebben aangegeven meer te willen weten over dit thema.

Waterkwaliteit

Bij het thema waterkwaliteit zien we, net als bij waterveiligheid, dat men vooral behoefte heeft aan informatie over de actuele situatie rondom de kwaliteit en veiligheid van het drinkwater. Deze behoefte voert samen met behoefte aan informatie over het eigen handelingsperspectief (in het algemeen en ten aanzien van 'doorspoelgedrag' in het bijzonder) de boventoon. Ook grijpen sommigen de kans aan om aan te geven hoe belangrijk (schoon) water is.

Figuur 9.6 Informatiebehoefte Waterkwaliteit

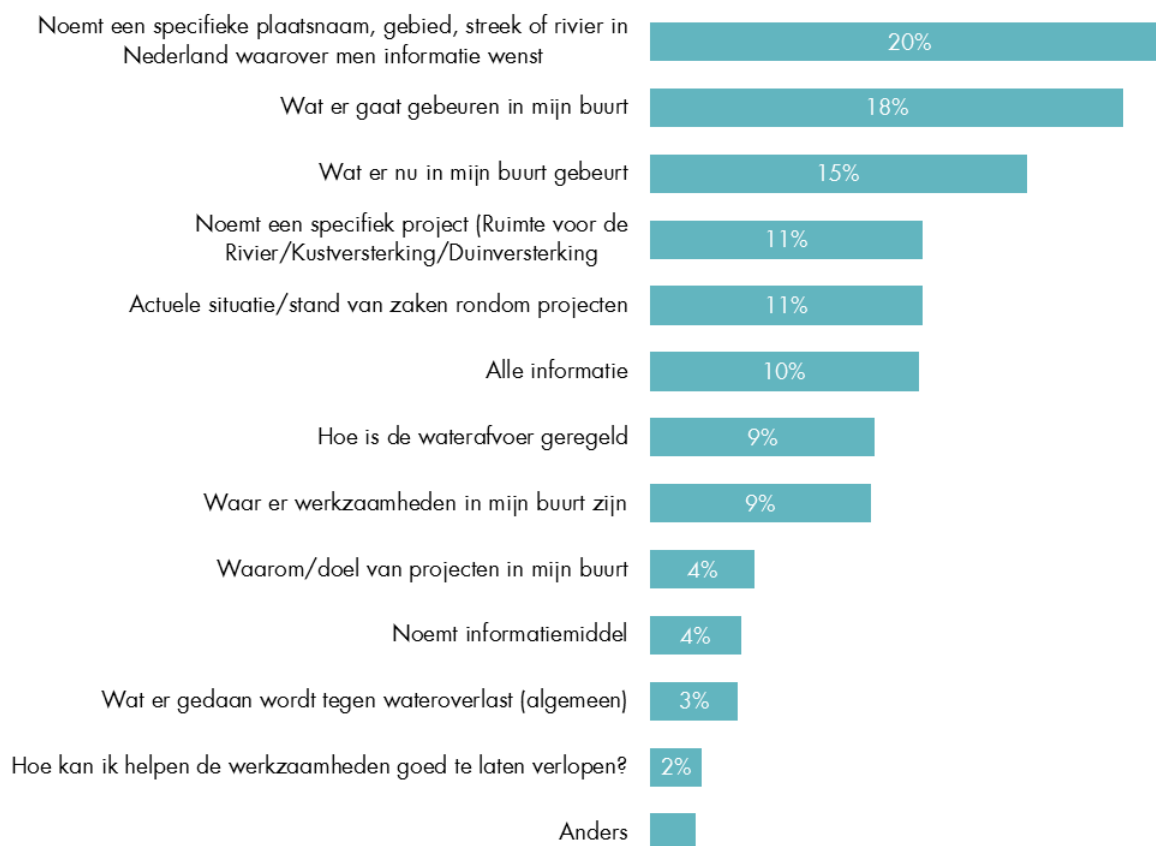

Basis: Degenen die hebben aangegeven meer te willen weten over dit thema.

Waterwerkzaamheden

Als het gaat om waterwerkzaamheden willen mensen vooral meer informatie over een specifiek gebied en/of hun buurt. Bij de informatie over waterwerkzaamheden in hun buurt wil men graag weten waar, waarom, wanneer er wat gaat gebeuren of wellicht al gebeurt. Het eigen handelingsperspectief wordt bij dit thema logischerwijs weinig genoemd.

Figuur 9.7 Informatiebehoefte Waterwerkzaamheden

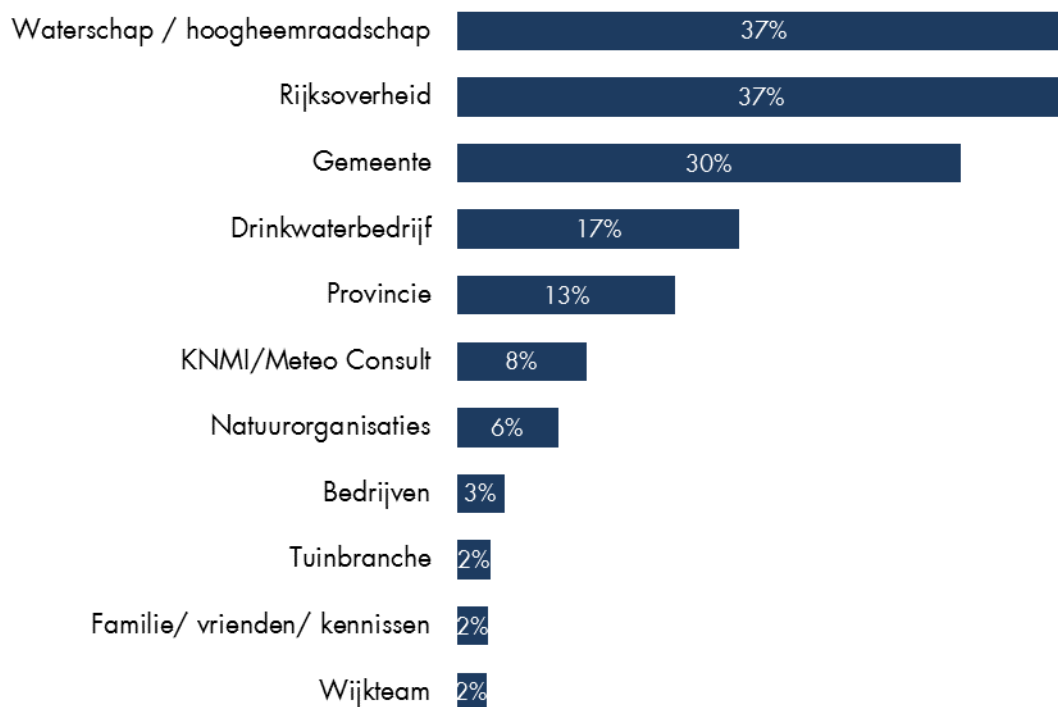
Basis: Degenen die hebben aangegeven meer te willen weten over dit thema.

Voorkeursafzenders zijn het waterschap, de gemeente en het Rijk

Degenen die nader geïnformeerd willen worden rondom klimaat- en/of waterthema's, is een lijstje voorgelegd met mogelijke afzenders en gevraagd hieruit de afzender(s) van hun voorkeur te selecteren.

Op geaggregeerd niveau, over de thema's heen, is in de ogen van het publiek in deze informatievoorziening primair een rol weggelegd voor 'de' overheid. Daarbinnen gaat de voorkeur van het publiek nog altijd uit naar regionale overheden, met als favorieten het waterschap/hoogheemraadschap en de gemeente. Daarnaast beschouwen ze de Rijksoverheid een geëigende afzender voor informatie over klimaat- en/of waterthema's. Men geeft het minst vaak de voorkeur aan de tuinbranche, bedrijven en naasten. Er zijn geen verschillen in de voorkeursafzenders naar gebied en ook niet tussen mensen die wel versus geen informatie over regionaal waterwerk hebben vernomen. Behalve dan dat de wel-geïnformeerden vaker de voorkeur geven aan het waterschap.

Figuur 9.8 Informatiebehoefte: voorkeursafzenders over de thema's heen

Vraag: U heeft net een of meer wateronderwerpen gekozen waarover u meer wilt weten. Van welke instantie/organisatie zou u hierover bij voorkeur informatie willen ontvangen?

Basis: Allen die behoefte hebben aan (meer) informatie en kunnen benoemen welke informatie ze wensen

Publiek prefereert regionale afzenders bij de thema's wateroverlast, schoon water en waterwerk; bij de andere thema's is de Rijksoverheid favoriet

Wanneer we kijken naar de voorkeursafzenders op themaniveau (figuur 9.10), dan zien we de volgende overeenkomsten en verschillen:

- De top 4 van voorkeursafzenders is identiek voor de thema's Wateroverlast en Actuele waterprojecten- en werkzaamheden in uw buurt. Men ziet hier primair een rol weggelegd voor het waterschap/hogheemraadschap, op de voet gevolgd door de gemeente en vervolgens door de Rijksoverheid en het drinkwaterbedrijf.
- Bij de thema's klimaatverandering en zoetwatertekort is de top 3 identiek: men ziet primair een rol weggelegd voor de Rijksoverheid, gevolgd door het waterschap/hogheemraadschap en daarna de gemeente. De vierde plaats wordt bij het thema klimaatverandering ingenomen door het KNMI/Meteo Consult, terwijl dat bij zoetwatertekort het drinkwaterbedrijf is.
- Aangaande het onderwerp Waterveiligheid/grote overstromingen is de Rijksoverheid de voorkeursafzender bij uitstek, gevolgd door de gemeente en het waterschap en op enige afstand daarvan de provincie.
- Schoon water/waterkwaliteit associeert men vooral met het drinkwaterbedrijf en het waterschap/hogheemraadschap (gedeelde eerste plaats), gevolgd door de Rijksoverheid, de gemeente en het KNMI/Meteo Consult.

Tabel 9.10 Informatiebehoefte: voorkeursafzenders per thema

	Klimaatverandering	Waterveiligheid/ overstromingen	Wateroverlast door teveel regenwater	Tekort aan zoetwater	Schoon water (waterkwaliteit)	Actuele waterprojecten - en werkzaamheden in uw buurt
Rijksoverheid	47%	54%	44%	53%	34%	33%
Gemeente	22%	38%	48%	28%	27%	42%
Waterschap / hoogheemraadschap	29%	35%	48%	42%	40%	47%
Provincie	8%	19%	7%	16%	5%	13%
Drinkwaterbedrijf	14%	13%	27%	22%	40%	15%
Bedrijven	2%			4%	1%	1%
Natuurorganisaties	14%	1%	3%	5%	5%	2%
Wijkteam	2%	3%	3%	3%	1%	1%
KNMI/Meteo Consult	17%	4%	7%	6%	10%	3%
Familie/ vrienden/ kennissen				3%		
Tuinbranche	2%		2%	2%	3%	
TOTAAL ANTWOORDEN	158%	168%	188%	184%	168%	157%

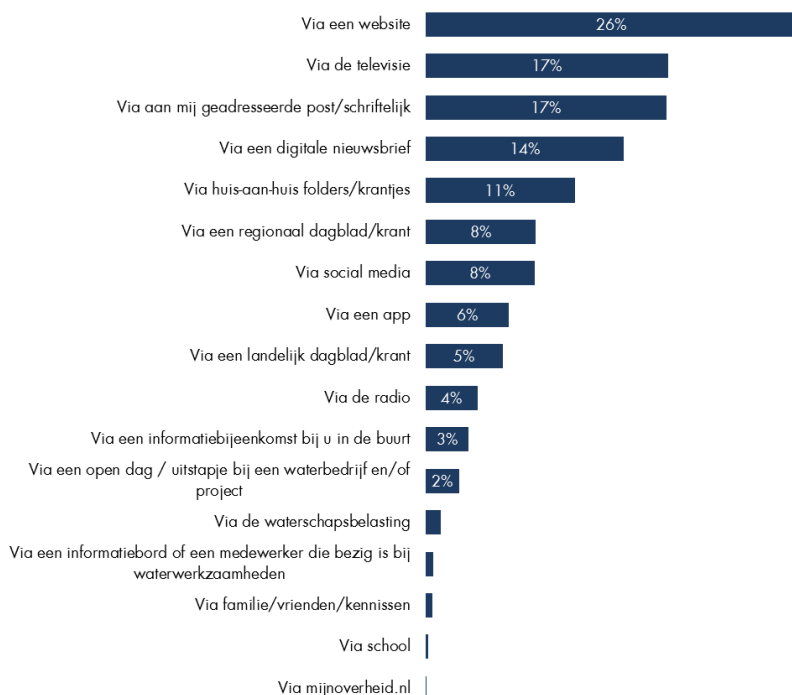
Kijken we vanuit de voorkeursafzenders dan zien we dat:

- Bedrijven/natuurorganisaties vaker gekozen worden bij het thema Klimaatverandering.
- KNMI/Meteo Consult vaker gekozen wordt bij Klimaatverandering en schoon water.
- De provincie vaker gekozen wordt bij Waterveiligheid/overstromingen en zoetwatertekort.
- Het drinkwaterbedrijf vaker gekozen wordt bij wateroverlast en schoon water.
- Het waterschap vaker gekozen wordt bij wateroverlast en waterwerk in de buurt.
- De gemeente vaker gekozen wordt bij wateroverlast en waterwerk in de buurt.
- De Rijksoverheid vaker gekozen wordt bij waterveiligheid en zoetwatertekort.

Voorkeursmiddelen zijn een website, regionale media, persoonlijke post en televisie

Op geaggregeerd niveau, over alle thema's heen, zien we dat het publiek het liefst wordt geïnformeerd over de betreffende wateronderwerpen via de een website (26%), gevolgd door regionale media (19%), persoonlijke geadresseerde post, televisie (beide: 17%) en een digitale nieuwsbrief (14%).

Tabel 9.11 Informatiebehoefte: voorkeurskanalen

Vraag: U heeft net een of meer wateronderwerpen gekozen waarover u meer wilt weten. Van welke instantie/organisatie zou u hierover bij voorkeur informatie willen ontvangen?

Basis: Allen die behoefte hebben aan (meer) informatie en kunnen benoemen welke informatie ze wensen

De voorkeursafzenders tussen mensen die wel versus geen informatie over regionaal waterwerk hebben vernomen liggen grotendeels op een lijn. Uitgezonderd dat geïnformeerden vaker de voorkeur geven aan een regionaal dagblad en een open dag.

Persoonlijk geadresseerde post voorkeursmiddel bij waterveiligheid en watertekort

Wanneer we vanuit de thema's naar de voorkeursmiddelen kijken dan zien we de volgende overeenkomsten en verschillen:

- De top 4 van voorkeursmiddelen is identiek voor de thema's klimaatverandering en wateroverlast. Daarbij liggen de voorkeuren voor middelen bij wateroverlast wel een stuk dichter bijeen wat betekent dat de voorkeur minder sterk verschilt over de middelen. Op de eerste plaats komt een website, gevolgd door de televisie. Een digitale nieuwsbrief neemt de derde plaats in, gevolgd door persoonlijk geadresseerde post en bij wateroverlast samen met huis-aan-huis krantjes.
- Bij waterveiligheid/overstromingen gaat de voorkeur in de eerste plaats uit naar persoonlijk geadresseerde post, op de voet gevolgd door een website en een digitale nieuwsbrief. Op de vierde plaats komt de televisie.
- Ook bij het thema zoetwatertekort komt persoonlijk geadresseerde post op de eerste plaats, op de voet gevolgd door de televisie. Op afstand gevolgd door een website en een digitale nieuwsbrief die de derde en vierde plaats innemen.
- Over waterprojecten- en werkzaamheden in de buurt worden mensen het liefst geïnformeerd via een digitale nieuwsbrief en huis-aan-huis folders. Gevolgd door een website en persoonlijk geadresseerde post.

Tabel 9.12 Informatiebehoefte: voorkeursmiddelen per thema

	Klimaatverandering	Waterveiligheid overstromingen	Wateroverlast door teveel regenwater	Tekort aan zoetwater	Schoon water (waterkwaliteit)	Actuele waterprojecten - en werkzaamheden in uw buurt
Via een website	37,60%	24,25%	19,98%	18,91%	25,44%	18,68%
Via social media	8,13%	2,53%	6,54%	11,66%	6,77%	1,48%
Via mijnoverheid.nl (niet voor de 1-meting)						
Via een app	3,64%	8,46%		2,18%	2,64%	4,35%
Via de televisie	20,83%	15,36%	19,47%	27,71%	17,27%	6,30%
Via de radio	5,37%	1,81%	3,19%	2,37%	3,72%	2,97%
Via een landelijk dagblad/krant	4,13%	4,60%	5,29%	6,75%	3,56%	2,80%
Via een regionaal dagblad/krant	6,37%	7,19%	7,86%	6,27%	6,20%	9,98%
Via huis-aan-huis folders/krantjes	1,90%	5,97%	13,83%	6,28%	7,96%	20,37%
Via aan mij geadresseerde post/schriftelijk	9,86%	27,99%	14,03%	28,96%	17,99%	15,80%
Via een digitale nieuwsbrief	11,91%	22,30%	15,75%	15,07%	21,42%	25,43%
Via een informatiebijeenkomst bij u in de buurt	5,19%	6,22%	10,15%	3,18%	2,94%	6,55%
Via een open dag/uitstapje bij een waterbedrijf/project	2,71%	2,87%	3,39%	1,11%	4,19%	6,56%
Via een informatiebord/ medewerker bij waterwerk						
Via familie/vrienden/kennissen						
Via school						
Via de waterschapsbelasting	1,49%		2,80%		0,58%	
TOTAAL ANTWOORDEN	119,14%	129,54%	122,28%	130,46%	120,68%	121,26%

Kijken we vanuit de voorkeursmiddelen dan zien we dat:

- Een website het vaakst wordt gekozen bij klimaatverandering.
- Social media relatief vaker worden gekozen bij klimaatverandering en watertekort.
- Televisie het minst vaak wordt gekozen bij waterprojecten- en werkzaamheden in de buurt en waterveiligheid/overstromingen.
- Huis-aan-huis krantjes/folders veruit het vaakst worden gekozen bij waterprojecten- en werkzaamheden in de buurt en daarna bij wateroverlast.
- Een digitale nieuwsbrief relatief het minst vaak wordt gekozen bij klimaatverandering.
- Een informatiebijeenkomst in de buurt vaker bij wateroverlast wordt geselecteerd.
- Een open dag/uitstapje is het vaakst favoriet (logischerwijs) bij waterprojecten- en werkzaamheden in de buurt.